TAMPEREEN YLIOPISTO

Sanna Mäntykorpi

NUOREN TYTÖN PÄIVÄKIRJA

Kokkolalaisen Olga Ahlströmin elämää 1860-luvulla

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Historian pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
SANNA MÄNTYKORPI: NUOREN TYTÖN PÄIVÄKIRJA. Kokkolalaisen Olga Ahlströmin elämää 1860-luvulla.
Pro gradu -tutkielma, 83 s. + liitteet 4s.
Historia
Huhtikuu 2012

Olga Ahlström (1850–1908) syntyi kokkolalaiseen porvarisperheeseen, jolla oli vahva kauppias- ja laivanvarustajatausta. Tutkielmani tarkastelee Olgan nuoruusvuosia hänen vuosina 1864–1867 kirjoittamien päiväkirjojen kautta. Nuorelle tyypillinen epävarmuus ja oman paikan etsiminen tulee päiväkirjoissa hyvin esille. Samalla ne kuvaavat sitä kulttuuria, missä säätyläiset tuolloin elivät. Hedelmällisimpänä ne kertovat Olgan identiteetin rakentumisesta: kuka Olga halusi olla ja miten hänen identiteettinsä oli hänen säätynsä kuvastaja.

Tutkielmani on henkilöhistoriallinen, mikä yhdistettynä päiväkirja-aineistoon on saanut minut ottamaan huomioon myös oma näkyvyyteni tutkielmani tekstissä. Omat ennakkokäsitykset ja -ajatukset vaikuttavat siihen, miten tulkitsemme tekstiä. Olgan päiväkirjat ovat tuoneet minut joka lukukerralla lähemmäksi hänen maailmaa, vaikka sen täydellinen saavuttaminen ei olekaan kulttuurisesta ja ajallisesta etäisyydestä johtuen mahdollista.

Kouluvuosina Olgan päivät täyttyivät koulunkäynnistä ja koulutyttöjen kanssa seurustelusta. Myös sukulaiset, joista läheisimpiä olivat äidin siskot, olivat tärkeitä seuralaisia. Koulussa harjoiteltiin säätyläisnaiselle sopivia tehtäviä: hieman kieliä, uskontoa, käsitöitä ja muita porvaristytön tarvitsemia taitoja. Vapaa-ajalla Olgalle mieluisinta oli kavereiden ja sukulaisten kanssa seurustelu. Kotona hän soitti usein pianoa, teki käsitöitä tai luki. Hänen elämäänsä kuuluivat myös erilaiset leikit, muistokirjat ja vaatteiden ihastelu.

Koulun loputtua vuonna 1866 Olga ei siirtynyt uuteen opinahjoon tai ansiotyöhön. Sen sijaan hän harjaannutti jo aiemmin oppimiaan taitoja ja jatkoi aktiivista seuraelämäänsä, ompelua ja muita kouluaikana tekemiään vapaa-ajan harrastuksia. Samalla hänen kirjoituksensa saivat hengellisemmän puolen: Olga kirjoitti usein omasta henkisestä ahdistuksestaan ja siitä, kuinka toivoi Jumalalta ja Jeesukselta apua. Kesäkuussa 1867 hän aloitti rippikoulun. Olga suhtautui rippikouluun suurella vakavuudella, ja koki usein tunteellisia itkunpuuskahduksia kesken virrenlaulun. Heinäkuussa, rippikoulun loputtua, hän oli kuitenkin taas aiemmista päiväkirjoista tuttu Olga, joka iloitsi ystävien ja sukulaisten seurasta.

Olga ei koskaan maininnut olevansa nuori, vaan koki itsensä ensin lapseksi ja rippikoulun jälkeen aikuiseksi. Hänen puuhansa eivät kuitenkaan merkittävästi muuttuneet aikuisuuteen siirtymisen jälkeen. Hänen identiteettinsä rakentui enimmäkseen säädyn ja parempiosaisuuden mukaan. Olga ei koskaan avioitunut, vaan perusti kaupan, jonka avulla hän pystyi elättämään itsensä. Kuollessaan hänellä oli kuitenkin huomattavasti velkaa. Kenties tämä hieno säätyläisneiti ei ollut halunnut luopua ylellisestä elämästään, joka hänelle oli lapsena suotu.

Asiasanat: Kokkola, nuoret, päiväkirja, arki

Sisällysluettelo

1. Johdanto ... 1

1.1 Tutkimuskysymys ja tutkielman jäsennys ... 1

1.2 Lähteet ja tutkimuskirjallisuus ... 3

1.3 Mikrohistoria, henkilöhistoria ja päiväkirjatutkimus ... 5

2. Olgan maailma ... 8

2.1 Mamselli Olga Ahlström ... 8

2.2 1800-luvun Suomi nuoren naisen näkökulmasta ... 11

2.3 Kokkola 1860-luvulla ... 13

3. Olgan oppivuodet ... 16

3.1 Olgan opinnot ... 16

3.1.1 Tyttöjen koulutus ja Kokkolan yksityinen tyttökoulu ... 16

3.1.2 Kotoa koulun penkille, opettajan katseen alle ... 19

3.1.3 Raamatusta sukankudontaan ... 21

3.1.4 Koulutovereita, kavereita ja sydänystäviä ... 26

3.1.5 Ei koulua vaan elämää varten ... 31

3.2 Vapaalla ... 33

3.2.1 Perhe- ja sukupiiri ... 33

3.2.2 Kirjallinen arki ... 36

3.2.3 Juhlahumua ... 38

3.2.4 Ulkonäkö ja vaatteet ... 43

3.2.5 Sairaudet ja kuolema arjen osana ... 45

3.2.6 Pelejä ja leikkejä – lapsuuttako? ... 51

3.3 Oppivuosien summa ... 53

4. Kouluvuosien jälkeen – aikuisuuden kynnyksellä ... 54

4.1 Päiväkirjojen ja kirjoittajan muutos ... 54

4.2 Seurapiirineidon arkea ... 56

4.3 ”Jumala armahda” – lohduttava uskonto ... 60

4.4 Rippikoulu – tiukemmin kiinni kristillisyyteen ... 63

4.5 Säiden armoilla, säädyn suojissa 66

4.6 Klimppisoppaa ja leivoksia 68

4.7 Nuori ja hengellinen 71

5. Olga Ahlström – mamselli ja kauppias 72

5.1 Olgan elämä päiväkirjojen jälkeen 72

5.2 Nuoren tytön päiväkirja – identiteetin kuvaaja 73

Lähteet 76

Kuvan lähde: KHRM, valokuva numero 205, Olga, Constance ja Gustaf Ahlström. Kuvaaja: tuntematon.

1. **Johdanto**

Olga Evelina Ahlström (s.22.2.1850) eli nuoruutensa 1860-luvulla länsirannikon kaupungissa Kokkolassa. Olga oli menestyneen laivanvarustajan ja kauppiaan Johan Fredrik Ahlströmin tytär, minkä ansiosta hän pystyi elämään verrattain huoletonta elämää. Hänellä oli mahdollisuus osallistua paikallisen yksityisen tyttökoulun opetukseen, käyttää vapaa-aikaansa haluamallaan tavalla ja keskittyä sosiaalisten suhteiden rakentamiseen. Elämäänsä hän dokumentoi päiväkirjoihin vuosina 1864–1867. Nämä päiväkirjat avaavat oven 1860-luvun varakkaamman kaupunkilaisnuorison elämään.[1]

1.1 Tutkimuskysymys ja tutkielman jäsennys

Olga Ahlströmin päiväkirjat kertovat muutoksen keskellä elävän nuoren tytön ajatuksista ja näiden ajatusten muutoksista. Näin ne käsittelevät sukupuolihistoriaa[2], sivuavat 1800-luvun yhteiskunnallisia muutoksia ja pohtivat niitä arjen seikkoja, joita 1860-luvun nuori koki tärkeäksi. Tärkeimpänä teemana päiväkirjoissa pidän nuoruutta ja Olgan kokemuksia nuorena elämisestä aikana, jolloin nuorison käsitettä ei vielä ollut.

Nuoriso käsitteenä koetaan usein syntyneen vasta 1950-luvulla. Nuoruus on kuitenkin elämänvaiheena sisältänyt aina omia kulttuurisia käytänteitä, vaikka näiden niiden sisällöt ovatkin vaihdelleet eri vuosisatoina.[3] Kenties nuorisokulttuurin voimistuminen vasta 1900-luvun puolivälissä vaikuttaa siihen, että aiempien vuosisatojen nuoruuden tutkimus on ollut vähäistä. Kuitenkin myös 1800-luvulla nuorison elämä poikkesi lasten ja aikuisten elämästä, mistä Olgan päiväkirjat ovat erittäin havainnollistava esimerkki.

Nuori haki 1800-luvullakin omaa paikkaansa. Nuorelle merkittäviä virstanpylväitä olivat tuolloin koulunkäynti ja avioliitto. Molemmat pystyivät muuttamaan nuoren elämää huomattavasti.[4] Nuoruuteen liittyy kuitenkin niin paljon muutakin kuin vain avioliiton solmiminen tai koulunkäynti. Haluankin Olgan kautta ymmärtää paremmin nuoruutta elämän ajanjaksona 1860-luvulla.

---

[1] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1864–1867; VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1848–1852 522 (224/495); VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1853–1856 495 (224/495). VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864.

[2] Käytän termiä *sukupuolihistoria* termin *naishistoria* sijasta, koska koen sukupuolen rakentuvan suhteessa toiseen sukupuoleen. Naiseutta ei ole ilman sen vastaparia mieheyttä, ja naiseus rakentuu suhteessa mieheyteen. Näin pelkän naisen historian tutkiminen on mahdotonta. Katso esim. Sjöberg, Maria, "Från kvinnohistoria till genushistoria", teoksessa *Genusperspektiv i historia. Metodövningar*, Perlestam, Magnus (toim.), Studentlitteratur, Lund 2001, 7–26.

[3] Aapola & Kaarninen, 2003, 12,16.

[4] Markkola 2007, 258, 260.

Olgan päiväkirjat tarjoavat autenttisuudessaan mahdollisuuden tutustua nimenomaan kokkolalaisen nuoren elämään tuolloin. Olgan valitseminen tutkimuskohteeksi johtui paitsi päiväkirjojen mielenkiintoisuudesta henkilökohtaisina teksteinä, myös Olgan asemasta keskiverto kokkolalaista varakkaamman perheen tyttärenä. Uskon tämän varakkuuden tuoneen Olgan elämään paitsi enemmän vapaa-aikaa, myös mahdollisuuden käyttää tätä aikaa sosiaalisten suhteiden luomiseen. Onkin mielenkiintoista tutkia näitä suhteita Olgan avulla: kuinka laajoja ystäväpiirit ja tuttavapiirit olivat tuolloin, ja kuinka omaa vapaa-aikaa jaettiin ystävien ja perheen kesken.

Tutkielmani selvittää, miten nuoren tytön elämä rakentui 1860-luvun kaupungissa. Tutkin Olgan elämää nimenomaan hänen päiväkirjojensa kautta, joten pohdin myös sitä, miten Olga itse hahmotti oman persoonansa ja identiteettinsä[5]. Oliko hän omasta mielestään aikuinen vai lapsi? Miten hänen sosiaalinen asemansa vaikutti hänen ajatuksiinsa? Samalla voimme paremmin ymmärtää sitä sosiaalista järjestelmää, joka oli valloillaan 1860-luvun Kokkolassa.

Pääpainopisteenä pidän tutkielmassani päiväkirjavuosia 1865–1867[6], mutta sivuan samalla myös Olgan elämää ennen ja jälkeen näiden päiväkirjojen. Tutkielmani jäsentyy Olgan elämän eri vaiheiden ja osa-alueiden kautta. Ensimmäisenä osiona tutkielmassani ovat tyttökouluvuodet 1859–1866. Miten Olgan koulunkäynti vaikutti hänen identiteettiinsä? Minkälaista oli opiskella tyttökoulussa? Miten Olga vietti vapaa-aikansa kouluvuosinaan? Toisena osa-alueena ovat koulun jälkeiset vuodet 1866–1867. Mitä Olga teki arkisin, kun koulu ei enää täyttänyt päiväohjelmaa? Näkyykö Olgan tyttökoulutausta vielä myöhempinäkin vuosina? Muuttuuko Olgan kirjoitustapa ja -aiheet hänen varttuessa?

Tutkielmani käsittelee sukupuolihistorian kannalta mielenkiintoista aikakautta. Jo 1840-luvulla alkanut keskustelu naisten oikeuksista ja paikasta avioliitossa oli voimissaan myös Olgan päiväkirjavuosina. Keskustelu sisälsi myös pohdintaa yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista suhteessa aiemmin korostettuun yhteisöön.[7] Näkyykö Olgan kirjoituksissa tai myöhemmässä elämässä viitteitä näistä suurista yhteiskunnallisista mullistuksista?

Näiden kahden ajallisen jäsennyksen sisällä käsittelen Olgan elämää aihealueittain. Käsittelen eri teemoja sen mukaan, miten Olga niitä tuo esille päiväkirjoissaan. Minkälaisista juhlista Olga

[5] Tarkoitan identiteetillä sitä, miten Olga itse määritteli, kuka hän on. Olga eli vielä hierarkkisessa yhteiskunnassa, joten hänen identiteettinsä rakentui paitsi hänen omista ajatuksistaan, myös hänen sosiaalisesta asemastaan. Identiteetin rakentaminen tai löytäminen tapahtuu vuorovaikutuksena oman itsen ja ympäröivien ihmisten kanssa. Se ei siis ole yksinäistä ajatustyötä, vaan sosiaalinen ja kulttuurinen prosessi. Taylor 1995, 75.
[6] Olgalla on päiväkirjamerkintöjä myös vuodelta 1864, mutta ne ovat hänen uimapäiväkirjassaan, johon hän merkitsi vain kenen kanssa oli ollut uimassa. KHRM 1399, Olga Ahlströmin uimapäiväkirja 1864.
[7] Häggman 1994, 162–163, 167.

kertoo? Miten sairaudet, uskonto ja ruokakulttuuri näkyvät Olgan päiväkirjoissa? Minkälaisia ihmissuhteita Olgalla oli ja miten Olgan sosiaalinen tausta vaikutti niihin? Minkälainen Olgan perhe oli ja miten Olgan isän kuolema vuonna 1864 näkyy perheen arjessa?[8] Koska Olgan esille tuomat aiheet ovat usein erittäin laajoja, pyrin käsittelemään niitä vain niissä rajoissa, minkä koen olevan tutkimusaiheeni ymmärryksen kannalta tarpeellista. Tutkielmani ei ole tarkoitus olla luettelo Olgan kertomista asioista, vaan se tarkastelee Olgan esille tuomia suurimpia aihealueita. Siksi osa erittäin mielenkiintoisista Olgan tekemistä huomautuksista tai kertomuksista on saattanut jäädä tekstini ulkopuolelle. Tutkielmani lopuksi käsittelen Olgan elämää päiväkirjavuosien jälkeen lyhyesti.

1.2 Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Lähteistä merkittävimmät ovat Olga Ahlströmin päiväkirjat vuosilta 1865–1867. Päiväkirjojen avulla hahmotan, minkälaista elämä Olgalle oli ja miten hän koki elämänsä. Niiden avulla voin myös ymmärtää, miten Olga koki oman identiteettinsä. Päiväkirjat ovat ajoittain vaikealukuisia ja -selkoisia, mutta sisältävät kuitenkin runsaasti informaatiota, joka selkeytyy, kun sen yhdistää paikallishistoriaan.[9] Päiväkirjat ovat ruotsinkielisiä ja kaikki käännökset ovat kirjoittajan omia. Ajoittain ilmoitan myös alkuperäisen, ruotsinkielisen sanan tai lauseen, mikäli se on mielestäni oleellista tekstin ymmärryksen kannalta. Päiväkirjojen lisäksi Olgan elämästä kertoo hänen uimapäiväkirja vuosilta 1864–1866, johon Olga on tarkasti merkinnyt missä, kenen kanssa ja mihin kellonaikaan hän on ollut uimassa. Merkinnöistä löytyy myös veden lämpötila ja se, kuinka monta kertaa hän on kesän aikana uinut. K.H. Renlundin museolla on myös tallennettuna vähän Olgalle ja hänen perheenjäsenilleen kuulunutta esineistöä, kuten liitutauluja, rintakoruja ja hattu.[10] Olgan käsin kirjoittamia nuottivihkoja on myös säilynyt nykypäivään.[11]

Olgan perhe-elämän ymmärryksen kannalta Olgan isän perukirjat ovat tärkeä lähde. Niissä on lueteltuna Johan Fredrik Ahlströmin omaisuus ja velat hänen kuolinaikanaan vuonna 1864. Perukirjat on muuten erittäin yksityiskohtaisesti ja tarkasti kirjoitettu, mutta ne eivät valitettavasti sisällä tarkempaa kuvausta Olgan perheen kodista. Koska perukirjoissa on lueteltuna yksityisomaisuuden lisäksi myös Johan Fredrikin kauppatavarat, kertovat ne myös kokkolalaisten ulottuvilla olleista tavaroista.[12]

---

[8] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.
[9] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1867.
[10] KHRM 1399, Olga Ahlströmin uimapäiväkirja; 1396–1398, kolme liitutaulua; 1404, kolme rintakorua luusta; 1338, hattu sulalla.
[11] Keski-Pohjanmaan konservatorion kirjasto, Olga Ahlströmin nuottivihkoja.
[12] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.

Olgan tyttökouluvuosia käsitellessäni tärkeäksi lähteeksi muodostuvat Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat, joiden laadullinen vaihtelevuus hankaloittaa kokonaiskuvan luontia. Tietojen merkitseminen ei ole ollut systemaattista vuosittain, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että joinakin vuosina tietoja esimerkiksi oppiaineiden sisällöistä on merkitty tarkasti, kun taas toisina vuosina vain opetetut aineet mainitaan, ei niiden sisältöä. Asiakirjoista selviää muun muassa tyttökoulun oppilaiden nimet, opetetut aineet sekä joiltakin vuosilta myös oppiaineiden sisällöt ja oppilaiden taustatiedot. Oppilaiden taustatiedoissa on parhaimmillaan oppilaiden syntymävuodet, tyttökouluun kirjautumisvuodet, isien ammatit sekä millä luokalla kukin oppilas oli.[13]

Rakennan kokonaiskuvaa Olgan Ahlströmin elämästä paikallishistorian ja tutkimuskirjallisuuden avulla. Sylvi Möllerin laatima ”Kokkolan kaupungin historia III” (1970) on erinomainen apuneuvo tutustuttaessa 1860-luvun Kokkolaan ja kokkolalaisten elämään. Se tarjoaa laajan kuvan Kokkolan kaupungin historiasta ja mainitsee jopa Olga Ahlströmin päiväkirjat ohimennen.

Olga Ahlströmin elämästä ei ole aiempaa tutkimusta, pois lukien edellä mainitun ”Kokkolan kaupungin historia III” –teoksen ja Nina Sääskilahden kaksi artikkelia. Ensimmäisessä Olgan päiväkirjamerkinnät vain elävöittävät Kokkolan historiaa, eikä hänen elämäänsä kiinnitetä tarkempaa huomiota. Nina Sääskilahti käytti vuonna 2000 ilmestyneissä artikkeleissaan ”Ajasta ja kulttuurista” sekä ”Valo” hyväkseen Olgan päiväkirjoja, mutta vain käsitelläkseen ajan kokemuksen muutosta sekä valon merkitystä ennen sähkövalon yleistymistä.

Sen sijaan vastaavia mikrohistoriaa ja henkilöhistoriaa yhdisteleviä tutkimuksia on tehty, joista mainittakoon Irma Sulkusen teos ”Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet 1700–1800-luvulla” (1999). Siinä Sulkunen tutkii nuoren kalantilaisen tytön elämää hurmosliikkeiden keskellä käyttäen hyväksi mentaalihistoriallista otetta. Tutkimus käsittelee Liisa Eerikintyttären elämää erittäin henkilökohtaisella otteella.[14] Myös Sulkusen aiemmat henkilöhistorialliset työt Mandi Granfeltistä ja Miina Sillanpäästä ovat hyviä esimerkkejä henkilöhistorian ja mikrohistorian yhdistämisestä.[15]

Nuorison elämää menneisyydessä ehkä kattavimmin tutkii Sinikka Aapolan ja Mervi Kaarnisen toimittama teos ”Nuorison historia”(2003). Se käsittelee nuorison historiaa pääosin vain 1900-luvun puolivälistä alkaen. Muissa historiallisissa tutkimuksissa on yleistä, että nuoruus käsitellään tutkimuksissa vain yhtenä elämäntilanteena, eikä sitä yksilöidä merkittäväksi osatekijäksi.

[13] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[14] Sulkunen 1999.
[15] Sulkunen 1989&1995.

Olgan tyttökouluvuosia tutkittaessa on tärkeää kiinnittää huomiota myös tyttökoulujen aiempaan tutkimukseen. Kokkolan yksityisestä tyttökoulusta on tehty kasvatustieteiden laudaturtutkielma. Bernhard Åströmin ”Från fruntimmersskola till samskola. Läröverksutbildning för flickor i Gamlakarleby under 1800-talet analyserad mot bakgrunden av samhällets förändring och specifika utbildningsintressen samt ifråga om utbildningens betydelse för en social förändring av kvinnans ställning i samhället” (1995) käsittelee tyttökoulun vaiheita koulun perustamisesta 1859 aina sen lakkauttamiseen asti 1899, kattaen siis myös Olgan tyttökouluvuodet. Lisäksi se käsittelee yhteiskoulun perustamista Kokkolaan. Sen pääpainopiste on Maria Wallinin johtajatarvuosissa 1885–1899, vaikka se toki selvittää myös Kyntzellin ajan, 1859–1885, eli myös Olgan kouluvuosien, tapahtumia. Tutkimus ei paneudu oppilaan näkökulmaan, vaan keskittyy hallinnolliseen puoleen ja tyttöjen opetuksen muutokseen opetuksen järjestäjien kannalta.

Tyttökoulu mainitaan myös edellä mainitussa Sylvi Möllerin ”Kokkolan kaupungin historia III” -teoksessa sekä Siri Björkmanin artikkelissa ”En bortglömd skola: Anteckningar om Maria Wallins fruntimmersskola i Gamlakarleby” (1954). Nämä eivät myöskään käsittele oppilaan näkökulmaa, vaan antavat kuvauksen koulun toiminnasta hallinnon kannalta.

Makrotason tutkimuksista mainittakoon Sisko Wilkaman 1938 julkaistu ”Naissivistyksen periaatteiden kehitys Suomessa 1840–1880 -luvuilla”, joka nimensä mukaan käsittelee naisten koulutusta Suomessa ja käsittelee siksi myös tyttökouluja laajasti. Toinen merkittävä teos tyttökouluista on Liisa Ketosen ”Suomen tyttöoppikoulut autonomian aikana” (1977), joka paneutuu välillä myös mikrotasoon viitatessaan muun muassa eri koulujen opetussuunnitelmiin ja käytänteisiin. Sen sijaan vuonna 2010 ilmestynyt ”Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle” käsittelee naisten koulutusta erittäin niukasti, jättäen sen lähes täysin sivulauseisiin ja kuvateksteihin. Sen käyttö tyttökouluja käsittelevässä osiossa jäi harmillisen vähäiseksi tämän puutteen takia. Rippikoulun historian ymmärtämisen kannalta se on kuitenkin ollut käyttökelpoinen.

1.3 Mikrohistoria, henkilöhistoria ja päiväkirjatutkimus

Tutkielmani on mikrohistoriallinen. Mikrohistoria voidaan määritellä yksinkertaisesti pienten kohteiden tutkimukseksi. Mikrohistorian tutkimuskohteet ovat usein olleet ajallisesti, alueellisesti tai henkilömäärältään suppeita, rajattuja ilmiöitä. Tutkimusaiheen koko ei kuitenkaan ole mikrohistoriassa olennaisin piirre, vaan menetelmä, jolla aihetta tutkitaan. Mitään yksittäistä, yksin olemassa olevaa mikrotasoa ei ole olemassa. Mikrohistoriaa ei voi täysin erottaa makrohistoriasta,

ja siksi niiden sidoksien tunnustaminen tutkimuksessa on olennaista.[16] Samalla tavalla Olgan elämä oli sidoksissa esimerkiksi Suomen yleiseen historiaan.

Mikrohistoriallisessa menetelmässä käytetään syvällistä analyysiä, jolla pyritään tarttumaan menneisyyden ihmisen ajattelu- ja kokemusmaailmaan. Näin menneisyyden ihmiselle annetaan kasvot sen sijaan, että hänet luokiteltaisiin kuuluvan vain tiettyyn tyyppiesimerkkiin. Tyypillistä mikrohistorialle on myös, että se kiinnittää huomiota myös häviäjiin ja historiassa muuten unohdettuihin ihmisiin.[17] Olgahan ei kuulunut valtaa pitäneisiin tai muuten ollut aikansa julkisuuden henkilö, eikä hän siksi olisi tyypillisin tutkimukskohde.

Itselleni mikrohistoria on kuitenkin paljon muutakin kuin metodi, se on ajattelutapa. Matti Peltosen mukaan se on jotakin, *joka liittyy tutkimuksen lähtökohtiin, strategisiin ratkaisuihin tutkimuksen alussa ja koko työhön vaikuttaviin valintoihin.*[18] Mikrohistoria on siis enemmänkin kokonaisvaltainen tutkimusote ja -filosofia. Se tarkoittaa itselleni syvempää tarkastelua, analyyttistä tutkimusotetta ja lähdeaineiston uudenlaista käyttämistä.

Koska tutkielmani on myös henkilöhistoriallinen työ, joudun pohtimaan paljon tutkijan ja tutkittavan henkilön suhdetta. Jokainen henkilöhistoriaa kirjoittava tutkija on väistämättä mukana tuotoksessaan myös omalla persoonallaan. Toisesta ihmisestä kirjoittaminen on aina henkilökohtainen prosessi, jossa ideat ja tulkinnat ovat aina henkilökohtaisia. Kun kirjoitamme toisesta, kirjoitamme aina myös itsestämme. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun kohtaamme työssämme jatkuvasti toisen henkilön, hänen tunteensa ja ajatuksensa. Yritämme ymmärtää häntä ja hänen ajatuksiaan suhteessa niihin historiallisiin tapahtumiin, joiden keskellä hän elää.[19]

Toisen ihmisen elämästä kirjoittaminen on ongelmallista siksi, että henkilön elämä ja henkilö itse muokkautuvat kirjoittajan ajatusmaailman mukaan. Henkilö otetaan tällöin tietyllä tavalla haltuun ja hänestä luodaan kirjoittajan mielikuvien mukainen kuva. Haltuun otto ja luotu mielikuva riippuvat aina toimijan omasta persoonasta. Kohdehenkilö ei yleensä pysty puolustamaan luotua kuvaa vastaan.[20] Se kuva, jonka luon Olgasta, ei välttämättä olisi hänen hyväksymänsä. Olisi varmasti useita uusia lähteitä, joihin hän haluaisi tutkimukseni nojautuvan, jotta kuvani hänestä muuttuisi.

Haltuun otto on eräänlaista vallan käyttöä. Valtaa omaavana ihmisenä on tärkeää, että henkilökohtaisten tekstien lukija ei aseta itseään sellaiseen asemaan, jossa hän kuvittelee

[16] Elomaa 2001, 61.
[17] Elomaa 2001, 59–60.
[18] Peltonen 1999, 21.
[19] Leskelä-Kärki 2001, 117–118.
[20] Leskelä-Kärki 2001, 103.

ymmärtävänsä kohdettaan paremmin kuin kohde itse. Tällaiseen ajatukseen liittyy usein kuvitelma siitä, että kohde ei ole voinut itse tiedostaa omia ajattelu- ja toimintatapoja. Tässä ajatusmallissa tutkijan tehtävänä nykyisyydessä on hahmottaa nämä kyseenalaistamattomat arjen osat.[21] Tutkija voi luoda oman kuvansa menneisyyden henkilöstä, mutta emme voi koskaan sanoa, onko se kuva tarkempi tai parempi kuin henkilön oma kuva itsestään. Näin pääsemme yhteen historiantutkimuksen mielestäni tärkeimmistä piirteistä: kohteen kunnioittamiseen. Vain kohteen elämän ja ajatusten kunnioitus saa aikaan eettistä historiantutkimusta. [22]

Olgan päiväkirjat ovat siksi merkittävä lähdeaineisto, että ne kertovat Olgan tavasta nähdä oma itsensä. Päiväkirjoilla on usein eräänlainen välittömyyden ja hetkellisyyden aspekti verrattuna esimerkiksi vuosien päästä kirjoitettuun omaelämänkertaan. Toisaalta päiväkirjan kirjoittaja tekee päätöksensä tietyn asian kirjoittamisesta, jolloin päiväkirjankin kirjoittaminen on aina taaksepäin katsovaa ja välittömyyden ja hetkellisyyden tunne on vain illuusio. [23] Tämä näkyy erityisesti Olgan päiväkirjoissa, sillä hän kirjoitti usein päiväkirjaansa vasta päivien päästä. Olgalle kirjoittaminen on merkinnyt muistojen säilyttämistä, jolloin hän on selvästi jättänyt joidenkin päivien tapahtumat kirjoittamatta tai kirjoittanut vain osia niistä. Tämä näkyy erityisesti hänen vuoden 1865 päiväkirjassaan, jossa hän raportoi enimmäkseen sosiaalisia tapahtumia, joista suurin osa oli ystävien juhlia ja muita miellyttäviä muistoja.

1800-luvulla päiväkirjoissa yleistynyt ”minän kirjoitus” on juuri Olgalle tyypillistä sirpaleista, subjektiivista ja omia tunteitaan ilmaisevaa, hetkellistä kirjoitusta. Omien tunteiden lisäksi syvällisempi itsereflektio ei kuitenkaan ole Olgalle tyypillistä, vaikka se ”minän kirjoitukselle” onkin. Päiväkirjat ilmaisevat sitä, mitä ihminen on itselleen. Olga valitsi kirjoittamansa asiat siis sen mukaan, minkälaisena hän halusi itseään pitää.[24] Samalla päiväkirjat kertovat henkilökohtaisen ja ainutkertaisen elämänkulun ilmapiirin synnystä, jossa jokainen ihmisen kokema tapahtuma tai hetki on tärkeä ja siksi dokumentoinnin arvoinen.[25] Olga pyrki muistamaan tarkoin kaikki tekemisensä ja kirjoitti lähes täysin vain itselleen tapahtuneista tai häntä koskettaneista asioista. Hänen kirjoituksissaan esiintyy myös yhteisön tapahtumien kertomista, mutta vain silloin kun tapahtumat ovat koskettaneet Olgaa itseään. Edes talvikuukausien aikaisina turhautumisen ja itsensä etsimisen aikana Olga ei kyseenalaista oman kirjoittamisensa tärkeyttä, vaan pyrkii pikemminkin hakemaan siitä lohtua.

[21] Korhonen 2001, 46.
[22] Leskelä-Kärki 2004, 321.
[23] Leskelä-Kärki 2006, 74.
[24] Leskelä-Kärki 2006, 78.
[25] Sääskilahti 2000b, 74.

Olgan omakuva muuttui selvästi päiväkirjavuosien 1865–1867 välissä: sosiaalisiin kanssakäymisiin, koulupäivän tapahtumiin ja ystäviin keskittynyt päiväkirja muuntautuu kotielämän, ruokailujen ja ajanvieton raportoinniksi. Aloittaessaan uusimman päiväkirjansa kirjoittamista vuoden 1866 lopulla Olga kirjoittaa seuraavasti:

> Päätin, että aion herätä ½7 joka aamu, kirjoittaa 2 tuntia, ja lukea hieman.

Päiväkirjoilla koetaan usein olevan tärkeä rooli nuorten siirtymä- ja itsenäistymisvaiheessa. Ne toimivat oman identiteetin rakentajana ja kokoajana, mahdollisuutena ottaa ote alati vaihtuvasta minuudesta. Päiväkirjat voivat tarjota kirjoittajalleen tietynlaista pysyvyyttä ja niiden kirjoittaminen koetaan usein hyveeksi.[26] Tällaiseksi se muodostuu myös Olgalle, yhdessä aikaisin heräämisen kanssa. Se on kuitenkin paremminkin tapahtumien muistamista helpottava kirjoitelma, kuin omien ajatuksien ja tunteiden selvittämisväline; Olga kertoi tunteistaan vain harvoin. Päiväkirja on ilmeisesti tuonut Olgan elämään säännöllisyyden tunteen, sillä hänen teksteistään huokuu tarve kirjoittaa asiat muistiin, vaikka itse kirjoittaminen ei aina ole miellyttänytkään häntä. Olga kirjoitti yleensä perheen konttorissa, jonka hän mainitsi olleen varma ja turvallinen paikka kirjoittaa päiväkirjaa. Olga aloitti kirjoittamisen uimapäiväkirjalla vuonna 1864. Kenties Olgan isän kuolema samana vuonna sai Olgan etsimään elämälleen pysyviä jälkiä. Vuodet vierivät, muistot katoavat ja ihmiset kuolevat, mutta paperille kirjoitetut muistot säilyvät.[27]

Päiväkirjoja lukiessaan tutkijan tulee ymmärtää omat ennakkokäsityksensä ja -ajatuksensa. Käytän päiväkirjoja lukiessani hermeneuttista lukutapaa, eli pyrin tiedostamaan tekstin ajallisen etäisyyden ja vierauden. Tällöin, yhä useamman lukukerran jälkeen, voin mahdollisesti päästä edes hieman lähemmäksi kirjoittajan ajatusmaailmaa. Lukija luo kuitenkin aina omanlaisen maailman lukemastaan aineistosta, joten tiedostamalla tämän voimme paremmin ymmärtää myös omaa ajatusmaailmaamme. Lukija on aina läsnä luettavassa teoksessa, halusi hän sitä itse tai ei.[28]

2. Olgan maailma

2.1 Mamselli Olga Ahlström

Olga Evelina Ahlström syntyi Kokkolassa 22.2.1850 kauppias ja laivanvarustaja Johan Fredrik Ahlströmin ja Carolina Albertina Ahlströmin (o.s. Kyntzell) perheeseen. Ennen Olgan syntymää Johan Fredrik ja Carolina Albertina olivat saaneet kaksi tytärtä, jotka molemmat kuolivat nuorina.

[26] Ahola 1993, 103; Leskelä 2000, 215.
[27] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1867, 3.6.1867.
[28] Leskelä-Kärki 2006, 78–85.

Helena Carolina syntyi ja kuoli 4.9.1846, ja Carolina Mathilda syntyi 29.9.1847, kuoli 11.4.1849.[29] Olgan jälkeen perheenlisäystä tuli vielä kahden hengen verran: Gustaf (7.3.1853) sekä Julia Constance[30] (6.8.1855) toivat lisää elämää Ahlströmien perheen arkeen.[31] Olga sai myös toisen pikkuveljen, Fredrik Gustafin 22.10.1851, mutta hän menehtyi vain reilun vuoden ikäisenä 1.3.1853.[32]

Olgan perheellä oli erittäin vahva kauppias- ja merenkulkutausta. Olgan isä oli kotoisin Uudestakaarlepyystä, ja hänen isänsä Fredrik Ahlström oli merimies. Olgan isän molemmat isoisät olivat myös merimiehiä. Olgan äidin puolelta suku oli kokkolalaista kauppiassukua. Kyntzellin suku oli yksi kolmesta suurimmasta ja varakkaimmista 1800-luvun kauppiassuvuista Kokkolassa. Äidin isä Fredrik Kyntzell oli kauppias, samoin äidin molemmat isoisät. Anders Kyntzell, joka oli Olgan äidin isän isä, sekä Olga äidin serkku Anders Kyntzell nuorempi olivat raatimiehiä vanhalla iällään. Olgan tyttökouluvuosien koulunjohtaja Augusta Olivia Kyntzell oli Olgan äidin serkku. Olgan isä oli muuttanut Kokkolaan jo vuonna 1834, ja mentyään naimisiin vuonna 1845 Olgan vanhemmat asettuivat aloilleen samaiseen kaupunkiin.[33]

Johan Fredrikin kauppatavaroihin kuului erittäin laaja valikoima erilaisia tuotteita. Tämä oli tyypillistä toimintaa kokkolalaisporvareille, jotka harvoin erikoistuivat vain tiettyyn tuotteeseen. Perukirjan mukaan hänellä oli myynnissä kaikkea lakritsista ja mausteista pöytäliinoihin ja vaatteisiin, sekä lyijykynistä juomalaseihin. Pääosin tavara oli joko arjen käyttötavaraa tai paremmin säilyviä elintarvikkeita.[34]

Olgan perhe asui Kokkolassa toisen korttelin kolmannessa osassa tontilla numero 66 vuodesta 1855 vuoteen 1868.[35] Tontti oli sijaintinsa puolesta erinomainen: kaupungin tori, jossa maaseudulta tuotuja tuotteita myytiin, oli aivan vieressä, samoin kirkko. Myös torin laidalla sijainnut raatihuone

[29] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1843–1847 521 (224/495) ja 1848–1852 522 (224/495); Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Kokkola: kuolleet 1846 ja 1849.
[30] Constancen nimeksi on kirkonkirjoissa merkitty Constantin, mutta voimme olettaa kyseessä olevan sama henkilö, sillä syntymäaika täsmää esimerkiksi koulun asiakirjoihin merkittyyn. Lisäksi sekä Olgan että Constancen isän ammatti on sama (handlande eli kauppias) ja hänet on merkitty edesmenneeksi. Käytän tutkimuksessa Constance-nimeä, sillä Constantin on yleensä mielletty miehen nimeksi.
[31] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1853–1856 495 (224/495).
[32] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1848–1852 522 (224/495); Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Kokkola: kuolleet 1853. Katso liite 4.
[33] Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: kastetut 1787, 1800, 1818, 1825, vihityt 1845. Uusikaarlepyy: kastetut 1786, 1781, 1813; Möller 1970, 407; SSHY digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: rippikirjat 1840–1846, MKO 105–115, kuva 8.
[34] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23; Ojala 1996, 184.
[35] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23; Digiarkisto: Kokkolan rippikirjat 1855–1861: mko 130–143, kuva 49, sekä 1862–1868: mko144–155, kuva 43.

ja sitä vastapäätä sijainnut kaupungin ainoa sairaala olivat merkittäviä naapureita.[36] Perhe asui Yläkaupunkina eli Oppistanina tunnetussa kaupunginosassa, jonka väestö oli pääosin virkamiehiä ja muita varakkaampia ihmisiä. Sen vastakohtana oli Alakaupunki eli Neristan, jossa asuivat merimiehet, käsityöläiset ja muu työväki. Oppistanin yleensä kaksikerroksiset talot olivat huomattavasti hienompia kuin Neristanin yksikerroksiset talot.[37]

Vuosina 1854–1868 Ahlströmien kanssa samalla tontilla asui useita äidin puoleisia sukulaisia, joilla oli ilmeisesti oma rakennuksensa tai ainakin erillinen osa talosta käytettävissä.[38] Perheen kanssa elivät ainakin anoppi Anna Helena Kyntzell (kuoli 22.4.1866), tädit Amalia Helena, Sophia Fredrica, Rosina Emelie ja Hilda Zelina Kyntzell sekä enot Fredrik ja Carl Edvard Kyntzell.[39] Lisäksi voimme olettaa perheellä olleen runsaasti palvelusväkeä, vaikka heitä ei ole noina vuosina merkitty kirkonkirjoihin. Esimerkiksi vuosina 1879–1888, kun palvelusväki on merkitty, perheellä oli yhdessä kahden muun perheen kanssa yhteensä yli kymmenen apulaista kirjanpitäjistä renkeihin ja palvelijaan.[40] Olga kertookin päiväkirjassaan vuonna 1867 Matti-rengistä, Fiasta, joka hoitaa usein arkisia askareita, ja Majjasta, joka poltti kahvit pannuun ja riiteli sen jälkeen Olgan äidin kanssa.[41]

Vuonna 1864, kun Johan Fredrik kuoli ja hänen perukirja laadittiin, arvioitiin Ahlströmien kotitalon arvoksi 2500 ruplaa, eli 625 markkaa.[42] Vuonna 1864 yhden miehen päivätyön arvo on verohintojen mukaan ollut 1,50 ja voikilon 14,04 markkaa. Ahlströmien koti on ollut siis noin 416 miehen päivätyön ja 44,5 voikilon arvoinen.[43] Olga ei päiväkirjoissaan kerro paljon kodistaan ja innostuu kuvailemaan sitä ainoastaan joulukoristeiden osalta jouluna 1866. Hän mainitsee kuitenkin vuosien 1866–1867 päiväkirjassaan konttorin, sänkykamarin, vinttikamarin, kulmakamarin, salin, salongin ja *handkammarin*. Perheen koti on ainakin huoneiden lukumäärästä päätellen ollut tilava. Ainoa Olgan kirjoittama tarkempi muisto kotitalosta liittyy sen salin lattiaan. 22.2.1865, Olgan syntymäpäivänä, pidetyistä juhlista Olga kirjoitti seuraavasti:

---

[36] Möller 1970, 18, 45, 315.
[37] Wiirilinna 1994, 59–60.
[38] Kirkonkirjoihin on merkitty kaupungin asukkaat tonttien mukaan. Olgan kirjoitukset viittaavat siihen, että Kyntzelleillä on ollut oma rakennuksensa tai ainakin erillinen osa talosta käytössään. Olga kertoo usein, kuinka hän meni käymään äidinpuoleisilla tädeillään (mostrorna) tai kuinka tädit lähtivät kotiinsa. Olga mainitsee tätinsä päiväkirjoissaan lähes päivittäin. KHRM 1399: Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1867; Digiarkisto: Kokkolan rippikirjat 1862–1868: mko144–155, kuva 43.
[39] SSHY digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: rippikirjat 1862–1868, MKO 144–155, kuva 43.
[40] Kokkolan ruotsalainen seurakunta, rippikirja 1879–1888, sivu 46.
[41] KHRM 1399 Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867.
[42] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23. Suomessa otettiin käyttöön markka vuonna 1860. Markan arvo oli neljäsosa Venäjän ruplasta. Talvio 2002, 78.
[43] Suomen taloushistoria 3, 441.

> Me emme voineet tanssia koska salimme lattia ei salli sitä, jos hyppii vähänkään niin se tuntuu kuin olisi merellä, koska koko huone ikään kuin keinuu.[44]

Perheen isän omaisuuteen kuului talon lisäksi muun muassa karaveli[45], niittyjä, laivaosakkeita sekä kulta- ja hopeaesineistöä. Johan Fredrikin vakavaraisuusaste on kuitenkin vain 38 prosenttia, mikä on vähemmän kuin laivoja omistaneiden perunkirjoitettujen kokkolalaisporvarien vuosien 1721–1914 keskiarvo, joka oli 70 prosenttia.[46] Vaikka perhe ei siis ehkä lukeutunut Kokkolan kaikista rikkaimpien kauppiasperheiden joukkoon, eivät ainakaan Olgan päiväkirjat kieli puutteesta tai rahattomuudesta. Perhe oli silti suhteellisen varakas, eikä lasten tarvinnut siksi osallistua suuremmin kotona tehtäviin töihin. Näitä varten perheellä oli palvelusväkeä.[47] Isän menetys varmasti muutti perheen taloudellisia olosuhteita, mutta ainakin Olgan päiväkirjat antavat viitteitä rahallisesti varsin mukavasta elämäntyylistä isän poismenon jälkeen.[48]

Tälle mukavalle elämäntyylille on saattanut olla muitakin syitä kuin Johan Fredrikin jättämä omaisuus ja sukulaisten avokätisyys. Olgan äidin tiedetään olleen ainakin jossain vaiheessa töissä Kokkolan tapettitehtaalla, mutta tarkkaa ajankohtaa tai väitettä todistavia dokumentteja ei ole tämän tutkimuksen aikana löytynyt.[49] Myöskään Olga ei koskaan kerro äitinsä töistä. On silti mahdollista, että Carolina teki töitä, jotka vain olivat naisille tyypillisiä, dokumentoimattomia töitä, kuten esimerkiksi käsitöitä.[50]

2.2 1800-luvun Suomi nuoren naisen näkökulmasta

1800-luvun alun Suomessa naisella oli usein perheessä alamaisen rooli. Hänen oli lain mukaan joko isänsä tai aviomiehensä holhouksen alainen iästään riippumatta. Naisella tärkeinä pidettyjä ominaisuuksia olivat hyvä vaimous ja emännyys. Laiska, turhamainen, juoppo tai tuhlaavainen emäntä saattoi tuhota talon jopa varmemmin kuin vastaavanlainen isäntä. Varakkaammissa perheissä tytöt kasvatettiin salonkikelpoisiksi naisiksi, jotka osasivat hieman vieraita kieliä ja käyttäytyä arvokkaasti seurapiireissä. Naisen oli myös tärkeää olla äiti: Vanhaan Testamenttiin

---

[44] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 9.
[45] Karaveli on pieni, yksimastoinen purjealus. Ojala 1999, 220.
[46] Vakavaraisuusaste: netto-omaisuuden osuus brutto–omaisuudesta, paljonko perunkirjoitetulla oli velatonta omaisuutta. Keskiarvossa ei ole otettu huomioon velkapesiä. Ojala 1996, 13; VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.
[47] Palvelusväen määrästä ei ole löytynyt tarkkoja tietoja, mutta Olga mainitsee rengin ja piian useaan otteeseen päiväkirjassaan. Lisäksi hän ei koskaan mainitse ruuanlaittoa, eli voimme olettaa palvelusväen hoitaneen myös sen.
[48] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1867.
[49] Tietoni Carolina Ahlströmin työnteosta perustuvat keskusteluihin K.H. Renlundin museon amanuenssi Seija Johnsonin kanssa 22.2.2012 samaisen museon arkistolla.
[50] Vainio-Korhonen 2001, 191.

viitaten naisen lapsettomuus oli suuri häpeä. Nuoren tytön päämäärä elämässä oli avioituminen, mikä oli myös vanhemmille tärkeä asia.[51]

Kun vuosisata läheni puolta väliä, alkoi naisen asema muuttua. 1840-luvun Suomessa keskusteltiin vapaasta rakkaudesta, naisen oikeudesta koulutukseen ja työhön sekä omaisuuden hallintaan. Esimerkiksi J.V. Snellman uskoi rakkaudelliseen, vapaavalintaiseen avioliittoon vanhempien järjestämän avioliiton sijaan, mutta korosti silti avioliiton perimmäistä funktiota lasten saannin ja suvun jatkamisen välineenä. Snellmanin mukaan miehen tuli pitää perheestä taloudellisesti huolta, kun taas vaimon paikka oli kodin piirissä lasten kasvattajana ja oman äidillisen kutsumuksensa toteuttajana. Samalla tavalla naisen kouluttaminen kodin tarpeitten mukaan oli tärkeää, sillä kouluttautunut vaimo ja äiti tiedosti paremmin kutsumuksensa näihin rooleihin.[52]

Nuoren elämä oli vahvasti sidottu siihen, ketkä hänen vanhempansa olivat. Kun rahvaan tytöt lähtivät yleensä rippikoulun jälkeen palkollisiksi tai naimisiin, saivat varakkaammat tytöt nauttia varttuessaan joko kotona tai tyttökouluissa tarjotusta opetuksesta. Elämä kaupungissa ei merkittävästi poikennut maaseudulla elämisestä, koska kaupungit olivat yhä pieniä ja maaseutumaisia. Omavaraistalous ja siihen liittyvät toimet olivat siis vahvasti läsnä myös kaupungissa. Porvarisperheen äidin vastuulla oli usein laajakin apulaisten, palvelijoiden ja muiden palkollisten joukko, joiden töistä ja tekemisistä tuli olla perillä. Perheen tytöt opettelivat näitä taitoja yhdessä muiden kotiaskareiden kanssa kotonaan.[53]

Naisten palkkatyö alkoi yleistyä 1800-luvun kuluessa. Tytöt eivät voineet periä isänsä ammattia, toisin kuin veljensä, ja vahvasti sukupuolittuneista ammateista naisten ammatit olivat yleensä statukseltaan alhaisempia.[54] Vuonna 1864 annettiin asetus naimattoman naisen täysivaltaisuudesta. Näin 15 vuotta täyttänyt, naimaton nainen saattoi itse päättää omien ansiotulojensa käytöstä, ja täytettyään 25 vuotta hänestä tuli täysivaltainen. Täysivaltaisena hän saattoi hallita sekä omaisuuttaan että ansiotulojaan.[55] Asetus ei tuonut suurta muutosta esimerkiksi vähävaraisten piikojen elämään, mutta on merkinnyt varmasti paljon Olgan kaltaisille naimattomille tytöille, joiden perheellä oli enemmän varallisuutta.

Perhe oli kuitenkin yhä yleisesti naiselle keskeinen osa elämää. Perheen käsite alkoi vasta 1800-luvulla merkitä lapsista ja vanhemmista koostuvaa yksikköä. Ennen sitä aateliset laskivat

[51] Häggman 1994, 137–140, 148, 151.
[52] Jalava 2002, 314–315.
[53] Markkola 2007, 256–257.
[54] Ollila 2002b, 198–199.
[55] Markkola 2007, 260.

perheeseen laajemman sukulaisjoukon. 1800-lukua aiemmin kirjoitetuissa teksteissä on yleistä, että puhutaan talosta, ruokakunnasta, perhekunnasta tai huonekunnasta perheen sijaan. Tärkeämpää oli siis se, ketkä kaikki asuivat saman katon alla, kuin asukkaiden väliset suhteet.[56] Perheen laajasta käsitteestä vielä 1860-luvullakin kertoo vuonna 1865 annettu asetus, jonka mukaan talon isäntä ei saanut enää kurittaa tottelemattomuudesta yli 14-vuotiasta piikaa ja 18-vuotiasta renkiä. Näitä nuoremmille sai sen sijaan antaa ”isällistä kuritusta”. Myös lainsäädännöllisesti palkolliset luettiin isäntäperheen lapsiksi.[57]

Nuoren naisen elämä pyöri siis vielä 1860-luvullakin vahvasti perheen ympärillä: joko vanhempiensa tai oman perheen. Mahdollisuudet oman elämän ohjaamiseen olivat rajatut ja perheen tausta vaikutti tytön tulevaisuuteen vahvasti. Olga eli naisen elämää koskeneen muutosaallon aikana, jolloin myös hänen elämälleen avautui uusia suuntia.

2.3 Kokkola 1860-luvulla

Meri oli 1800-luvun Kokkolan elinehto. Monet pohjanmaan joet yhdistivät rannikon ja meren, tuoden kauppatavaroita rannikolle. Kokkolasta olikin muodostunut kauppiaiden kaupunki, jonka tärkeimpinä vientituotteina olivat terva ja puu.[58]

Taulukko 1: Kokkolan väkiluku 1810–1875.[59]

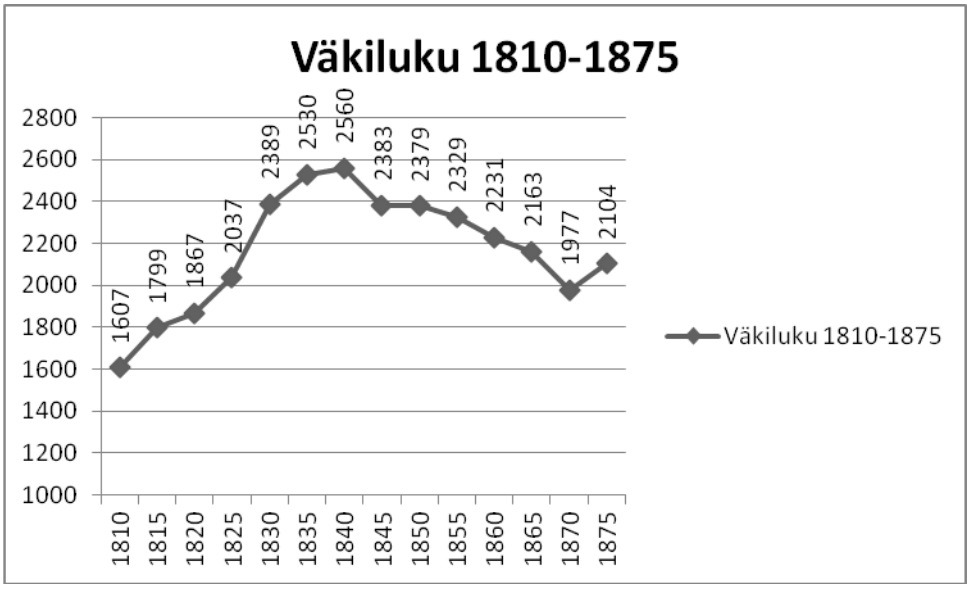

[56] Häggman 1994, 135.
[57] Markkola 2007, 258.
[58] Möller 1970, 137, 194.
[59] Vuoden 1840 väkiluku saattaa olla virheellinen alkuperäisen väkilukutaulun virheen vuoksi. Taulukon tiedot: Möller 1970, 70.

Aatelisten ja oppineiston määrä oli Kokkolassa 1860-luvulla vähäinen. He olivat valtion virkamiehiä, jotka eivät viihtyneet seudulla kauaa. Suurin osa väestöstä luokiteltiin muihin kaupunkilaisiin ja toiseksi suurin ryhmä olivat porvarit. Muut kaupunkilaiset -ryhmä koostui pääosin ruumiillista työtä tekevistä, ja porvareihin kuuluivat kauppiaat ja käsityöläiset. [60]

Taulukko 2: . Kokkolan kaupungin väestö vuosina 1860 ja 1870 [61]

Säätyluokat	1860	1870
Ritarit ja aatelisto	2	0
Oppinut sääty	7	23
Muut säätyläiset	21	47
Porvarit	623	367
Muut kaupunkilaiset	1578	1540
Koko väestö	2231	1977

Oppinut sääty -nimikettä käyttivät opettajat ja papisto, sekä toisinaan ylioppilaat ja joskus jopa poikakoululaiset. Muut säätyläiset -ryhmä koostui pääosin valtion ja kunnan virkamiehistä. Yhteiskunnan virkakoneiston kehittyessä heidän lukumäärä kasvoi. Tähän ryhmään laskettiin myös muun muassa lääkärit, sekä kirkon ja virkakuntien palveluskuntaa.[62] Porvariston suhteellisen suuresta lukumäärästä voimme päätellä, että Kokkola oli 1860- ja 1870-luvuilla kauppiaiden kaupunki.

Porvareiden lukumäärässä ja kaupungin väestössä on kuitenkin nähtävissä selvä lasku. Kauan voimissaan ollut kauppa meren kautta väheni huomattavasti 1800-luvun lopulle tultaessa. Kokkolan purjemerenkulun historiaa tutkineen Jari Ojalan mukaan Kokkolasta oli viimeistään 1870-luvulla taantuvaa talousaluetta. Vapautunut merenkulku, joka toi aluksi vapauksia ja mahdollisuuksia kokkolalaisten kauppiaitten arkeen, oli kiihdyttänyt rahtikilpailua, jossa kokkolalaiset eivät enää pärjänneet. Lisäksi kolme suurta kauppahuonetta ajautui konkurssiin 1800-luvun puolivälissä. Myös pääoma- ja laivanrakennuskustannusten nousu ajoi porvareita muille aloille.[63]

Laivojen vähentyessä myös niistä hyötyneiden kauppiaiden määrä väheni. Porvareiden ryhmässä käsityöläiset eivät kokeneet kauppiaiden kohtaloa, vaan heidän ammattikuntansa säilyi samana ja

[60] Möller 1970, 79.
[61] Möller 1970, 78–79; Åström 1995, 14.
[62] Möller 1970, 79.
[63] Ojala 1996, 311–312.

ajoittain jopa kasvoi Kokkolassa.[64] Elinkeinon supistuminen ja vaikeutuminen on siis koskenut nimenomaan Olgan perheen aloja, erityisesti siksi, että he olivat kauppiaiden lisäksi laivanvarustajia.

Porvareiden ja muiden tarpeeksi varakkaiden kaupunkilaisten lapsia varten oli järjestetty maksullisia kouluja. Olgan käymän Kokkolan yksityisen tyttökoulun lisäksi Kokkolassa toimi poikien ala-alkeiskoulu. Se toimi aluksi kolmeluokkaisena, mutta muutettiin kaksiluokkaiseksi sen jälkeen, kun poikien yläalkeiskoulu aloitti toimintansa syksyllä 1861. Ala-alkeiskoulu toimi Pakkahuoneenkadun ja Isonkadun risteyksessä tontilla 161, ja yläalkeiskoulu tontilla 6 sijainneen suuren kivitalon, niin kutsutun Roosin talon yläkerrassa.[65] Myöhemmin yläalkeiskoululle rakennettiin oma rakennus.[66]

Olgan koulumatka vuosina 1860–1865 on mielenkiintoinen, sillä matkan varrella sijaitsi useita merkittäviä rakennuksia. Olga on todennäköisesti kulkenut suorinta tietä kotoa koululle, tontilta 66 tontille 1[67], jolloin hän on kävellyt Isokatua (*Stora gatan*) pitkin Tehtaankadulle (*Fabriks gatan*). Koulumatkalla Olga on ainakin saanut ihastella silloista kaupungin suurinta taloa, kauppias Anders Roos nuoremman tontilla 6 sijainnutta kivitaloa. Tontilla 2 tiedetään olleen suuri puutarha, joka oli tontin edellisen omistajan, apteekkari Libeckin vanha lääkekasvitarha. Kauppapuoteja sijaitsi ainakin tonteilla 4 ja 70–72.[68] Jälkimmäiset tuhoutuivat Kokkolan suurpalossa 1860, mutta ne kunnostettiin ainakin ennen vuotta 1866.[69] Koska Olgan isä oli myös kauppias, on oletettavaa, että myös heidän tontillaan on toiminut kauppapuoti.

Suurpalon jäljet ovat erittäin näkyvillä Olgan koulumatkalla: sen varrella oli useita tontteja, joiden kunnostus tai jälleenrakennus oli pahasti kesken vielä vuonna 1866. Tonteilla 68, 69 ja 73 sijainneet talot tuhoutuivat tulipalossa täysin, eikä niiden tilalle rakennettu mitään ennen vuotta 1870, jolloin osa tonttialueesta muutettiin puistoksi. Tyttökoulua vastapäätä tontilla 8 sijainnut päärakennus oli rakennettu uudelleen tulipalon jälkeen, mutta se laudoitettiin ja maalattiin ilmeisesti vasta vuonna 1866. Kaupunkikuva oli yleisesti 1860-luvulla puutalovoittoinen ja, punamultaväri ja keltainen yleisimpiä talojen värejä. [70]

---

[64] Möller 1970, 54.
[65] Ks. liite 1.
[66] Möller 1970, 54, 354–358.
[67] Ks. liite 1.
[68] Möller 1970, 19, 24, 34–35, 62.
[69] Vuonna 1866 Kokkolan kaupunki vaati korjaamattomien tai uudelleen rakentamattomien talojen pikaista kunnostamista tai uudelleen rakentamista. Nämä tontit eivät kuuluneet vaateen piiriin. Möller 1970, 66.
[70] Möller 21–22, 66–69.

Vuodenajat vaikuttivat 1800-luvun Kokkolassa ihmisen elämään paljon. Talvet olivat pakonomaisesti hiljaiselon aikaa, kun kaupungissa liikkuminen kävi vaikeaksi lumen takia. Katuvalaistusta ei Kokkolassa vielä 1860-luvulla ollut, vaan kulkijan oli valaistava oma tiensä lyhdyllä.[71]

3. Olgan oppivuodet

Olga kirjoitti usein päiväkirjaansa vuonna 1865 koulukavereistaan. Vaikka koulu ei koskaan saanut tärkeimmän aiheen roolia kirjoituksissa, sai se silti ainakin koulutovereiden kautta näkyvyyttä päiväkirjassa. Koulunkäyntivuodet erottuvat myöhemmistä päiväkirjavuosista juuri tiiviin koulukaverijoukon ansiosta, joiden kanssa Olga vietti aikaa paitsi koulussa, myös vapaa-ajallaan. Siksi on mielenkiintoista pohtia Olgan kouluvuosia molempien kannalta. Minkälaista oli elämä Olgan kouluvuosina?

3.1 Olgan opinnot

3.1.1 Tyttöjen koulutus ja Kokkolan yksityinen tyttökoulu

Tyttöjen koulutuksen historia on poikien koulutuksen historiaa lyhyempi. Vuoteen 1843 asti voimassa ollut vuoden 1724 koulujärjestys ei mainitse tyttöjen kouluja.[72] Tyttöjen koulutusta ei usein nähty tarpeelliseksi, sillä nainen kuului yksityiselämään. Avioliitto oli naisen erityiskutsumus ja hänen tuli harjoittaa siihen tarvittavia taitoja. Triviaalikoulut ja lukiot, jotka valmistivat nuoria papin tai virkamiehen uralle, eivät näin olleet tarpeellisia naisille.[73]

Kirkon järjestämä alkeisopetus oli avoinna sekä pojille että tytöille. Se olikin usealle tytölle ainoa koulu, jota he elämänsä aikana kävivät. 1600-luvulta lähtien joillekin paikkakunnille oli lahjoitusvaroin perustettu köyhäinkouluja, joista osa oli avoinna myös tytöille. Muutamat tytöt pääsivät niin kutsuttuihin pedagogioihin, jotka edustivat koulutusjärjestelmän alinta tasoa. Vain harvat heistä siirtyvät korkeammalla koulutustasolla oleviin triviaalikouluihin. [74] Alkeisopetusta järjestettiin myös lukuisissa muissa oppilaitoksissa, joista mainittakoon ruukin- ja tehtaankoulut sekä Suomen Talousseuran perustamat Ahlmanin koulut Tampereen seudulla.[75]

Säätyyn kuuluneiden tyttöjen tuli kuitenkin saada omalle säädylle sopivaa kasvatusta ja koulutusta, ja velvollisuus sen järjestämiseen oli kodilla. Kotona opettajana toimi joko perheenjäsen tai varta

[71] Möller 1970, 421–422.
[72] Ketonen 1977, 18.
[73] Wilkama 1938, 1–2, 11.
[74] Wilkama 1938, 1.
[75] Ketonen 1977, 18–19.

vasten lapsia varten hankittu kotiopettaja. Jotkut kotiopettajat alkoivat vuokrata jo 1600-luvulla pieniä asuntoja kaupungista ja alkoivat pitää niin kutsuttuja mamsellikouluja. Nämä koulut eivät olleet minkäänlaisen valvonnan alaisia ja siksi voimme olettaa niiden laadun olleen vaihtelevaa. Jotkut koulumamsellit tarjosivat oppilailleen myös ruokaa ja majoituksen, jolloin mamsellikoulu toimi pensionaattikouluna. Pensionaatit olivat kuitenkin suhteellisen kalliita ja usein alkeellisempia kuin esimerkiksi Ruotsissa tai Venäjällä. Siksi oli yleistä, että varakkaampi perhe lähetti tyttäret joko Tukholman tai Pietarin pensionaattiin opiskelemaan.[76]

Tyttöjen kouluttaminen kotiopettajien tai yksityisten oppilaitosten avulla ei kuitenkaan ollut halpaa. Esimerkiksi Odert Gripenbergin yksityisen tyttökoulun lukukausimaksu oli vuodesta 1844 lähtien 81 hopearuplaa[77] oppilaalta, joskin useamman sisaruksen kouluttautuessa hinta aleni hieman.[78] Näin oppilaiden vanhemmat päätyivät usein maksamaan suurimman osan koulun kustannuksista, vaikka koulut saivatkin usein valtionavustusta. Vuoden 1856 koulujärjestys sääti kuitenkin tyttökoulujen oppilasmaksut alhaisemmaksi: sisäänkirjautumismaksu oli 3 hopearuplaa ja vuosimaksu 15 ruplaa.[79]

Tyttöjen ja poikien koulutus erosi toisistaan huomattavasti: tyttöjen oletettiin tarvitsevan enemmän käytännön taitoja ja niin koruompelu, laulu, seurustelussa tarvittava yleistieto ja päässälasku olivat tyttöjen opetuksessa tärkeitä oppiaineita. Erityisen tärkeänä pidettiin kielten opiskelua ja siksi ulkomailta tulleet kotiopettajat olivat suosiossa. 1840- ja 1850 -luvuilla liberalistinen kritiikki halusi kuitenkin sivuuttaa erityiset naiselliset vaatimukset opetuksesta ja korosti sitä, että naisistakin tuli kasvattaa nimenomaan ihmisiä.[80]

Vuoden 1843 uusi koulujärjestys sääti pedagogioiden tilalle oppikouluihin kiinteästi yhteydessä olevat ala-alkeiskoulut. Näin pedagogiot sulkeutuivat täysin tytöiltä – eiväthän he tarvinneet oppikouluun valmistavaa koulutusta. Tyttökoulujen merkitys vahvistui ja niiden perustaminen ympäri Suomea kiihtyi aina yhteiskoulujen perustamiseen asti. [81]

Augusta Olivia Kyntzell perusti Kokkolan yksityisen tyttökoulun (Gamlakarleby fruntimmersskola) vuonna 1859. Ennen tätä hän oli ollut valtion perustamassa Vaasan tyttökoulussa johtajattarena vuosina 1857–1858. Augusta Olivia oli Olgan äidin Carolinan serkku. Koulun perustaminen juuri

[76] Wilkama 1938, 2–5.
[77] Esimerkiksi vuonna 1864 Olgan isän Johan Fredrik Ahlstömin perukirjassa viiden lehmän yhteisarvoksi on arvioitu 60 ruplaa.
[78] Kun sisaruksia oli kaksi, maksoi kumpikin 72 hopearuplaa. Jos heitä oli kolme, tuli jokaisen maksaa 63 hopearuplaa.
[79]Ketonen 1977, 21, 24.
[80] Wilkama 1938, 3, 104.
[81] Wilkama 1938, 2, 316.

Kokkolaan oli perusteltua: lähimmät valtion koulut olivat Vaasassa ja Kuopiossa. Koulu toimi koko 1860-luvun niin kutsutussa Boehmin talossa. Se sijaitsi ensimmäisen korttelin ensimmäisellä tontilla isonkadun ja tehtaankadun risteyksessä.[82] Koulun opetusohjelma perustui vuoden 1856 koulujärjestykseen muutamia muutoksia lukuun ottamatta.[83]

Kokkolan yksityinen tyttökoulu rahoitti toimintansa 1860-luvulla pääosin oppilasmaksuilla ja vuodesta 1864 myös 600 markan valtionavulla.[84] Koska valtionavustus oli suhteellisen pieni, joutuivat tyttökoulut yleensä toimimaan pääosin oppilasmaksujen varassa.[85] Oppilasmaksut saattoivat olla jopa kymmenkertaisia verrattuna poikakoulujen maksuihin. Korkeilla maksuilla pyrittiin alun perin estämään alempisäätyisten kouluttautuminen, jotta he eivät myöhemmin elämässään olisi tyytymättömiä oman säätynsä töihin. [86]

Oppilasmaksujen suuruudesta juuri Kokkolan tyttökoulussa ei ole löytynyt tämän tutkielman teon aikana tietoa, mutta se, että oppilaiden isät ovat pääosin kauppiaita, antaa olettaa että oppilaat ovat kuuluneet varakkaampaan[87] kansanosaan.[88] Vuoden 1856 koulujärjestyksen mukaan sisäänkirjautumismaksu tyttökouluihin oli kolme hopearuplaa ja lukukausimaksu seitsemän ja puoli ruplaa.[89] Kokkolan kaupungin historian kolmannen osan vuonna 1970 kirjoittanut Sylvi Möller arvioi, että maksut ovat saattaneet olla hieman suuremmat Kokkolan tyttökoulussa.[90] Oppilasmaksut käytettiin ilmeisesti kulujen jälkeen opettajien palkkoihin.[91]

Opettajina koulussa toimivat 1860-luvulla useita kaupungin merkkihenkilöitä. Muun muassa varapastori Finelius ja kaupunginlääkäri Hellström opettivat tyttöjä. Opettajina toimi myös kaupungissa asuvia maistereita ja oppineita naisia. Johtajatar Kyntzell osallistui itse myös opetukseen, ja käsityönopettajana toimi hänen siskonsa, Olgan äidin serkku Johanna Kyntzell. Opettajat vaihtelivat vuosittain. Tyttökoulun laadukas opettajisto oli osittain seurausta siitä, että ala-alkeiskoulun ja myöhemmin yläalkeiskoulun opettajat opettivat tyttöjä oman työnsä sivussa.[92] Opettajien taidot tarkistettiin ennen opetusviran antoa. Opettajalta vaadittiin lisäksi nuhteetonta

[82] Björkman 1954, 94; Wiirilinna 1994, 85. Ks. liite 1.
[83] Möller 1970, 363–365.
[84] Björkman 1954, 94.
[85] Ketonen 1977, 21.
[86] Ketonen 197, 24.
[87] Sylvi Möller mainitsee teoksessaan ”Kokkolan kaupungin historia III” (1970), että kauppiaat kuuluivat Kokkolassa 1800-luvulla ylempään porvaristoon. Möller 1970, 83.
[88] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[89] Ketonen 1977, 24.
[90] Möller 1970, 365.
[91] Ketonen 1977, 24.
[92] Möller 1977, 364; KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865; Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

elämää sekä *vakaata ajatusmaailmaa* ja käytöskulttuuria.[93] Siitä, kuinka opettajien pätevyys ja nuhteettomuus käytännössä tarkistettiin Kokkolassa, ei ole tarkempaa tietoa.

3.1.2 Kotoa koulun penkille, opettajan katseen alle

Ennen tyttökouluun kirjautumista Olga oli todennäköisesti saanut kotonaan opetusta sisäänpääsyyn vaadittavissa aineissa. Kirkko ei tiedettävästi järjestänyt alkeisopetusta Kokkolan alueella, sillä ainakin pojille suunnatun alkeiskoulun ongelmana oli kauan se, että suurin osa pojista ei sisäänkirjautuessaan osannut lukea tai kirjoittaa lainkaan. Tyttökouluun haluavan täytyi itse hankkia sisäänpääsyyn vaaditut tiedot joko sukulaisiltaan tai mahdollisesti kotiopettajalta. Tyttökoulujen pääsyvaatimuksina oli yleensä vain sisälukutaito ja Vähän Katekismuksen osaaminen.[94]Voimme olettaa sisäänpääsyvaatimusten olleen suurin piirtein samanlaiset myös Kokkolan tyttökoulussa.

Pääsyvaatimuksista lukeminen ei liene tuottaneen Olgalle vaikeuksia. Olgan perheessä lukeminen ja kirjoittaminen olivat yleisiä illanvietteitä. Perheessä kirjoitettiin kirjeitä, päiväkirjoja ja joskus jopa omia tarinoita. Esimerkiksi 6.1.1867 Olga kirjoittaa päiväkirjassaan seuraavasti:

> Iltapäivällä monet saivat kirjeitä. Nykyään on kolme postipäivää viikossa, minä sain kirjeen Rosinalta. […] [Äidille tulleessa kirjeessä] luki, että eno oli ostanut meille ”Salems Prestgårdin”. Se on Vaasassa. Juhlin sitä sydämellisesti, sillä se on kirjoittanut sama kirjoittaja kuin ”Högadahls prostgårdin.”[95]

Olga on perheen harrastuksista johtuen varmasti halunnut itsekin oppia lukemaan varsin pian ja opettajaksi on voinut hyvin kelvata esimerkiksi joku samassa taloudessa asuneista tädeistä. Olgan äidin omistama englanti-ruotsi-sanakirja viittaisi siihen, että myös hän ja hänen sisarensa olisivat nuorempana saaneet opetusta, mahdollisesti kotiopettajattarelta tai mamsellikoulussa.[96] Näin Olgalla on ollut useampia henkilöitä ympärillään, jotka olisivat voineet auttaa häntä opintaipaleen alussa.

Olga aloitti opintonsa Kokkolan yksityisessä tyttökoulussa vuonna 1860 10-vuotiaana. Hänen siskonsa Constance aloitti opintonsa samaisessa opinahjossa syksyllä 1865 saman ikäisenä.[97] Vuoden 1856 koulujärjestyksen mukaan ikää tyttökouluun pyrkivillä tytöillä piti olla vähintään 8 ja

[93] Keisarillisen majesteetin armollinen gymnaasi- ja koulujärjestys Suomen Isoruhtinamaalle (jatkossa Koulujärjestys) 1856, 30–31.
[94] Wilkama 1938, 1,44; Möller 1970, 356.
[95] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1867, 6.1.1867.
[96] KHRM 158, englanti-ruotsi-sanakirja.
[97] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

korkeintaan 12 vuotta.[98] Kokkolan yksityisen tyttökoulun oppilasluettelojen mukaan oppilaat olivat sisäänkirjautuessaan 8–13-vuotiaita. Yleisin sisäänkirjautumisikä Kokkolassa oli 10 vuotta.[99]

Olga kävi ensimmäisen luokan kahdesti ja toisen neljästi., Constance molemmat luokat kahteen otteeseen. Tämä oli erittäin yleistä: kaikki Olgan kanssa samana vuonna aloittaneet opiskelivat ensimmäisen luokan kahteen otteeseen, mutta toisen luokan suorittamisajat vaihtelevat vuodesta neljään vuoteen.[100] Se, että luokkia käytiin useamman kerran, oli yleistä. Esimerkiksi Helsingin suomalainen tyttökoulu oli virallisesti neljäluokkainen, mutta sen läpikäyminen vei seitsemän vuotta. Tämä järjestelmä säästi opetuksen kustannuksia.[101] Lisäksi voisi olettaa koulunkäyntikynnyksen olleen matalampi, kun koulussa oli vielä mahdollista harjaannuttaa perustaitoja.

Koulussa Olga sai tottua maailmaan, jossa opettaja oli oikeuden jakajana. Kotitehtävät tarkistettiin Kokkolan tyttökoulussa kuulustelemalla. Olgan kertoman mukaan oppilaan nimi kirjattiin mustaan kirjaan, mikäli hän ei suoriutunut tehtävistä oletetun tasoisesti. Erityisesti läksyjen osaamattomuus ja lukutaidon heikkous olivat Olgan mainitsemia paheita. Olga ei aina pitänyt opettajien tuomioita oikeudenmukaisena.

> [Maisteri Ervast] oli näes ottanut mustan kirjan ja kirjoittanut ylös Mimmi N. ”taidottomuus”, Hilma Fornudd ”taidottomuus korkeimmalla asteella” ja Marie Uhlbrandt ”taitamattomuus” mutta lisäsi vielä [Marien kohdalle] ”vähäisemmin valmistautunut”. […] Että Mimmi ja Hilma kirjoitettiin ylös oli oikein, sillä he eivät olleet osanneet sanoa edes yhtä sanaa koko lukukautena [vaikka Ervast oli melkein joka kerta heiltä pyytänyt] lukemaan läksyt paremmin ja sanonut, kuten joka ikinen pystyi itse huomaamaan, että sellainen lukeminen ei riittänyt. Mutta että Marie Uhlbrandt kirjoitettiin ylös, näen vähemmän oikeana. Hän ei ollut aiemmin lukenut kielioppia[…]. [102]

Olgan kirjoitus henkii eräänlaista halveksuntaa niitä tyttöjä kohtaan, jotka eivät ole opetelleet läksyjään kunnolla. Tämä halveksunta vahvistuu vielä siksi, että hän kokee Marien saaneen väärän tuomion. Samalla se kertoo oppilaiden erilaisista taustoista: Mariella ei Olgan mukaan aiemmin ollut mahdollisuutta opiskella kielioppia, toisin kuin muilla. Olgalla on selvästi vahvat mielipiteet, joiden ääneen sanominen on varmasti ollut kiellettyä, ainakin opettajien läheisyydessä. Tyttöjen kesken asia on saattanut kuitenkin olla esillä ja päiväkirja tarjosi Olgalle mahdollisuuden purkaa omia tunteitaan juuri niin kuin hän ne koki.

---

[98] Ketonen 1977, 24.
[99] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[100] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[101] Wilkama 1938, 43.
[102] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 7.

Olga oli useaan otteeseen poissa tunnilta ilman lupaa.

> Kerran olin Ottin kanssa Boehmilla ranskan tunnin välissä ja sain kahvia ja ranskankorppua. […] Toisen kerran menimme Augusta ja minä [Ottilian] mukaan sinne ja [saimme] kahvia ranskankorpulla. Kun tulimme kouluun kysyi mamselli hetken kuluttua missä olimme olleet. Vastaus, Olga oli kotona ja Augusta mukana. […] Ette saa juosta kotiin noin ilman lupaa mutta annetaan olla tämän kerran.[103]

Olgalla ja hänen ystävillään olisi ollut mukavampaakin tekemistä kuin istua koulussa. Valheet pelastivat tytöt seuraamuksilta, vaikka kerran eräs luokkatoveri yrittikin saada karkuteillä olleet tytöt kiinni:

> Kun Marie Roos näki kun me neljä tulimme […] kiirehti hän pikaisesti kertomaan siitä niin että mamselli [Olivia Kyntzell] kuuli sen tietenkin. […] O.K. tuli ja sanoi että emme saa mennä porteista ulos kun meillä on vielä koulua.[104]

Joka kevät Kokkolan kouluilla pidettiin yleiset kuulustelut, jotka olivat samalla paikkakunnan sosiaalinen tapahtuma. Vielä lopetettuaankin koulun Olga kävi sekä tyttökoulun että yläalkeiskoulun kuulusteluita seuraamassa. Olga itse kuvailee aina tarkasti, mitä vaatteita hän käytti omissa ja muiden koulujen kuulusteluissa. Lisäksi hän kertoo myös muiden tyttöjen pukeutumisesta. Itse kuulusteluissa kysyttiin oppilailta erikseen sinä lukuvuonna opittuja asioita. Vuoden 1865 keväällä Olgalta kysyttiin ainakin eri hallitsijoiden valtavuosia ja ”Tuomo sedän tupa” -teoksen yksityiskohtia.[105]

Tarkempaa tietoa koulukuulusteluista kertoo Olgan vuoden 1867 kirjoitus. Tällöin hän oli ollut tyttökoululla seuraamassa sisarensa ja muiden tyttökoululaisten kuulusteluita, vaikka ei siis enää itse opiskellutkaan. Paikalla oli ollut kahdeksan oppilasta, joita oli kuulusteltu ainakin uskonnosta ja historiasta. Stansan oli pitänyt laskea lasku taululle. Lisäksi esillä oli ollut oppilaiden piirustuksia.[106]

3.1.3 Raamatusta sukankudontaan

Olgan koulupäivät täyttyivät useista eri oppiaineista. Koulupäivän rakenteesta ei ole jäänyt tarkempaa tietoa, mutta voimme vuoden 1856 koulujärjestyksen, tyttökoulun asiakirjojen ja yleisten koulukäytäntöjen perusteella päätellä Olgan päivien kulun.

Koulupäivien pituudesta Kokkolan tyttökoulussa ei ole tarkkaa tietoa, mutta ainakin vuoden 1856 koulujärjestyksen mukaan viikkotunteja oli yhteensä 36. Tämä vastaa noin kuuden tunnin

[103] KHRM 1399, Olga Alhströmin päiväkirja 1865, 4–5.
[104] KHRM 1399, Olga Alhströmin päiväkirja 1865, 4.
[105] KHRM 1399, Olga Alhströmin päiväkirja 1865–1867.
[106] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 1.6.1867.

koulupäiviä kuudesti viikossa, maanantaista lauantaihin.[107] Koulupäivien pituutta pidentää se, että ruokatauot olivat monissa kouluissa jopa kolmen tunnin mittaisia. Tällöin opetus saattoi joinakin päivinä kestää kuuteen asti illalla.[108] 1890-luvulla Kokkolan tyttökoulussa koulupäivät alkoivat kahdeksalta aamulla ja loppuivat noin kolmelta iltapäivällä. Väliin mahtui klo 10–12 vietetty ruokatauko.[109] Käytäntö on varmaankin ollut suurin piirtein samanlainen 1860-luvulla sillä poikkeuksella, että koulupäivät olivat hieman pidempiä. Tällöin opetettavien aineiden tuntimäärät täyttyvät ja käytäntö vastaa paremmin muiden tyttökoulujen senaikaista käytäntöä. Iltaisin oppilaiden tuli vielä lukea läksyjä kotonaan, mihin kului yleensä useampi tunti.[110]

Kokkolan tyttökoulun asiakirjojen perusteella emme saa selville tarkkaa Olgan luokalla käytössä ollutta tuntijakoa. Sen sijaan asiakirjat mainitsevat opetetut aineet ja välillä myös aineiden sisältöä. Kokkolan tyttökoulun tuntijako pohjautuu vuoden 1856 koulujärjestyksen kaksiluokkaisen tyttökoulun tuntijaolle.

Taulukko 3. Koulujärjestyksen 7.4.1856 2-luokkaiselle tyttökoululle säätämä lukusuunnitelma[111]

Oppiaine	I	II	Yhteensä
Katekismusta, Raamatunhistoriaa ja Raamatunlukua	4	2	6
Maantietoa	2	2	4
Historia	0	2	2
Aritmetiikkia	2	2	4
Luonnontieto	0	2	2
Ruotsin kielioppia	0	2	2
Venäjä	0	2	2
Ranska	2	2	4
Saksa	0	2	2
Sisälukua ja ajatteluharjoituksia	6	0	6
Kauno- ja oikeinkirjoitusta sekä kirjeitten kirjoittamista	4	2	6
Piirustus	2	2	4
Laulu	2	2	4
Käsityöt	12	12	24
Yhteensä	**36**	**36**	**72**

Vuoden 1856 koulujärjestyksen mukaan oppilaat, jotka opiskelivat vain kahta vierasta kieltä, tekivät käsitöitä kolmannelle kielelle varatuilla tunneilla. Käsityötunneista neljä oli mahdollista käyttää musiikin opiskeluun. [112]

[107] Koulujärjestys 1856, 83.
[108] Ks. esim. Joutsivuo 2010, 169.
[109] Wiirilinna 1980, [http://lib.kokkola.fi/wiirilinna/Varvin%20rannat.htm], luettu 2.12.2011.
[110] Ketonen 1977, 38.
[111] Koulujärjestys 1856, 83.

Tyttöjen ja poikien koulujen vertaaminen on vaikeaa: tyttöjen koulut sijoittuivat yläalkeiskoulujen ja lukioiden välimaastoon.[113] Voimme kuitenkin ymmärtää hieman poikien ja tyttöjen koulutuksen eroja tarkastelemalla yläalkeiskoulun ja tyttökoulun tuntijakoa vuodelta 1856. Poikien yläalkeiskoulun tuntijakoon verrattuna[114] tyttöjen tuntijako on tuntimääräisesti painottunut enemmän käytännöllisyyteen: käsityöt, kirjoitustaito ja kielet ovat tyttöjen opetuksessa korostettuja aineita. Latinaa tytöille ei opeteta laisinkaan. Poikien harjoittamat aineet antoivat eväät jatko-opiskeluun, kun taas tytöt kouliintuivat hyviksi vaimoiksi: kielten avulla pystyttiin seurustelemaan ulkomaalaisten kanssa, kirjoitustaito auttoi kirjeiden kirjoittamisessa ja käsitöiden teko oli paitsi hyvää ajanvietettä, myös arjessa hyödyllinen taito. Muut aineet antoivat yleissivistyksen, jonka ansiosta seurustelu muiden kanssa oli helpompaa. Tyttökouluissa ei opetettu ruuanlaittoa tai muita vastaavia käytännön toimia, koska niille ei olisi varakkailla oppilailla tarvetta. Jo koulujärjestyksessä tyttökouluille annettu nimitys ”waimoväenkoulu” kuvaa tyttökoulujen tavoitteita. Vaikka tyttö olisikin opiskellut jopa neliluokkaisessa tyttökoulussa, olisivat oppiaineet säilyneet samana.[115]

Kokkolan tyttökoulussa opiskeltiin seuraavia aineita:

Taulukko 4. Kokkolan yksityisessä tyttökoulussa opetetut aineet 1860-luvulla[116]

Uskonto ja Raamatunhistoria
Maantieto
Historia
Aritmetiikka
Luonnontieto
Ruotsi
Saksa
Ranska
Kauno- ja oikeinkirjoittamista
Piirustus
Laulu
Käsityö

Olga teki vapaa-ajallaan paljon käsitöitä. Erityisesti vuonna 1867, kun Olga on jo lopettanut koulunkäynnin, hän käytti runsaasti aikaa niihin. Tuolloin hän teki jonkinlaista käsityötä lähes

[112] Koulujärjestys 1856, 83.
[113] Kaarninen 2007, 246.
[114] Ks. liite 2.
[115] Koulujärjestys 1856, 77, 81, 83.
[116] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

päivittäin. Olga ompeli enimmäkseen, mutta harrasti ajoittain myös virkkausta. Myös kouluaikoinaan Olga teki käsitöitä, mutta huomattavasti pienemmässä mittakaavassa. Koulussa Olga sai runsaasti käsityöopetusta. Eräällä käsityötunnilla tytöt harjoittelivat neulomista:

> Eräänä päivänä, esim., neuloi Helga sukkaansa, mutta ei oppinut mademoiselle Johanna K:lta kuinka neulotaan oikein. Hänestä oli niin vaikeaa oppia sukanneulontaa. […] Silloin huomasin, että myös olin neulonut koko varren väärin sukastani, vaikka uskon että äidin sisko Z. oli opettanut minulle niin. Silloin opetin [Helgalle] oman sukanneulomistapani ja sanoin, että siitä tulee yhtä hieno kuin muillakin. [117]

Kodin harrasteet tukivat näin koulunkäyntiä. Käsitöissä Olga on siis ainakin opetellut sukan kutomista. Muita yleisiä tyttökouluissa opetettuja käsityötaitoja olivat muun muassa liinavaateompelu, kanavatyöt, vaatteiden ompelu ja korutyöt.[118]

Merkittävin poikkeus vuoden 1856 koulujärjestyksestä Kokkolan tyttökoulussa oli suomen kielen opettaminen. Tämä mainitaan tyttökoulun asiakirjoissa ensimmäistä kertaa vuonna 1859. Tällöin käytössä oli Yrjö-Koskisen oppikirja. Koulujärjestyksessä mainittua venäjän kieltä ei kuitenkaan löydy Kokkolan tyttökoulun opetusohjelmasta 1860-luvulta.[119] Venäjän kielen opiskelu ei ollut muutenkaan Kokkolassa suosittua: myös Kokkolan poikien ala-alkeiskoulussa tarjolla ollutta venäjän kieltä opiskeli vain harva.[120] Venäjän maantieteellinen kaukaisuus ja Kokkolan vahva ruotsinkielisyys on voinut vaikuttaa kielen vähäiseen kiinnostavuuteen. Olga kirjoitti päiväkirjaansa ruotsiksi, mutta päiväkirjat sisältävät muutamia suomen- ja saksankielisiä ilmaisuja. Venäjää ja Ranskaa päiväkirjat eivät sisällä sanaakaan. [121] Suomi ja saksa ovat kielinä olleet ilmeisesti muita kieliä vahvempia, koska niillä ilmaisu on ollut Olgalle luonnollisempaa.

Laulutunteja ja luonnontietoa ei ole mainittu Kokkolan tyttökoulun opetusohjelmassa vuonna 1864, mutta vuoden 1865 opetusohjelmassa laulu kuitenkin mainitaan. Oppiaineiden nimet eivät aina vastaa nykykäsitystä, eikä kaikkia oppiaineita ole ilmeisesti aina lueteltu tuomiokapitulille lähetetyissä asiakirjoissa. Ensimmäisien lukukausien aikana kaupunginlääkäri tohtori Hellstöm on nimittäin opettanut koulussa luonnonoppia ja herra Sundqvist laulua, vaikkei niitä opetussuunnitelmassa olekaan.[122] Vuonna 1862 matematiikka ja fysiikka on sisällytetty maantiedon oppiaineen sisältöihin.[123] Ainerajat olivat häilyvämpiä kuin nykyään ja siksi on mahdollista, että

---

[117] Äidin sisko Z. on Hilda Zelina Kyntzell. KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1866, 5; Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: kastetut 1829.
[118] Ketonen 1977, 37.
[119] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[120] Möller 1970, 356.
[121] KHRM 1399, Olga Ahlstömin päiväkirja 1865–1867.
[122] Möller 1970, 364.
[123] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

luonnontietoa ja laulua on opetettu koulussa, mutta vain toisen oppiainenimikkeen alaisena. Sama koskee sisäluvun ja ajatteluharjoitusten opettamista.

Historian ja maantiedon opetus oli tyttökouluissa yleensä suurpiirteistä.[124] Olga opiskeli historiassa esimerkiksi lukuvuonna 1863–1864 ajanjakson Rooman valtakunnan tuhoutumisesta Fredrik toisen valtakauteen. Historialle oli varattu koulujärjestyksen mukaan vain kaksi viikkotuntia toisella luokalla, joten ajanjakso on ollut erittäin laaja käsiteltäväksi lyhyessä ajassa. Samana lukuvuonna maantiedossa opetettiin Euroopan ja Aasian poliittista maantietoa. [125] Maantieto on siis ilmeisesti ollut nykyisen yhteiskuntaopin ja maantiedon sekoitusta, sisältäen ajoittain myös aiemmin mainitut matematiikan ja fysiikan.

Matematiikan alueesta aritmetiikka mainitaan ajoittain omana oppiaineenaan. Se sisälsi yksinkertaisia laskutoimia kokonais- ja murtoluvuilla. Vanhemmille opiskelijoille annettiin soveltavia tehtäviä.[126] Piirustus ei yleensä oppiaineena tyttökouluissa vaatinut luovuutta: oppilaat saattoivat esimerkiksi tehdä kaavamaisia piirustuksia erilaisista kuvioista ja helpoista maisemista.[127] Olga mainitsee vain vuosien 1866–1867 päiväkirjassaan piirtävänsä. Vain kerran hän kertoo piirustuksensa aiheen: 12.4.1867 hän piirsi kuvan nurkkakamarista (*hörnkammarn*).[128]

Opettajille oli annettu vuoden 1856 koulujärjestyksessä yleisiä ohjeita opetuksen järjestämiseen. Oppiaineiden kannalta merkittävimmät ohjeet koskivat uskontoa ja tiedon laatua. Koulujärjestyksen mukaan maallisia aineita opetettaessa oppiaines ei saa olla ristiriidassa evankelisluterilaisen uskon kanssa. Uskonnon opetuksessa ei myöskään saa esittää vaikeita *riita-kysymyksiä*. Yleisesti kaiken tiedon piti olla *varmaa totuutta*.[129]

Oppikirjoja käytettiin Kokkolan tyttökoulussa erittäin paljon. Esimerkiksi syksyllä 1863 ja keväällä 1864 ainoastaan oikeinkirjoituksessa, kaunokirjoituksessa, piirustuksessa sekä käsitöissä ei ole ollut käytössä oppikirjaa. Uskonnon oppiaineissa on ollut käytössä Katekismus ja Uusi Testamentti, mutta ei varsinaisia oppikirjoja. Uuden testamentin sanomaa on tarkennettu suullisilla selvityksillä.[130]

Olgan luokan opettaminen ei todennäköisesti ollut kovin vaihtelevaa opetusmetodeiltaan: käytännössä opiskelu tyttökouluissa oli usein rajoittunut läksynkuulusteluun. Kuten jo mainittu,

[124] Ketonen 1977, 36.
[125] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[126] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[127] Ketonen 1977, 37.
[128] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1865–1867.
[129] Koulujärjestys 1856, 7.
[130] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

saattoi oppilailla mennä pitkien koulupäivien lisäksi läksyjen opetteluun useita tunteja.[131] Vaikka Olga ei itse mainitse läksyjen lukemista, voimme silti olettaa sen olleen osa hänen arkeaan: kevään 1865 kuulustelukokeissa Olga osasi ainakin omasta mielestään vastata kaikkiin kysymyksiin.[132] Koska kokeiden läpipääsy vaati tekstien ulkoa opettelua, on epätodennäköistä, että Olga olisi suoriutunut näin hyvin ilman harjoittelua.

3.1.4 Koulutovereita, kavereita ja sydänystäviä

Olgan koulutovereina oli vuosittain vaihteleva määrä oppilaita: heitä oli keskimäärin 20 joka vuosi. Eniten oppilaita oli keväällä 1863, jolloin koulua kävi 26 oppilasta, ja vähiten keväällä 1866, jolloin oppilaita oli vain 9.[133] Opetus on tapahtunut niin, että eri luokilla on ollut osittain eri lukujärjestykset.[134]

Koulun vähäinen oppilasmäärä on vaikuttanut myös yhteishenkeen: Olgan ystävät olivat kaikki joko tyttökoulussa olleita tai sitä yhä käyviä tyttöjä. Ainoana poikkeuksena tästä oli Olgan pariin otteeseen mainitsema Anni Finelius, tyttökoulussakin opettaneen varapastori Fineliuksen tytär. Kenties Anni sai kotona opetusta, eikä sen vuoksi käynyt tyttökoulua. Hänen asemansa opettajan ja varapastorin tyttärenä lienee kuitenkin tarjonnut hänelle erityisaseman tyttöjen joukossa, ja siksi hänet hyväksyttiin ystäväjoukkoon.

Iällä tai luokalla ei ilmeisesti ole ollut merkitystä tyttökoulussa kaverisuhteiden kannalta. Sen sijaan nuoremmat tytöt, jotka eivät käyneet tyttökoulua, eivät olleet toivottua seuraa. Viidentenätoista syntymäpäivänään Olga kirjoittaa päiväkirjaansa ystävänsä Charlotta Häggströmin (Lotta) ja hänen pikkusiskonsa Amandan (Ammi) saapumisesta syntymäpäiväjuhlilleen seuraavasti:

> Lotta ei ollut vielä ollut ulkona sairastumisensa jälkeen, mutta hän tuli luokseni vaikkei vielä saanut mennä kouluun. Silloin Ammi pyysi äidiltä anteeksi sitä, että oli tullut kutsumatta ”hänen äitinsä ei halunnut lähettää Lottaa yksin kun hän oli vasta ollut sairas.” Hän sanoi saman myös minulle kun tulin kotiin. Olimme niin vihaisia […] me muut isot tytöt, että Ammi saisi pakata kimpsunsa ja kampsunsa ja häipyä kutsumattomana (*packa sig med objuden*).

Ammin lähdettyä juhlat jatkuivat Olgan mukaan riemukkaina myöhään iltaan saakka.[135] Ammin ikäero Olgaan ja Lottaan oli kaksi vuotta.[136] Olga ja vieraat mielsivät itsensä ”isoiksi tytöiksi”,

---

[131] Ketonen 1977, 38.
[132] KHRM 1399, Olga Ahlstömin päiväkirja 1865.
[133] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[134] Eri luokilla oli osittain eri aineita, jolloin opetus on täytynyt järjestää osittain erikseen. KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[135] KHRM 1977, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 8.
[136] Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: kastetut 1852.

vaikka esimerkiksi yksi vieraista, Selma Lundström, oli Ammia melkein vuoden nuorempi.[137] Kaveripiiristä poissulkeva tekijä on siis ilmeisesti ollut se, että Ammi ei käynyt koulua.

Toki myös koululaisten kesken tuli ajoittain kiistoja, ja tällöin saattoi myös ikä olla ratkaiseva tekijä. Koulussa tapahtuneen riidanselvityksen aikana Olga vertasi eri ryhmittymiä patriiseihin ja plebeijiin, joista hän kuului itse edellisiin. Patriiseja olivat koulun vanhimmat tytöt, ja plebeijiä kaikki muut. Tämänkaltainen jaottelu ja ajattelutapa osoittaa iän olleen tärkeä tekijä koulumaailman sisällä, vaikka tärkeintä olikin, että kuuluit koulutyttöihin. Vaikka tyttökoululaiset pitivät yllä yhteishenkeä ja välttivät koulua käymättömien seuraa, jaottelivat he kuitenkin myös oman seuransa hierarkkisesti.[138]

Ikä ei kuitenkaan määritellyt ryhmittymien johtajia. Ainakin patriisien johtaja oli Olgan mukaan Julia, eli todennäköisesti Olgaa vuotta nuorempi Julia Wiklund. Joukon vanhin ei siis automaattisesti ollut ryhmän johtaja. Kyseisen tapahtuman kohdalla Olga korostaa, että *emme luonnollisesti olleet riidelleet toisten kanssa.* Ryhmittymistä huolimatta suhteet olivat siis ilmeisesti hyvät. [139]

Koulukavereiden homogeenisyyteen vaikutti usein oppilaiden vanhempien taustat. Yksityisillä tyttökouluilla ei ollut säätyrajoituksia, eli periaatteessa kuka tahansa olisi voinut kirjautua sisään tyttökouluun. Keskustelua säätyrajoituksista oli käyty vilkkaasti 1800-luvulla ja valtion kouluilla sellainen oli voimassa vuodesta 1835 vuoteen 1872. Esimerkiksi Viipurin suuremmassa tyttökoulussa ajurin ja sotamiehen tyttäriltä kiellettiin koulunkäynti. Opettajat määrittelivät usein itse kodin moraalisen tason, ja sen perusteella valitsivat sisäänpääsijät. [140] Käytännön rajoitteen koulunkäynnille aiheuttivat oppilasmaksut, joiden suuruudesta johtuen monillakaan perheillä ei ollut varaa kouluttaa lastaan.

Olgan perheen varallisuudesta kertoo kenties parhaiten Olgan isän perukirja vuodelta 1864. Olgan isän kuolinpesän arvoksi arvioitiin perukirjassa velkojen, toimitusmaksujen ja muiden saatavien jälkeen 4960 ruplaa ja 43 kopeekkaa hopeaa. Voimme verrata tätä samana vuonna Kokkolassa kuolleen kenkäsuutari Gustaf Österlundin omaisuuteen, joka oli vastaavien vähennysten jälkeen vain 431 ruplaa. Kun Olgan isän ja äidin vaatteet oli arvioitu yhteensä kahden sadan ruplan

[137] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865; KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[138] KHRM 1399, Olga Ahlstömin päiväkirja 1865, 5.
[139] Julia Wiklund oli syntynyt 1.4.1851, Olga Ahlström 22.2.1850. KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2; KHRM 1399, Olga Ahlstömin päiväkirja 1865, 5; Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: kastetut 1851.
[140] Ketonen 1977, 24–25,31.

arvoisiksi, oli Österlundin ja hänen leskensä vaatteet arvioitu yhteensä vain kahdeksan ruplan arvoisiksi. [141] Vuoden 1856 koulujärjestyksen mukaan tyttökoulujen sisäänkirjautumismaksu oli kolme ruplaa ja lukuvuosimaksu viisitoista ruplaa.[142] Österlundin perheen kaltaisella varallisuudella olisi siis ollut käytännössä mahdotonta kouluttaa perheen tyttöjä tyttökoulussa. Lisäksi tyttöjä on varmasti tarvittu kotitöissä, kun taas esimerkiksi Ahlströmin perheellä oli palkollisia tätä varten.[143]

Vaikka Ahlströmin perheen omaisuus oli suuri isän kuolinhetkellä, muutti perheen elättäjän kuolema perheen varallisuutta. Leski Carolina Ahlström koki vuoden 1860 Kokkolan suurpalon tuhojen korjaamiset omalta osaltaan taloudellisesti liian raskaaksi. Joulukuussa 1860 riehunut tulipalo vaurioitti yhteensä 24:ää taloa, joista suurin osa tuhoutui kokonaan. Ahlstömien omistamalta tontilta palaneen päärakennuksen uudelleenrakentamista ei ollut aloitettu vielä vuonna 1866, jolloin maistraatti antoi kolme vuotta aikaa rakentamiseen pakkomyynnin uhalla. Leski sai vuonna 1869 vielä vuoden lykkäyksen määräaikaan vedottuaan huonoihin aikoihin. Ennen seuraavaa määräaikaa Carolina Ahlstöm myi tontin veljelleen Fredrik Kyntzellille kahdellatoista tuhannella markalla.[144]

Olga ei kuitenkaan koskaan mainitse rahaa tai taloudellisia vaikeuksia päiväkirjassaan. Perhe söi päivittäin erilaisia leivonnaisia, kuten piparkakkuja, mantelikakkua ja rinkeleitä. Olga kertoo usein päiväkirjassaan vaatteistaan, joita Olgan kirjoituksien perusteella oli suhteellisen paljon. Leivonnaisten ja vaatteiden runsaus kertoo korkeasta elintasosta, sillä sokeri ja vaatteet olivat 1800-luvulla kalliita.[145] Kenties kokonaisen päärakennuksen rakennuttaminen olisi horjuttanut perheen taloutta niin paljon, että Carolina Ahlström koki viisaammaksi jättää projekti toteuttamatta ja näin turvata lapsilleen heille tuttu elintaso.

Oppilasluetteloista keväiltä 1866 ja 1868 selviää, että suurin osa oppilaiden isistä on Olgan isän lailla ollut kauppiaita. Olgan ystäväpiirin perheet ovat siis olleet samankaltaisia.

---

[141] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.
[142] Ketonen 1977, 24.
[143] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–67.
[144] Möller 1970, 56, 66–67. 12 000 markkaa vastasi tuolloin noin 10 000:a miehen päivätyötä. *Suomen Taloushistoria 3*, 441.
[145] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865; Mäkelä 2002, 194–195.

Taulukko 5. Tyttökoulun oppilaiden isien ammatit[146]

Ammatti	1866	1868
Kauppias	11	8
Värjääjä	1	0
Laivuri	1	0
Kihlakunnantuomari	1	0
Merikapteeni	1	1
Provinssinlääkäri	0	2
Kruununvouti	0	1
Kappalainen	0	1
Yhteensä	**14**	**13**

Kauppiaat olivat 1800-luvun uusrikas väestönryhmä, joka oli hyötynyt Kokkolan sijainnista rannikolla ja uusien aluksien tuomasta merenkulun helpottumisesta. Kokkolan valttina oli erityisesti puu- ja tervakauppa. Molemmat olivat kiihtyneelle laivanrakennukselle tärkeitä tuotteita. Puuta ja tervaa maailmalle vieneet kauppiaat toivat paluumatkoillaan Suomeen kaikkea viljasta mausteisiin ja kahviin, sekä erilaisista rauta- ja malmituotteista kankaisiin. [147]

Kokkolassa lähes jokainen kauppias oli tuohon aikaan myös laivanvarustaja.[148] Olgan isä ei ollut poikkeus, ja hänen perukirjaan onkin merkitty karaveli Evelinan omistus sekä laivaosakkeita.[149] Rannikolla toimivalle kauppiaalle laivanvarustus oli luonnollinen tapa taata kauppatavaran saatavuus ja hyvä hinta.[150] Lisäksi se oli usein ainoa mahdollisuus sijoittaa pääomaa. Muut sijoitustoiminnat, kuten säästöpankkitoiminta ja teollisuuteen sijoittaminen olivat yhä lapsen kengissä ja voitot huonoja.[151]

Erityisesti 1820-luvulta alkanut puutavaran vilkastunut kysyntä Euroopassa lisäsi kauppiaiden intoa merille. Vaikka vuosien 1853–1855 Krimin sota ja sen jälkeiset maailmankaupan horjumiset aiheuttivatkin huonoja aikoja Kokkolan merenkululle, oli tilanne jo 1860-luvulla normalisoitunut. Seuraavia vaikeuksia kauppiaille aiheuttivat Suomen 1860-luvun lopun nälkävuodet. Samoihin aikoihin tyttökoulun oppilaiden lukumäärä laski jonkin verran. [152] Lasku ei kuitenkaan ole niin merkittävä, että sen voisi tulkita aiheutuneen katovuosista.

Olgan koulutovereiden isien arvonimet osoittavat hyvin sen, kuinka tyttöjen koulunkäyntiin oli yleensä varaa vain varakkaimmilla perheillä. Vain värjääjä edustaa oppilasluetteloissa

[146] Taulukon tiedot: KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[147] Möller 1970, 178, 181
[148] Möller 1970, 56.
[149] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.
[150] Möller 1970, 199.
[151] Ojala 1999, 116.
[152] Möller 1970, 199; KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

käsityöläisammattia, eikä luetteloissa ole yhtään ammattia, joka voisi viitata niin sanotusti alempaan yhteiskuntaluokkaan. Toisaalta värjääjäksi merkitty Selma Lundströminkin isä Pehr Lundström on kirkonkirjoihin merkitty kauppiaaksi[153], eli hän on mahdollisesti värjääjän työn ohella toiminut myös kauppiaana. Olgan ystäväpiirin rajoittuessa tyttökoulussa opiskeleviin tai opiskelleisiin tyttöihin, ei hän seurustellut läheisemmin yhdenkään alempaan säätyyn kuuluvan kanssa.

Se, että kokkolalaisten varakkain osa on hyväksynyt tyttökoulun tyttöjensä opinahjoksi antaa viitteitä siitä, että koulun taso on ollut suhteellisen hyvä, eikä tytöille näin ole ollut tarvetta palkata kotiopettajaa. Kaikki koulut eivät yltäneet samalle tasolle: Kokkolan poikien pedagogio varakkaampien kauppiaiden oli huonossa suosiossa ja siksi heidän poikansa olivatkin yleensä kotiopetuksessa. Toki poikien koulutukseen on varmasti ollut tarvettakin panostaa enemmän, sillä heidän oletettiin usein seuraavan isiensä jalanjälkiä. [154]

Yhdessä tapauksessa eräät sisarukset oli otettu pois tyttökoulusta. Olga kirjoittaa viisitoistavuotisjuhliensa jatkoista seuraavasti:

> Vaikka Wichmanin tytöt tulivat myöhässä, uskon että kello oli noin 8 kun ”heidän täytyi lähteä kotiin lukemaan läksyjä kun he menevät yksityisesti [kuulusteluun] rehtori Reiniukselle sen jälkeen kun he lopettivat koulun.”[155]

Wichmannin tytöt olivat Maria ja Mathilda, proviisori Axel Theodorin tyttäriä.[156] Tytöt olivat siis lopettaneet koulunkäynnin, mutta kävivät vielä poikien ala-alkeiskoululla sen rehtorin J.F. Reiniuksen[157] kuulusteltavana. Syy keskeyttämiseen ei ole selvinnyt.

Olga Ahlströmin kaltaisille tytöille Kokkolan tyttökoulu on ollut luonnollinen opinahjo: maantieteellinen läheisyys takasi sen, että ei ollut tarvetta muuttaa kauemmaksi saadakseen tytöille sopivaa opetusta. Vuonna 1858 anoessaan tyttökoululle lupaa opettajatar Olivia Kyntzell vetosi Kokkolan maantieteelliseen sijaintiin: Kuopion ja Vaasan tyttökoulut olivat liian etäällä Kokkolalaisille.[158]

Maantieteellisesti oppilaiden taustat ovat myös samankaltaiset: suurin osa tytöistä oli kokkolalaisia. Koulun oppilasluetteloissa mainitaan 1860-luvulta oppilaiden kotipaikkakuntia vain vuosina 1866 ja 1868. Vuonna 1866 neljästätoista oppilaasta yksitoista oli syntynyt Kokkolassa. Muita syntymäkaupunkeja oli Kristiinankaupunki, Lontoo sekä Tampere, jokaisesta yksi tyttö. Oppilaista

[153] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1853–56 523 (224/495).
[154] Möller 1970, 84.
[155] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 9.
[156] Möller 1970, 199; KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[157] Möller 1970, 355.
[158] Möller 1970, 364.

vain yksi oli merkitty asuvan muualla: Ellen Hernmarckin kotipaikaksi on merkitty Helsinki. Hänen äitinsä oli kuitenkin Kokkolassa syntynyt Sophia Wilhelmina Hernmarck, omaa sukuaan Donner.[159] Ellenin isä oli kuollut vuonna 1863 ja hänen äitinsä avioitui uudelleen seuraavana vuonna. Tämä voi selittää poikkeavan kotipaikan.[160]

Vuonna 1868 opiskelleista tyttökoululaisista vain kaksi oli syntynyt muualla kuin Kokkolassa: Wera Candolin Alavetelissä sekä jo vuoden 1866 tiedoissa mainittu Emilia Clasen Lontoossa. Vuonna 1868 kolmestatoista oppilaasta vain yksi oli ulkopaikkakuntalainen, samainen Wera Candolin, joka oli muuttanut Ullavaan.

3.1.5 Ei koulua vaan elämää varten

Olga sai koulutiensä päätökseen kuuden vuoden opiskeluiden jälkeen vuoden 1866 kevätlukukauden lopussa. Yksikään Olgan kanssa samana vuonna aloittanut oppilas ei opiskellut yhtä kauan, vaan kaikki lopettivat opintonsa jo aiemmin. Constance valmistui koulusta kevätlukukauden 1869 lopussa, neljän vuoden opiskelujen jälkeen.[161] Olgan pitkiin opintoaikoihin ei ole tämän tutkimuksen aikana löytynyt varmaa syytä.

Opiskeluajat on päätelty merkittyjen sisäänkirjautumisvuosien ja oppilasluetteloiden mukaan. Sisäänkirjautuminen on kuitenkin ilmeisesti saattanut tapahtua reilusti ennen koulun aloittamista. Esimerkiksi Olgan sisäänkirjautumisvuodeksi on merkitty 1859, vaikka hänen nimensä ilmestyy oppilaslistoihin vasta vuonna 1860. Jos laskisimme opiskeluajan sisäänkirjautumisvuoden perusteella, olisi Olga opiskellut huimat seitsemän vuotta.

Yleisesti oppilaiden koulunkäynti Kokkolan tyttökoulussa ei ollut aina säännöllisesti neljän vuoden kestoista. Jotkut tytöt saattoivat opiskella vain lukukauden, kun toiset kävivät koulua yli neljä vuotta. Yleisempää oli kuitenkin koulun keskeyttäminen parin vuoden kuluttua.[162] Koulua ei pidetty yhtä tärkeänä tytöille kuin pojille, ja erityisesti kotona kaivattu apu on saattanut vaikuttaa tyttöjen suureen keskeyttämislukumäärään.[163]

Olgan kohdalla suuri muutos elämässä tapahtui vuonna 1864, kun hänen isänsä kuoli.[164] Isän kuolema koulu-uran keskellä on voinut hyvinkin viivästyttää Olgan opintoja. Toisaalta hyvän koulutuksen saaminen on voinut olla tärkeää sekä Olgalle että Constancelle, eikä kiirehtimiseen ole siksi ollut perusteita. Hyvän koulutuksen ansiosta tytöillä olisi voinut olla mahdollisuus jatkaa

[159] Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Kokkola: kastetut 1826.
[160] *Släkten Donner i Finland II*, 1992, 36.
[161] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[162] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.
[163] Wilkama 1938, 142.
[164] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.

opintojaan esimerkiksi Helsingissä.[165] Tyttökoululta on myös ilmeisesti ollut mahdollisuus ottaa vain joitain tunteja. Tähän viittaisi Olgan kirjoitus vuodelta 1867, jolloin hän oli katsomassa tyttökoulun kokeita. Tällöin tyttökoulun piirustuksien joukossa oli myös Constance Helenin piirtämiä kuvia, joka oli Olgan mukaan ”ottanut tunteja”.[166]

Olgan päiväkirjoista ei ole henkinyt erityistä naisemansipatorista ajattelutapaa, mutta on toki mahdollista, että leskeksi jäänyt äiti on kannattanut naisten suurempia oikeuksia ja siksi kannustanut tyttöjä opiskelemaan. Naisemansipation puolestapuhujia oli 1800-luvulla aina täydellistä tasa-arvoa vaativista, kuten Fredrika Bremer, naisen vapauttamista vain naiselle sopiville aloille kannustavista, kuten Zacharias Topelius. Molemmissa suuntauksissa naisen koulunkäynti koettiin positiiviseksi asiaksi.[167] Olga kertoo äitinsä lukeneen Fredrika Bremerin *Presidenens döttrar* -teosta, joka kertoo nimensä mukaan presidentin tyttäristä. Kirjassa argumentoidaan vahvasti tyttöjen koulutuksen puolesta, kun kirjan kotiopettajatar puolustaa tyttöjen oikeutta laajempaan koulutukseen presidentin vaatiessa perinteistä salonki- ja vaimokoulutusta.[168] Valitettavasti emme tiedä, mitä puolta Carolina Ahlström kannatti. Oma arvon Olga ainakin ymmärsi:

> Fia[169] sanoi että renki oli [kutsunut minua Olkaksi]. Minua kismitti suunnattomasti, mutta Fia lupasi sanoa hänelle että hänen pitää kutsua minua mamselliksi.[170]

Oma identiteetti on Olgalla selvästi rakentunut perheen säädyn ympärille. Koulunkäynti on osa tätä identiteettiä, koska vain varakkailla vanhemmilla oli varaa laittaa tyttönsä kouluun.[171]

Koulu aikatauluineen jäsensi nuoren Olga Ahlströmin elämää. Velvollisuus olla paikalla oppitunneilla ja lukea läksyt kotona rajoittivat hänen vapaa-ajan vietteitään, mutta tarjosivat samalla Olgalle aivan uuden identiteetin ja elämysmaailman. Hän oli nimenomaan koulutyttö, mamselli, joka tiesi oman arvonsa.

Tiettyjä asioita, joita koulussa opetettiin, täytyi Olgan maailmassa opetella, jotta aivan arkiset askareet onnistuivat. Näihin askareisiin kuuluivat kirjeiden kirjoittaminen, lukeminen ja yleinen seurustelu, joka vaati tietynlaisen sivistystason. Esimerkiksi lukeminen oli osa perheen yhteistä ajanviettoa, jolloin hyvä ääneen lukemisen taito on ollut arvossaan. Olga oli kotonaan harjoittanut

---

[165] Ketonen 1977, 33.
[166] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 1.6.1867.
[167] Wilkama, 1938, 95–97.
[168] Bremer 1868, 13–392.
[169] Fian henkilöllisyyttä ei ole saatu tämän tutkielman aikana selville.
[170] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 2.1.1867.
[171] Ks. kpl 3.1.5.

lukemista ja käsitöitä aiemminkin, mutta niiden harjoittaminen koulussa on varmasti vahvistanut harrastusta. Vähävaraisille koulua ei ollut tarkoitettu: he eivät tarvinneet edellä mainittuja taitoja elämässään ja pahimmillaan koulu olisi saanut heidät unelmoimaan säätynsä ulkopuolisesta elämästä.

Sosiaaliset suhteet oman ikäisten kanssa rakentuivat koulussa olevien tai koulua käyneiden tyttöjen varaan. Koulutyttöjen perheet olivat taustaltaan samankaltaisia, ja siksi heidän kanssaan oli varmasti helpompi seurustella, kun voitiin keskustella omaan maailmaan kuuluneista asioista. Oli kyse syntymäpäivistä, kävelyretkestä, kirkkokäynnistä tai tanssiaisista, Olga mainitsee paikallaolijoista vain koulukavereitaan ja itseään vanhempia henkilöitä. Koulua käymättömien, oppimattomien tyttöjen kanssa ei haluttu viettää aikaa. Vanhempien ihmisten kunnioitus näkyy opettajien kohtelussa: Olga myöntää opettajan tehneen virheitä, mutta puhuu heistä aina kunnioittavaan sävyyn.

Päiväkirjan kirjoittamisen Olga koki eräänlaisena hyveenä. Tämä hyve oli varmasti siksikin tärkeä juuri Olgan kaltaiselle tytölle, että kirjoitustaito ei vielä 1860-luvulla ollut itsestäänselvyys. Näin päiväkirjan kirjoittaminen oli vain oppineille ominainen harraste. Koulun antamien tietojen, taitojen ja suhteiden avulla Olga loi itselleen identiteetin ja osittain myös elämäntyylin, jotka olivat osa hänen elämäänsä myöhemminkin.

3.2 Vapaalla

Suurin osa Olgan päiväkirjasta kouluvuosilta kertoo vapaa-ajan tapahtumista. Olga vietti huomattavan paljon aikaa paitsi koulutyttöjen, myös oman perheensä ja sukulaistensa kanssa. Miten nuoret kuluttivat vapaa-aikansa aikana, jolloin teknologia, kuten televisio, Internet ja radio, eivät täyttäneet koululta vapaaksi jääneitä hetkiä? Jos tyttökoulun oppilaat olivat Olgan pääosallisia ystäviä, mahtuiko seurueeseen koskaan poikia? Minkälaista sosiaalista osaamista ihmissuhteet vaativat 1860-luvulla eläneeltä nuorelta?

3.2.1 Perhe- ja sukupiiri

Olga vietti erittäin merkittävän osan vapaa-ajastaan perheensä ja sukulaistensa kanssa. Olga ei puhu vuoden 1865 päiväkirjassaan paljoa sisaruksistaan Gustafista ja Constancesta, tai Stanzasta, kuten Olga sanoo. Kenties silloin 12- ja 10-vuotiaat sisarukset olivat liian nuoria seuralaisia 15-vuotiaalle Olgalle. Ainoana poikkeuksena Stansan osalta on Olgan uimapäiväkirja vuosilta 1864–1866. Siinä Stansa on mukana lähes jokaisella uimareissulla. Naiset kävivät uimassa omassa seurassaan, joten Gustaf ei luonnollisesti voinutkaan kuulua uimaseurueeseen.

Toisaalta Olga puhuu usein ”meistä” puhuessaan kotona puuhastelusta, jolloin ”me” on todennäköisesti tarkoittanut myös sisaruksia. Joskus Stansa pääsi mukaan isompien tyttöjen tanssiaisiin, mutta ilmeisesti vain kun muidenkin pienemmät sisarukset olivat mukana. Juhannuspäivänä 1865 Stansa ja Olga olivat yhdessä poimimassa kukkia, ja tämä onkin ainoa kerta, kun Olga kertoo viettäneensä aika juuri Stansan kanssa. Gustafin kanssa leikkimisen Olga mainitsee vain pariin otteeseen, joista mielenkiintoisin on Olgan kertomus juhannusaatolta 1865:

> Sitten minä ja Gustaf saimme äidiltä luvan mennä merelle veneellä, joka oli laitettu uusiksi, Majjan ja Kjemmersin Evan kanssa. Kello oli noin puoli 12. Matti halusi välttämättä lainata venettä, mutta sekä äiti että me muut olimme sitä mieltä, että me voisimme yhtä hyvin mennä sillä kuin lauma piikoja ja renkejä. Me menimme sitten, pohjoiselle Daavidin kalliolle asti. Silloin näimme Matin joka oli raskaasti lastatussa veneessä ja halusi välttämättä vaihtaa veneitä keskellä merta. Mutta minä en sallinut sitä, eivätkä muutkaan. Kun tulimme kotiin oli kello 2.

Tämä on ainoa pidempi kertomus, jossa Gustaf on mukana. Ilmeisesti Olga ja Gustaf viihtyivät keskenään, kun olivat yli kaksi tuntia merellä yhdessä. Samalla tarina kertoo myös Olgan suhteesta Matti-renkiin. Olgan kirjoituksesta saa sellaisen kuvan, että hän pitää Mattia selvästi palvelijana, mutta Matti haluaisi itselleen erioikeuksia ja toivoo Olgan olevan myötämieleisempi kuin Olgan äiti on. Olgan ylemmyydentunteesta kertoo hänen sanontansa ”kuin lauma (hop) piikoja ja renkejä”. Ruotsinkielinen hop-sana voidaan suomentaa myös röykkiönä tai kasana. Kaikki hop-sanan suomennokset viittaavat kuitenkin erittäin alentavaan sanontaan.

Kertomukset sisaruksista ovat vuoden 1865 päiväkirjassa siis vähäisiä. Sen sijaan äidistään Olga kertoo usein. Olgan ja hänen äitinsä suhde oli ilmeisesti läheinen ja lämmin. Olga ei koskaan kerro äitinsä toruneen tai kieltäneen häntä, vaan kertomukset viestivät yleensä huolenpidosta. Kun Olga oli luvatta yötä ystävänsä Annin luona, pohti hän seuraavasti:

> Tytöt olivat olleet meillä minun jälkeeni, mutta silloin äiti oli sanonut, että olin varmaankin Fineliuksien [Annin] luona (hän arvasi että olin siellä kun olin lähtenyt seuraamaan Annia ja jäänyt sille tielle kun piti kävellä vain pieni matka) hän ajatteli hetken tulla perääni, mutta piti matkaa liian pitkänä[172]. Olin todella allapäin, kun sain kotiin tullessani kuulla tästä.[173]

Tullessaan kotiin Olgan äiti ei kuitenkaan ollut hänelle vihainen, vaan suuteli Olgaa ja oli iloinen siitä, että hän oli palannut. Tapaus antaa erittäin lämpimän kuvan Olgan ja hänen äitinsä suhteesta. Olgan perheen läheisyydestä ja Olgan vähäisestä itsenäisyydestä kertovat hänen ajatuksensa samaisen yövierailun yöltä:

---

[172] Anni Finelius asui perheineen Kaarlelaan kuuluneessa Brinkin pappilassa, joka on noin kolmen kilometrin päässä silloisesta Kokkolan kaupungista. SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kaarlela: rippikirjat, 1859–1865, MKO 158–162, kuva 255.

[173] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 22.

> Oli täysin valoisaa ja eikä meillä ollut verhoja laskettuna alas, mutta makasin kauan hereillä ja Anni nukahti. Olin monta kertaa ylhäällä ja katsoin ikkunasta ulos ja minulla oli niin kova ikävä kotiin, että minä jopa itkin. Toivoin vain että minulla olisi siivet ja voisin lentää kotiin. [174]

Olgan isän poissaolo ei näy erityisesti Olgan päiväkirjoissa. Olga mainitsee hänet vain muutaman kerran. Keväällä 1865 hän kertoo olleensa kaksissa iltamissa sen jälkeen, kun lopetti isänsä kuoleman suremisen. Myöhemmin, kesällä 1867 hän käy laittamassa kukkia isänsä haudalle ja kertoo kyynelehtineensä muistellessaan menneitä.[175] Isän menetys nuorella iällä ei ollut poikkeuksellista. Keskimääräinen eliniänodote oli vielä 1800-luvun lopullakin vain 40 vuotta[176], eikä 50-vuotiaana kuollut mies ollut harvinaisuus. Esimerkiksi vuonna 1867 Kokkolan yksityisessä tyttökoulussa olleiden yhdentoista tytön isistä vain neljä oli elossa.[177] Tämä ei silti tarkoita, että Johan Fredrikiä ei olisi kaivattu. Oman isän menettäminen herkimmän nuoruuden aikana on varmasti ollut surun aihe paitsi Olgalle ja hänen sisarilleen, myös Olgan äidille, joka joutui tämän jälkeen kantamaan vastuun perheen lasten kasvatuksesta. Lapsen kasvatuksen kun koettiin yleensä saaneensa päätöksen vasta, kun hän oli löytänyt paikkansa yhteiskunnassa.[178]

Carolina Ahlström ei kuitenkaan joutunut olemaan ainoa aikuisen malli Johan Fredrikin kuoltua. Samalla tontilla asuvien tätien, enojen ja isoäidin kanssa soitettiin pianoa, ommeltiin, juotiin kahvia ja seurusteltiin vieraiden kanssa. Olga puhuu eniten äitinsä äidistä (mormor) ja äitinsä siskoista (mostrorna). Jälkimmäisien kanssa olleesta hyvästä suhteesta kertoo Olgan päiväkirjamerkintä 12.2.1865:

> Myöhemmin iltapäivällä kun meidän piti pukeutua naamiaisia varten olisimme halunneet että täti Zelina ja täti Sofie tulisivat mukaan mutta täti Z oli niin kipeä ja ei halunnut että kumpikaan menisi.

Olgan perheessä on ollut valloillaan horisontaalinen sukukäsitys, joka on vastakohta lineaariselle, mieskantaiselle sukuyhteydelle. Horisontaalisessa sukuyhteydessä naisen ja miehen suku ovat tasavertaisia ja yhteys sukulaisten välillä on jokapäiväinen ja konkreettinen.[179] Itse asiassa vaikuttaa siltä, että yhteydet Olgan äidin puoleiseen sukuun olivat tiiviimmät kuin edesmenneen Johan Fredrikin sukuun.

---

[174] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 22.
[175] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 16;1867, 22.6.1867.
[176] Keskimääräinen eliniänodote laskee huomattavasti alle 1-vuotiaiden runsaan kuolleisuuden takia. Lisää kuolleisuudesta kappaleessa 3.2.5.
[177] KA,Tuomiokapitulien kouluarkisto, Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2; Markkola 2007, 268.
[178] Häggman 1994, 107.
[179] Häggman 1994, 39–40.

Olga kertoo kerran olleensa isoäitinsä luona äitinsä ja ”mostrorna Stenhagen” kanssa. Suomennettuna olisi siis kyse Olgan äidin puoleisista tädeistä, joiden sukunimi olisi Stenhagen. Olgalla ei kuitenkaan ole yhtään Stenhagen-sukuista tätiä. Olga viittaakin ilmeisesti äitinsä tätiin Sophia Fredrika Stenhageniin (omaa sukua Donner), tai jos sanan monikko otetaan huomioon niin Sophia Fredrikan lapsiin. Moster ja faster -sanat, joita Olga usein käyttää, eivät Olgan kohdalla viittaa aina tarkasti sukulaissuhteen luonteeseen. Sama tilanne on Olgan mainitseman ”faster Kjemmerin” kohdalla: Olgan isotäti Brita Catharina oli naimisissa kauppias Hans Johan Kjemmerin kanssa. Kenties hän oli Olgan mainitsema ”faster”.[180]

3.2.2 Kirjallinen arki

Jo aiemmin mainittu luku- ja kirjoitusharrastus näkyy Olgan arjessa tyttökouluvuosina. Olga ystävineen omisti eräänlaisia muistokirjoja (minnesbok), joihin ystävät saivat kirjoittaa toisilleen. Muistokirjat ja -albumit olivat tyypillisiä säätyläisperheiden ja erityisesti tyttöjen sosiaalisen kulttuurin ilmentäjiä. Niihin kerättiin runotervehdyksiä, piirustuksia ja muita muistoja.[181] Olga kirjoitti kerran halunneensa juuri tietyn henkilön kirjoittavan kirjaansa:

> Uskon että se oli 1. kesäkuuta kun menin Lundströmien luo ja otin mukaan muistokirjani, jotta pyytäisin Selimiä[182] kirjoittamaan siihen […]. Ajattelin useaan otteeseen pyytää häntä, mutta en maininnut, vaikka hän aina välillä piteli muistokirjaani ja kyseli kenen se on. Lina lupasi mielellään kysyä häneltä, minä menin sitten kotiin, sen jälkeen kun Selma oli kirjoittanut siihen ja olin jättänyt sen sinne. Sitten menin yksi toinen päivä siitä ohi. Silloin Lina sanoi ikkunasta että [Selim] oli kirjoittanut ja minä menin sisään hakemaan sitä ja kiitin [Selimiä].[183]

Olgan ystävien muistokirjoja voidaan pitää vastineena 2000-luvun sosiaaliselle medialle: aivan kuten 2000-luvun yhteisöpalveluissa on tärkeää olla juuri oikeanlaisten ihmisten kaveri, oli 1860-luvun muistokirjoihin tärkeää saada juuri tiettyjen henkilöiden kirjoitus eräänlaisena ystävyyden tunnustuksena. Olgan kirjoituksista voi päätellä, että nämä muistokirjat ja niiden täyttäminen oli tärkeä sosiaalinen tapahtuma ja tapa luoda verkostoja.[184]

Vastaavia muistokirjoja on tavattu Saksassa jo 1500-luvulla. 1800-luvun puolivälissä ystävyyden korostaminen oli läntisessä maailmassa yleistä. Laulujen, värssyjen ja kuvien ohella ystävyyttä

---

[180] Hiski historiakirjojen hakuohjelma: Kokkola: kastetut 1810; vihityt 1822.
[181] Klinge 2002, 238.
[182] Olgan mainitsema Selim on todennäköisesti Kokkolan yläalkeiskoulun oppilas, kauppias Ernst Kjerruffin poika Ernst Selim Alarik Kjerruff, s. 1850. *Dokument och minnesbilder*, 54.
[183] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 20.
[184] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865.

vaalittiin myös muistokirjoissa, tai ystäväkirjoissa, niin kuin niitä joskus nimitetään. Kirjoihin saatettiin laittaa runoja, omistuskirjoituksia ja liimata leikkeitä ja kuvia.[185]

Muistokirjojen lisäksi Olgan kirjallisiin harrastuksiin kuuluivat päiväkirjojen kirjoittaminen ja kirjojen lukeminen. Kuten jo aiemmin mainitsin, Olga kirjoitti päiväkirjojaan selvästi siksi, että muistaisi myöhemmin elämänsä tapahtumia. Olgan päiväkirjaharrastus alkoi ilmeisesti hänen isän kuoltua 1864. Kenties Olga on halunnut ikään kuin kirjoittaa omalle isälleen tai varmistaa, että hän itse jättää jälkensä maailmaan. Ensimmäistä teoriaa tukee se, että Olga kirjoitti osan merkinnöistä pienille paperilapuille, jotka hän laittoi säilöön edesmenneen isänsä lompakkoon.[186]

Varsinaisen päiväkirjansa lisäksi Olga kirjoitti myös uimapäiväkirjaa, johon hän merkitsi tarkasti, kenen kanssa ja minä päivinä hän oli käynyt uimassa. Hän merkitsi myös, oliko vesi kylmää vai lämmintä. Kirjan lehtisillä vilahtelee tyttökoulusta tuttujen tyttöjen lisäksi Olgan sisko Costance. Uimapäiväkirja ei anna edellä mainittujen tietojen lisäksi muuta informaatiota, vaan on ehkä päiväkirjan sijaan enemmän loki-tyylinen kirja. Silti sen olemassaolo kertoo jotain Olgan ajattelutavasta: hänen on täytynyt pitää uintia hyvänä harrasteena, kun on kerran päättänyt pitää noin tarkkaa kirjaa uintireissuistaan.[187]

Koulun jälkeen ja vapaapäivinä Olga luki kirjoja, välillä yksin ja välillä ystäviensä kanssa. Kouluun liittyvästä kirjallisuudesta Olga mainitsi vain *Tuomo sedän tupa*-teoksen (*Onkel Toms stuga*). Ollessaan ystävänsä Anni Fineliuksen luona yötä Olga ja Anni lukivat salaa kirjoja sängyssä. Olga kertoi lukemisesta seuraavasti:

> Anni ja minä nukuimme seurusteluhuoneessa. Minä luin ”I Finland”-kirjaa[188] ja Anni toista paksua kirjaa. Kun joku vain liikahtikin viereisessä huoneessa, piilotimme kirjat peittojen alle, koska Anni sanoi että emme saisi maata ja lukea ja muut tiesivät sen.[189]

Olgan viittaama teos on saattanut olla esimerkiksi vuonna 1863 ilmestynyt, Theodor Sederholmin kirjoittama *I Finland. Berättelser 1.*[190] On mielenkiintoista, että Olga on päättänyt kertoa kouluvuosiensa päiväkirjoissa lukemisesta. Pääosin päiväkirjat koostuvat vain sosiaalisista tapahtumista ja asioista, joista Olga vaikuttaa olleen ylpeä, kuten vaatteista. Kirjojen lukeminen

---

[185] *Muistoksi minulta! Kiiltokuvia ja muistovärssyjä aikojen takaa*, 140–141.
[186] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866.
[187] KHRM 1399, Olga Ahlströmin uimapäiväkirja 1864.
[188] Olgan käsialan epäselvyyden takia teos on saattanut olla myös *Oj Finland.* Koska tämän nimistä teosta ei ole löytynyt mistään tietokannasta, oletan teoksen olleen *I Finland.*
[189] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 21.
[190] Sederholm 1863.

olikin varmasti Olgalle yksi ylpeydenaihe, kaikki hänen aikansa lapset ja nuoret kun eivät osanneet lukea.[191]

Mielenkiintoista onkin, että kun Olgan isä kuoli ja perunkirjoitus laadittiin vuonna 1864, olivat perheen kirjat arvoltaan vain 1.5 ruplaa.[192] Summa vastaa silloista yhden miehen päivätyön hintaa.[193] Voimme toki olettaa kirjojen lainaamisen olleen kirjojen omistamista yleisempää. Kokkolassa tiedetään olleen kirjastotoimintaa porvarismiesten oman lukuseuran yhteydessä 1800-luvun alussa, mutta sen olemassaolosta 1860-luvulla ei ole tietoa. 1870-luvulla toiminta oli ainakin elpynyt, joten on erittäin mahdollista, että ainakin jonkinasteinen lainauspalvelu ja –kulttuuri on ollut toiminnassa myös 1860-luvulla.[194] Olga kertoo vuoden 1865 päiväkirjassaan lukevansa Ottilia-ystävältä lainattua *Romanhjeltinnan* kirjaa. Toisen kerran Olga lainasi kirjan Fredrikiltä[195], mutta tämän kirjan nimi on vaikeaselkoinen.[196]

Lopetettuaan koulun Olgan lukuharrastus pysyi voimissaan: Olga luki lähes päivittäin, erityisesti talvisin. Lukulistalla oli sanomalehtiä, kirjoja ja Söndagsnisse-huvilehti. Erityisen tärkeässä roolissa oli jo mainittu Salems Prestgård, jota Olga luki läpi kevään 1867. Sanomalehtiä, ja ajoittain myös kirjoja, luettiin usein ääneen tätien kanssa.

Olgan ja hänen ystäviensä kirjallisuuden harrastaminen oli tyypillistä 1800-luvun porvareille. 1830-luvulla kirjallisuuden harrastaminen kehittyi yhteiskunnalliseksi ilmiöksi, jonka ensimmäisinä merkkeinä syntyivät muun muassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (1831) sekä Elias Lönnrotin *Kalevala*.[197] Lukeminen tarjosi uudenlaisen elämyksen ja uusia puheenaiheita Olgan kaltaiselle kaupunkilaistytölle.

3.2.3 Juhlahumua

Koulun ja arjen vastapainoksi Olgan ystävät ja tuttavat järjestivät useita erilaisia juhlia, joiden päätapahtuma oli yleensä tanssiminen. Nämä juhlat olivat tärkeitä sääty-yhteiskunnassa paitsi viihteen, myös sosiaalisten suhteiden luomisen kannalta. Osallistuminen edellytti tiettyjä säätyläisille arvokkaiksi koettuja taitoja, kuten oikeanlaista keskustelua, pukeutumista ja

[191] Vuonna 1858 Uno Cygnaeus teki laajan selvityksen suomalaisten lukutaidosta, ja päätyi siihen tulokseen, että suurin osa ei osannut lukea, vaan oli opetellut ulkoa aapisen ja katekismuksen osia. Häggman 2007, 214.
[192] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.
[193] Suomen taloushistoria 3, 441.
[194] Möller 1970, 464–466.
[195] Fredrik oli Olgan ystävän Anni (kirkonkirjoihin merkitty ”Anna”) Fineliuksen veli. Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Raahe: kastetut 1844, 1849.
[196] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 13, 21.
[197] Varpio 2002, 407.

tanssimista. Myös käyttäytymissäännöillä varmistettiin, että vain säätyläiset saattoivat osallistua näihin juhliin.[198]

Helsingin seurapiireissä korostettiin myös säätyläisten hierarkiaeroja. Esimerkiksi 1830- ja 1840-luvuilla oli voimassa jako upseerien ja ylioppilaiden sekä porvarien juhliin. Molemmilla ryhmillä oli omat tanssittamispaikat, joiden avulla korostettiin säätyeroja.[199] Tiettävästi tällaista eroa ei ole ollut käytössä Kokkolassa, ainakaan Olgan aikana. Esimerkiksi Olgan mainitsemissa naamiaisissa oli mukana lääkäri Hellström ja hänen puolisonsa. Kokkolassa oli porvareiden lisäksi vain vähän muita säätyläisiä. Kenties porvareita ylempänä säätyjärjestyksessä olleita ei yksinkertaisesti ollut tarpeeksi, jotta olisi voitu kieltäytyä porvarien kutsuista.[200]

Vaikka eri säätyihin kuuluneet saattoivatkin juhlia samoissa juhlissa, oli kokkolalaisten juhlissa silti selvä hierarkiajärjestys, jonka noudattamisessa piti pitää huolta muun muassa siitä, kenelle ruokaa ja juomaa tarjoiltiin ensin, tai kuka sai poistua pöydästä ensimmäisenä. Myös tanssiaisissa tuli pitää mielessä oma arvo: varakkaammat ja vanhemmat saivat aloittaa tanssimisen ensin.[201]

Lähes kaikissa Olgan mainitsemissa juhlissa tanssittiin. Kuten jo mainittu, hänen syntymäpäivillään se ei onnistunut huonon lattian vuoksi. Useimmiten Olga kertoo heidän tanssineen polkkaa.

> Selim halusi välttämättä minut polkkaamaan. Tanssin hänen kanssaan. Myös muiden kanssa mutta en tanssinut niin paljon kuin muut. Oli kuitenkin hauskaa mutta olisi ollut hauskempaa jos olisin osannut tanssia kunnolla.[202]

Juhlia saatettiin järjestää esimerkiksi syntymäpäivän, nimipäivän tai erityisen vieraan kunniaksi. Jälkimmäisestä esimerkkinä on Constance Helenin järjestämät kutsut, jotka oli Olgan mukaan järjestetty Alma Fontellille[203].

> Siellä oli myös Hanna Fontell, Louise Kurtén, Fontellin pojat, sitten koko tyttökoulun oppilaat ja Wickmanin tytöt, Schroderukset, Selma H. ja Lina L. Boehmit, Kyntzellit ja isoäiti olivat samana iltana meillä, samoin koko Donnerin suku.[204]

Nimipäiviä juhlittiin usein runsaammalla kahvitarjoilulla. Lahjoja ei yleensä annettu, mutta kesäpäivinä saatettiin tuoda päivänsankarille kukkia. Myös itse kirjoitettu runo oli sopiva lahja. [205]

---

[198] Ollila 2002a, 170.
[199] Ollila 2002a, 169.
[200] Ks. kpl. 2.3.
[201] Möller 1970, 437–438.
[202] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 16–17.
[203] Alma Fontellin (s.15.5.1849, Lemland) yhteys Kokkolaan ja Constance Heleniin ei ole tämän tutkimuksen aikana selvinnyt. Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Lemland: kastetut 1849.
[204] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 3.

Kortteja arvostettiin: ne säilytettiin ja niitä katseltiin, koska muuten kuvallisia painotuotteita oli vähän.[206]

Olga kertoo olleensa 14. kesäkuuta 1865 Charlotta Häggströmin nimipäivillä, joissa mukana oli ollut koulutyttöjen lisäksi ”muitakin tuttuja”. Ohjelmaan oli kuulunut ainakin leikkejä ja tanssia. Seuraava päivä oli koulupäivä, mutta opettaja, maisteri Karl ”Kalle” Erwast, ilmoitti viestinviejän avulla, että ei kurkkukipunsa takia voisi aamulla tulla kouluun, joten tyttöjen ei tarvitsisi mennä aikaisin kotiin läksyjensä pariin. Olgan mukaan hänellä oli ollut *todella mukavaa*.

Ainoat syntymäpäivät, joista Olga kertoo, ovat hänen omat 15-vuotissyntymäpäivät. Syntymäpäivien vietto ei ollut yleistä Kokkolassa.[207] Lahjoja ei Olgan juhlissa jaettu, vaan pääasia oli yhdessäolo. Olgan syntymäpäiväjuhlat oli selvästi tarkoitettu vain hänen ystävilleen, eikä juhlintaan osallistunut kukaan hänen suvustaan. Olgan isoäiti oli paikalla, mutta istui toisessa huoneessa koko illan. Juhlat kestivät Olgan mukaan yli kymmeneen asti illalla.[208]

Ajoittain kutsujen pitäminen ei vaatinut edes suurempaa syytä. Olgan päiväkirjoissa on useampi kirjoitus siitä, kuinka hän kävi ystäviensä kutsuilla. Kenties nuoret tytöt ja pojat saattoivat kutsujen avulla harjoitella aikuisten seurustelutapoja. Samasta syystä lapset ja nuoret otettiin yleensä mukaan perhejuhlille ja visiiteille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.[209] Kutsujen luonne oli yleensä samanlainen kuin nimipäivien: kahvittelun jälkeen leikittiin ja tanssittiin. Kutsujen pitäjät olivat yleensä tyttöjä, mutta vieraiden joukossa oli myös poikia. Pojat olivat ainakin Olgan mukaan koulupoikia, eli yläalkeiskoulua käyviä nuorukaisia.

Laskiaistiistaina 12.2.1865 järjestettiin kaupungissa naamiaiset. Tarkoituksena oli pukeutua erikoisesti, mielellään niin, etteivät muut tunnistaisi asun kantajaa. Yleisin pukeutumisaihe oli vuoden- ja vuorokaudenajat: seurueesta löytyi ainakin syksy, talvi, päivä ja yö. Konttoristi Petterson oli pukeutunut harlekiiniksi. Olga kuvailee omaa pukuaan, se oli korkeakauluksinen valkoinen mekko, jota hän oli käyttänyt Louise Donnerin häissä, mutta ei kerro, mitä hän esitti. Sen sijaan hän kertoo erään arvovaltaisen vieraan yllättävästä käytöksestä:

> Lääkäri Hellström oli pukeutunut […] valkoiseen pukuun jossa oli pitkät hihat ja valkoinen hattu päässä. Hän juoksi meidän tyttöjen perässä ja me huusimme kun hän heilutti hänen pitkiä käsiään. Kun tohtorinna otti häneltä naamion pois kukaan ei suureksi yllätykseksi tunnistanut häntä, jota minä melkein luulin Otto Robertiksi.

---

[205] Möller 1970, 434; Koskinen & Hagelstam 2006, 46.
[206] Kaivola 1998, 53.
[207] Möller 1970, 434.
[208] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 7–9.
[209] Ollila 2002a, 171.

Katkelma kertoo paitsi lääkäri Hellströmin vapautuneesta käytöksestä, myös naamiaisten epävirallisesta sävystä. Naamioiden takaa pystyi käyttäytymään toisin kuin oma sosiaalinen asema olisi edellyttänyt. Naamiaiset saatettiin Kokkolassa järjestää usein hyväntekeväisyysjuhlana, mutta Olga ei itse kerro tällaisesta toiminnasta.[210] Olgan mukaan hänellä oli naamiaisissa *tavattoman hauskaa*.

Kokkolalaisten riemukkaasta seuraelämästä on säilynyt todistus myös 1850-luvulta. Vasta Kokkolaan muuttanut papiston apulainen Viktor Krank kuvaili kokkolalaisten seuraelämää morsiamelleen seuraavasti:

> Kaupungin asukkaat ovat iloista ja elämänhaluista väkeä, joka näyttää elävän vain hypätäkseen harakkaa ja lihottaakseen vatsaansa. Ainakin siitä lähtien, kun tulin tänne, on viikot läpeensä ollut huveja ja kestitystä. Kaupungin herrat, suuret keikarit, ovat kyllä iloisia ja ystävällisiä, mutta suurin osa heistä näyttää syntyneen vain laseja tyhjentämään ja kortteja sekoittamaan.[…] Jos käy vierailulla mihin aikaan päivästä tahansa jonkun luona heistä, ei sieltä pääse ennen kuin on tyhjentänyt jonkin pikarin viiniä tai punssia.[211]

Lääkäri Hellströmin käytös naamiaisissa on saattanut liittyä myös alkoholin runsaaseen nauttimiseen. Olga kertoo kerran päiväkirjassaan liiallisesta juomisesta. Silloin kapteeni[212] oli ollut *humalassa kuin naakka (full som en kaja)*. Olgan täti Sophie joutui odottamaan tämän selviämistä ennen kuin meni nukkumaan.

Tyypillisiin 1800-luvun säätyläisten juhliin kuuluivat soitto, tanssi, korttien peluu, yleinen seurustelu ja runsas ruokailu.[213] Kokkolalaisten juhlissa ilmeisesti tarjoiltiin alkoholia, mutta en usko ainakaan Olgan mainitsemissa juhlissa olleen illallista tarjolla. Olga kertoo usein päiväkirjassaan, jos on saanut ystävältään tai sukulaiseltaan jotain syömistä, eikä hän juhlissa oltuaan mainitse ruuista mitään. Tarjolla on voinut olla kahvia ja pientä purtavaa, mutta en usko kestien olleen illallisjuhlia.

Kristillisiä ja perinteisiä juhlapyhiä vietettiin Olgan maailmassa 2000-luvullekin tutuilla tavoilla. Olga ei kerro joulunvietosta kouluvuosinaan, mutta voimme olettaa sen olleen samanlaista kuin hänen koulun lopettamisen jälkeen vuonna 1866. Tällöin Olga koristeli joulukuusen muun muassa tätinsä kanssa tekemillään mantelimakeisilla, *mansikoilla*, paperisilla tähdillä ja omenoilla. Kuusen oksilla oli pieniä paperikoreja, joiden täytteenä oli manteleita ja rusinoita. Perhe jakoi pieniä lahjoja

---

[210] Möller 1970, 434.
[211] Möller 1970, 436.
[212] Kapteenin varma henkilöllisyys ei ole selvinnyt tämän tutkimuksen aikana, mutta oletan Olgan tarkoittavan enoansa Fredrik Kyntzelliä, jonka kirkonkirjoihin merkitty titteli oli laivuri (skeppare). SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: rippikirjat 1862–1868, MKO 144–155, kuva 43.
[213] Ollila 2002a, 170–171.

toisilleen, esimerkiksi Olga antoi veljelleen Gustafille koristellun omenan ja värssyn. Fia-piialle Olga askarteli paperista tytön ja pojan ja kirjoitti itse värssyn:

> En liten sprätt, så fin så nätt.
>
> Gissa hans namn ja minns det ej rätt.
>
> Jungfru Sofie den andra heter,
>
> Du vet väl redan deras hemligheter.
>
> (Pieni keikari, niin hieno niin sievä.
>
> Arvaa hänen nimensä, en muista sitä oikein.
>
> Neiti Sofie on toisen nimi,
>
> Sinä tiedät jo hyvin heidän salaisuutensa.)

Olga sai itse lahjaksi muun muassa äidiltään Wilhelm Tell –nuotteja, Gustafilta isoja sinisiä kirjekuoria ja Amalia-tädiltä hiusneuloja. Lapset saivat suhteellisen runsaasti lahjoja, ja he myös antoivat niitä innoissaan. Olgan veli Gustaf oli joulupukkina kolmeen otteeseen eri kodeissa. Hän oli pukeutunut väärinpäin käännettyyn turkkiin ja nahkahattuun.

Joulunvietossa olivat mukana paitsi Olgan perhe ja äidin puoleisia sukulaisia, myös perheen piiat. Vaikuttaa siltä, että joulun tärkeimmät asiat Olgalle olivat lahjat, joulukuusi ja hyvät ruoat[214], sillä niille hän omistaa eniten tilaa päiväkirjastaan. Joulun 1866 ainoa murheen hetki oli kun Olgan eno, jonka nimeä Olga ei mainitse, ei ollut pystynyt syömään ja voi pahoin. Olgan äiti uskoi tämän johtuvan siitä, että eno muisti Olgan isoäidin ja viime joulun, ja alkoi siksi voimaan pahoin. Olgan isoäiti oli kuollut vuoden 1866 keväällä, joten kenties hän oli ollut huonovointinen jo edellisenä jouluna.[215]

Uuden vuoden päivänä 1865 vierailtiin sukulaisilla ja kerrottiin, mitä kukin oli saanut joululahjaksi. Olgan täti Rosina lauloi pari laulua. Pääosa päivästä vietettiin Boehm'eilla, jotka olivat Olgan äidin serkku Charlotta Mathilda ja hänen miehensä Alexander Gottfrid Boehm.[216]

> Heillä oli kuusi sytytettynä. Edvard Boehm, Gustaf ja minä pyöritimme melkein koko iltapäivän hyrrää jonka Werner oli saanut joululahjaksi.[217]

[214] Ruuista lisää kappaleessa 4.6.
[215] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867.
[216] Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: vihityt 1833.
[217] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 1.

Boehmien kuopus Werner oli tapahtumahetkellä vain 4-vuotias, kun taas hänen veljensä Edvard oli 20-vuotias.[218] Tämä selittänee osittain sen, miksi Werner ei itse ollut mukana leikkimässä omalla lelullaan.

Olga mainitsee myös useita muita kristillisiä pyhiä, kuten palmusunnuntain ja helatorstain. Näinä päivinä Olga vietti aikaa ystäviensä kanssa, eikä kerro tehneensä mitään arkipäivistä poikkeavaa. Silti pyhät ovat varmaan rytmittäneet vuoden kulumista, kun kerran Olga on kokenut tarpeelliseksi mainita ne.

Juhannuksena 1865 Ahlströmien perheessä pystytettiin koivuja kuistin molemmille puolille, ja koko juhannusaatto vietettiin sukulaisten kanssa. Koti koristeltiin pöytäliinoilla ja kukilla. Ystävien tapaaminenkaan ei ollut tänä juhlapäivänä tavatonta:

> Varvilla oli mamsellien kutsut. Siellä oli myös herroja. Lina ja Augusta olivat saaneet mennä. Heillä oli ollut niin hauskaa. Koko yö oli tanssittu. Me emme saaneet mennä.[219]

Juhannuksen juhlimisesta saa Olgan kirjoituksista erittäin lämpimän ja riemukkaan kuvan. Hän kertoo poikkeuksellisen runsaasti aaton tapahtumista; veneretkestä, kahvin juonnista, ompelusta ja kodin koristelemisesta. Hän jopa sanoo olleensa onnellinen, ettei ollut lähtenyt varvin kesteille. Juhlia ja pitoja rakastavalta Olgalta tämä oli harvinainen lause. Juhannuspäivänä Olga kävi ystäviensä kanssa kirkossa, jonka jälkeen juhannusaaton leikkisä ja juhlava ilmapiiri sai jatkua. Kukkien poimiminen, leikkiminen, sukulaisten kanssa seurustelu ja leivosten syöminen kuuluivat juhannuspäivän ohjelmaan. Vuoden 1867 päiväkirjassa Olga ja Stansa keräävät juhannussunnuntaina yhdeksän erilaista kukkaa ja laittavat ne tyynyn alle yöksi. Sitä, näkikö hän seuraavana yönä unta tulevasta miehestään, Olga ei kerro.[220]

3.2.4 Ulkonäkö ja vaatteet

Olga saattaa ajoittain käyttää jopa puolet päivän kertomuksesta kuvaillakseen vaatteita. Pääosin hän kertoo omasta pukeutumisestaan juhlahetkillä, mutta ajoittain myös ystäviensä vaatteista ja ulkonäöstä. Kertomukset ovat tyypilliseen Olgan tyyliin luettelomaisia ja hän innostuu vain harvoin kuvailemaan ja kommentoimaan asuja tarkemmin.

> Minulla oli minun purppura puuvillaleninki, joka minulla oli kokeessa jo aikaisempana vuotena. Lotalla oli uusi villamusliini, tummempi kirjavilla silmuilla, vartalonmyötäinen liivi samanlaisen paidan kanssa. Helgalla oli harmaa leninki samaa tyyliä, Ottilla uusi.[221]

---

[218] SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: rippikirjat 1862–1868, MKO 144–155, kuva 3.
[219] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 24.
[220] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 24–25; 1867, 23.6.
[221] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 19.

Naisen pukeutuminen kertoi perheen arvosta ja asemasta. Muodin uusia tuulia seurattiin innokkaasti, ja uusia vaatteita hankittiin varakkuuden sallimissa rajoissa, koska ei ollut sopivaa esiintyä vanhoissa tai epämuodikkaissa vaatteissa.[222] Liivin käyttö oli omaksuttu 1850-luvulla miesten pukeutumisesta. Taloudellinen hyvinvointi ja tekstiiliteollisuuden kehittyminen näkyivät kankaiden runsaudessa ja pukujen suuruudessa. Pukujen yläosat olivat yleensä tiukkoja ja alaosat krinoliinialushameiden ansiosta runsaita.[223]

Pukeutuminen oli kuitenkin muutakin kuin vain osoitus varallisuudesta ja muotitietoisuudesta. Se oli myös tapa pysyä lämpimänä kylminä vuodenaikoina. Olgan äiti oli usein huolissaan Olgan liian vähäisestä pukeutumisesta:

> Meinasin mennä vain pienessä [vaatteessa] mutta otin kuitenkin suuriruutuisen leninkini. Äiti pyysi minua laittamaan jotain kaulalleni, joten otin minun […]ruskean kravatin. [224]

Kangasmateriaaleista Olgalla ja hänen ystävillään oli käytössä ainakin villa, pellava ja musliini. Yleisesti kesäisin olivat käytössä kevyemmät kankaat, kuten organza ja puuvilla, kun taas ilmojen viilennyttyä käytettiin paksumpia kankaita, kuten samettia ja silkkiä. Värimaailmat seurasivat luonnon piirteitä: talvella värit olivat tummempia ja kesällä vaaleampia.[225] Olgan vaatteita ei valitettavasti ole jäänyt ihailtavaksi, mutta hänen ilmeisesti lapsena pitämä hattu on tallella. Hattu on menettänyt väriään ajan saatossa, mutta se on ilmeisesti ollut liilan sävyinen. Siinä on pieni strutsin sulka koristeena. Hattu on erittäin pientä kokoa, joten voimme olettaa Olgan olleen vielä lapsi, kun hän sitä käytti.[226]

Olgan isän kaupassa on perukirjan mukaan ollut myynnissä useita eri kangaslaatuja, muun muassa plyysiä, puuvillaa ja samettia. Lisäksi kaupan valikoimaan ovat kuuluneet myös eri kankaista valmistettuja kaulaliinoja, lasten sukkia ja käsineitä, sekä knallihattuja.[227] Ilmeisesti Olgan perheessä vaatteet ommeltiin ainakin osittain itse. Sukulaiset auttoivat suuremmissa ompelu-urakoissa:

> Aamupäivällä alkoivat täti Julia, äiti, täti Sofi ja Fia Simell ommella Stansalle harmaan sinistä […] leninkiä sarssikankaasta[228], jonka täti Julia oli edellisenä iltapäivänä antanut Stansalle jotta hän voisi laittaa sen päälleen naamiaisiin.[229]

---

[222] Ollila 2002a, 169–170.
[223] Franck 1997, 166–167.
[224] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 21.
[225] Franck 1997, 166.
[226] KHRM 1338, hattu sulalla.
[227] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirjat 1864, Eb23.
[228] Olga mainitsee kankaaksi saresch-kankaan, jonka oletan viittaavan sarssiin.
[229] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 13.

Kaikkia vaatteita ei saatu aivan uutena, vaan myös vanhoista vaatteista saatettiin muutoksilla tehdä muodin mukaisia:

> Minulla oli minun valkoinen leninki jonka neiti Fortman oli muuttanut jossa oli pitkät hihat. Se on korkeakauluksinen.[230]

Arvostellessaan toisten ulkonäköä Olga osasi olla erittäin kriittinen. Kun Olgan ystävä Mimmi[231] saapui takaisin kaupunkiin, ilmeisesti kesäloman vietosta, kirjoittaa Olga hänestä seuraavasti:

> Silloin äiti ja me lapset menimme ulos ja tapasimme Mimmin pihalla. Mielestäni hän ei ollut kasvanut paljon, oli niin leveähartiainen ja hänellä oli mustat ja viinin tahrimat hampaat, mutta oli niin kivaa nähdä häntä.[232]

Myöhemmin, kun Olga tapasi Mimmin uudelleen, kehuu hän Mimmin olleen *nätti*. Ulkonäkö on selvästi ollut tärkeä asia 1860-luvun nuorille tytöille, ainakin Olga on kiinnostunut omasta ja muiden ulkomuodosta. Hiuksien laitosta Olga puhuu vähemmän, mutta mainitsee ylös- ja alas kammatut hiukset erilaisina hiustyyleinä. Ulkonäössä oli tärkeää myös se, miten henkilö kantoi itsensä: Olga muistelee tätinsä Emelien moittineen Marie Donneria siitä, että hän oli pitänyt päätään liian pystyssä.[233]

Vaatteiden avulla erotettiin palvelijat säätyläisistä. Oli yleisesti paheksuttavaa, jos palvelusväki halusi käyttää muotivaatteita. Erityisen ongelmalliseksi koettiin palvelusväen hatun käyttö: tällöin oli vaikea erottaa säätyläisnaista palvelusväestä. Kyse ei ollutkaan pelkistä vaatteista ja koreilunhalusta, vaan myös sääty-yhteiskunnan hierarkian kyseenalaistamisesta.[234] Olga ei koskaan kerro palvelusväen vaatteista, vaan keskittyy ilmeisesti vain niihin henkilöihin, jotka olivat sosiaalisesti samanarvoisia hänen itsensä kanssa. Kun kerran pukeutuminen kertoi arvokkuudesta ja varakkuudesta, on se ollut Olgalle mahdollisuus erottua myös perheen piioista ja näin osoittaa oma tärkeys ja poikkeuksellisuus.

3.2.5 Sairaudet ja kuolema arjen osana

Olga kirjoitti mielellään päiväkirjoihinsa vain miellyttävistä asioista. Esimerkiksi hänen isän kuoleman ja poissaolon käsittely ei varmasti ollut vielä päiväkirjan kirjoittamisen aikana päättynyt, sillä kirjoittamisen alkaessa tapahtumasta oli kulunut alle vuosi. Silti hän ei kerro tästä prosessista päiväkirjassaan, vaan keskittyy positiivisiin asioihin. Surulliset tapahtumat, kuten kuolema ja

[230] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 16.
[231] Mimmillä Olga tarkoittaa todennäköisesti Julia Wilhelmina Nejnstedtiä, s. 14.9.1851. Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: kastetut 1851.
[232] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 23.
[233] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 15.
[234] Ollila 2002a, 168–169.

sairaudet, eivät ilmeisesti olleet asioita, jotka Olga haluaisi myöhemmin elämässään muistaa, ja siksi hän ei suo niille paljoa tilaa päiväkirjassaan.

Ainoastaan vuoden 1866 kirjoituksessa esiintyy kuolema. Tällöin Olga kirjoittaa ylös runon Bertha-tytölle, jonka nimikirjaimet ovat B.W.. Henkilön identiteetti ei ole tämän tutkimuksen aikana selvinnyt. Nimikirjaimien vieressä on risti.

Minne lensi kesän kukka, niin kaunis,	Hvart flyr sommarens ros, så skön,
Kun huvien piha ei enää ole vihreä?	När ej lustgården mer är grön?
Minne lensi aamun kevyt pilvi,	Hvart flyr morgonens lätta sky,
Kaunis kuu jolla on purppuraiho?	Wackra molnet med purpurhy?
_____	_____
Minne lensi Bertha jolla on ruusuinen iho?	Hvart flyr Bertha med rosig hy?
Hieno ja kaunis kuin aamutaivas,	Fin och skön som en morgonsky,
Kääntyikö enkeli lasten satamassa,	Wänd engeln i barnahamn,
Kun hänet vietiin isänsä sylistä?	När hon nycks ur sin faders famn?
_____	_____
Ruusu lentää tuntemattomalle rannalle,	Rosen flyr till en okänd strand,
Kuu kiitää kaukaiselle maalle,	Molnet ilar till fjerran land,
Enkeli kääntyy lasten satamassa	Wänd engeln I barnahamn
Lentää niin auvoisasti jumalaisän syliin.	Flyr så säll I gudsfaders famn.

Runon lopussa on vielä kirjain j.[235] Runo ei siis välttämättä ollut Olgan omaa käsialaa, vaikka se sopisi hänen kirjoitustyyliinsä. Runosta uhkuu paitsi kaipaus, myös tietämättömyys Berthan kohtalosta. Ehkä runon ylöskirjoittaminen on auttanut Olgaa käsittelemään sitä surua, jota hän kohtasi elämässään.

Kuten jo aiemmin perhettä käsittelevässä kappaleessa totesin, olivat kuolema ja sairaudet erittäin läsnä 1800-luvun ihmisen elämässä. Vaikka asuinpaikka ja varakkuus vaikuttivat kuolleisuuteen, eli myös porvarisperhe lähellä kuolemaa ja kärsimystä. Ihmiset menehtyivät useimmiten kotonaan, mikä lisäsi kuoleman konkreettisuutta arkielämässä.[236]

[235] KHRM 1399 Olga Ahlströmin päiväkirja 1866, 10.
[236] Häggman 1994, 71.

Kuolema ei katsonut uhrinsa ikää, vaan kosketti kaikenikäisiä. Kuten alla oleva taulukko osoittaa, oli ensimmäinen elinvuosi elämän jatkumisen kannalta kriittinen. Myös ensimmäisestä kymmenestä elinvuodesta selviäminen oli merkittävää, ja vasta 50 ikävuoden saavuttaminen tarkoitti kuolleisuuden nousua lapsuusajan tasolle.

Taulukko 6: Kuolleisuus Suomessa iän mukaan esimerkkivuosina[237]

Vähäisetkin epidemiat tai onnettomuudet näkyvät selvästi tilastoissa, koska Kokkola oli väkiluvultaan pieni kaupunki. Esimerkiksi vuonna 1845 laivaonnettomuudessa kuoli 12 henkeä, joista 10 oli 25–50-vuotiaita ja kaksi 10–25-vuotiaita.[238] Siksi erityisesti edellisen ikäryhmän kuolleisuus nousee esille tilastoissa.

[237] Suomen Virallinen Tilasto VI:2 1871, XXV.
[238] Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: haudatut 1845.

Taulukko 7: Kuolleisuus Kokkolassa iän mukaan esimerkkivuosina[239]

Yli 50-vuotiaina kuolleiden osuus on sekä Suomen yleisellä tasolla että Kokkolassa suhteellisen tasainen, kun taas alle 10-vuotiaiden kuolleisuus on koko maan tilastoon ja muiden ikäluokkien kuolleisuuteen verrattuna vähäisempää Kokkolassa. Tästä poikkeuksen tekee vain vuoden 1850 tilasto. Prosentuaalisesti kokkolalaisten kuolleisuus on esimerkkivuosina samaa tasoa kuin yleisesti Suomessa eli noin 2–3 prosenttia.[240]

Olgan nuoruusvuosien kuolemantapauksissa lapsikuolleisuus oli merkittävin tekijä. Olgan vanhin isosisko, Helena Carolina, menehtyi ensimmäisenä elinpäivänään 4.9.1846. Reilua vuotta myöhemmin syntynyt Carolina Mathilda eli vuoden ja kuuden kuukauden ikään, menehtyen 11.4.1849.[241] Seuraavana sisarusparvessa ollut Olga sai vanhempien onneksi jatkaa elämäänsä lapsuusvuosien yli. Perheen onnea koeteltiin kuitenkin vielä yhden lapsikuoleman verran, kun Olgan jälkeen vuonna 1851 syntynyt Fredrik Gusaf kuoli vuoden ja neljän kuukauden eliniän jälkeen.[242] Tämän jälkeen syntyivät vielä Gustaf ja Julia Constance, jotka Olgan tavoin selvisivät kriittisistä lapsuusvuosista.

Yhteistä perheen lapsien kuolemalle on paitsi niiden ajankohta, eli ennen toista ikävuotta, myös kuolinsyy; kaikki perheessä nuorena kuolleet menehtyivät tuntemattomasta syystä. Tämä on

[239] Otoksessa mukana vain Kokkolan kaupungin alue, ei Kokkolan maalaisseurakunta eli Kaarlela. Kuolleina syntyneitä ei ole laskettu taulukkoon. Taulukon tiedot: Hiski historiakirjojen hakuohjelma, Kokkola: haudatut 1845, 1850, 1860; SSHY digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleiden ja haudattujen luettelot, 1862–1887, MKO585–586, Kuva 4.
[240] Katso liite 3.
[241] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1843–1847 521 (224/495) ja 1848–1852 522 (224/495); Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Kokkola: kuolleet 1846 ja 1849.
[242] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, IC5 syntyneet 1848–1852 522 (224/495); Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Kokkola: kuolleet 1853.

tyypillisin Kokkolan kirkonkirjoihin alle kaksivuotiaille 1800-luvun puolivälissä merkitty kuolinsyy.[243] Olgan isän kuollessa 3.11.1864 noin 50-vuotiaana hänen kuolinsyykseen on merkitty jokin selkäytimeen liittyvä sairaus. Valitettavasti käsiala on kuolleiden kirjassa tässä kohdassa epäselvä. Tilanne on sama 22.4.1866 kuolleen Olgan isoäidin Anna Helena Kyntzellin kuolinsyykirjoituksessa: tekstistä on tunnistettavissa vain syöpä-sana.[244]

Kuolema oli näin koskettanut Olgan perhettä päiväkirjojen loppumiseen, eli vuoden 1867 syksyyn mennessä, viiteen otteeseen. Olga kertoo surreensa isäänsä, mutta ei muuten kerro omasta suhtautumisestaan kuolemaan. Kuolleisuus oli Suomessa korkeampi kuin naapurimaissa, minkä oletetaan johtuvan huonosta hygieniasta. Tästä johtuen yleisin kuolinsyy 1800-luvun puolivälin Suomessa oli tartuntatauti. Koska uskottiin, että taudit tarttuivat hengitysilman, eivät kosketuksen välityksellä, eivät esimerkiksi kirurgit pesseet työvälineitä potilaan vaihtuessa.[245]

Kokkolassa oli jo 1700-luvun alkupuolelta alkaen työskennellyt kaupunginlääkäri, mutta hänen mahdollisuudet tauteja ja kuolemantapauksia vastaan olivat rajalliset. Kokkolassa oli myös sairaala vuodesta 1853 alkaen, mutta sen päätarkoitus oli auttaa köyhiä ihmisiä sairauden sattuessa.[246] Lääketieteen suurin ongelma oli tieteellisen pohjan puuttuminen. Vaikka uusia keksintöjä tehtiin jatkuvasti ja muun muassa ihmisen rakentuminen soluista tunnistettiin, oli tautien ymmärrys vielä vajavaista. Esimerkiksi tautien tunnistaminen ja luokittelu alkoi bakteriologisen vallankumouksen[247] myötä vasta 1800-luvulla. Esimerkiksi koleran taudinaiheuttaja tunnistettiin vasta vuonna 1883, minkä jälkeen se pystyttiin varmentamaan laboratoriotutkimuksen avulla. Suomessa bakteriologia löi itsensä lopullisesti läpi kuitenkin vasta 1880-luvulla, joten Olgan nuoruusvuosien tautikäsityksiin se ei vielä vaikuttanut. Sen sijaan erilaiset mielipiteet tautien leviämis- ja tarttumissyistä kukoistivat: ilman kautta leviävät ja ihmiseltä toiselle tarttuvat tautikuvat olivat yleisiä.[248]

Tauteja ehkäistiin ja hoidettiin vaihtelevin tavoin. Kylvyt, yleinen puhtaus, vesikuurit ja kohtuullinen liikunta olivat erityisesti tautiaaltojen aikana yleisiä terveystoimia. Jos tauti sattui iskemään, vaalittiin lepoa ja tarvittaessa potilas eristettiin.[249] Muita yleisiä hoitokeinoja 1800-luvun

[243] Hiski historiankirjojen hakuohjelma, Kokkola: kuolleet alle 2-vuotiaat; SSHY digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleiden ja haudattujen luettelot, 1862–1887, MKO 585–586.
[244] SSHY digitoisut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleiden ja haudattujen luettelot, 1862–1887, MKO 585–586, kuvat 3 ja 5.
[245] Saarivirta, Consoli & Dhont 2009, kappale ” Klinikoiden ja sairaaloiden perustaminen: muuttuneisiin asenteisiin ja tarpeisiin vastaaminen”.
[246] Möller 1970, 310, 315.
[247] Bakteriologisen vallankumouksen myötä tautien ymmärrettiin aiheutuvan mikro-organismeista. Ennen tätä tautien uskottiin johtuvan ruumiin nesteiden muutoksista (humoraalipatologia). Vuorinen 2002, 24.
[248] Vuorinen 2002, 24–25.
[249] Häggman 1995, 161.

puolivälissä olivat erilaiset yrttijuomat, elohopea, suoneniskentä ja ulostus- ja oksetuslääkkeet, joiden voidaan olettaa olleen usein vain haitaksi potilaalle. Sen sijaan kirurgia oli hieman edistyneempää: potilaan nukuttaminen oli mahdollista ja erilaiset pienet tuolloin harjoitetut operaatiot ovat nykyäänkin tehokkaita.[250] Kuinka paljon Kokkolan kaupunginlääkärillä oli käytettävissä uusimpia hoitokeinoja, ei ole selvinnyt tämän tutkimuksen aikana.

Yleisimpiä Olgan mainitsemia terveysongelmia olivat yleiset vilustumisoireet. Olga kirjoitti Stansan sairastumisesta kertoessaan juhannuksen 1865 tapahtumista:

> Stansalla oli päällä mekko, joka hänellä oli ollut naamiaisissa, ja sen hän repi useaan otteeseen. Sitten Stansa tuli sairaaksi viikolla ja Majjan [mielestä vain siksi] että hän oli pukeutunut ”siihen kukkariepuun.”[251]

Ilmeisesti sää ei ollut vielä kesäisen lämmin, ja mekon käyttäminen ulkosalla oli Majjan mielestä ennenaikaista. Olga kertoo pariin otteeseen ystävillään olleen käsikipuja ja keväällä 1865 koulutoveri Lotta oli poissa koulusta kuumetaudin (nervfeber) takia. Nervfeber oli merkitty kuolinsyyksi usealle 1860-luvulla kuolleelle kokkolalaiselle, eli se oli ilmeisesti yleinen vaiva.[252] Nervfeber-käsite on sinänsä ongelmallinen, että se saattoi tarkoittaa esimerkiksi lavantautia tai muuta akuuttia kuumetautia, jossa mukana oli myös keskushermosto-oireita.[253] Lotta oli Olgan mukaan sairastanut uudesta vuodesta lähtien ja hän pääsi ensimmäistä kertaa ulos kotoaan vasta Olgan syntymäpäiville, 22.2.1865.

Kokkolan sijainti vaikutti kaupungin kulkutautitilanteeseen: merellisestä sijainnista johtuen sen läpi kulki paljon ihmisiä ja tavaraa. Kolera ja isorokko vaivasivat kaupunkia ajoittain, mutta Olga ei mainitse niitä yhdessäkään kirjoituksessaan. Tämä johtunee siitä, että tautitapauksia ei Kokkolassa esiintynyt Olgan päiväkirjavuosina, vaikka muualla Suomessa niistä kärsittiinkin.[254] Ainoa näinä vuosina koleraan kuollut kokkolalainen oli merimies Anders Gustaf Rimmi, joka kuoli matkoillaan.[255]

[250] Vuorinen 2010, 242–244.
[251] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 24.
[252] SSHY digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleiden ja haudattujen luettelot 1862–1887, MKO585–586.
[253] Vuorinen 2002, 320.
[254] Möller 1970, 321–324.
[255] SSHY digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleiden ja haudattujen luettelot 1862–1887, MKO 585–586, Kuva 5.

Huomattavaa Olgan kirjoituksissa on se, kuinka ohimennen hän mainitsee sairaudet ja jättää niihin liittyvät tunteet käsittelemättä. Kun paremmasta hoidosta, hygieniasta ja terveydestä ei ollut tietoa, ei ollut myöskään ymmärrystä surra vallitsevaa olotilaa. Toki aina voidaan toivoa tauditonta, pitkää ja onnellista elämää. ”Jumala antaa, Jumala ottaa” -periaate oli silti hyvin vallitseva 1800-luvun Suomessa, ja sen mukaan taudit ja kuolema olivat luonnollinen osa kaikenikäisten ihmisten elämää.[256]

3.2.6 Pelejä ja leikkejä – lapsuuttako?

Olen tämän tutkielman alusta asti puhunut Olgasta *nuorena*, ikään kuin lapsuuden ja aikuisuuden väliin jäävä aikakausi olisi Olgan aikanakin mielletty erillisenä osana elämää. Käytän tätä määritelmää ainoastaan siksi, että se helpottaa aiheen ja ikäkauden ymmärrystä. Olga piti itseään vielä lapsena. Hän kirjoitti viidentenätoista syntymäpäivänään seuraavasti:

> Voi mikä päivä! Oli minun 15. syntymäpäivä. Kuinka 15 kuulostaakin ihanalta huulilla, mutta mihin nämä kaikki vuodet ovat kuluneet. No se on ihan sama, mutta leikeille ja huveille olen käyttänyt ne. Kuinka hauskaa on, että olen vielä lapsi. Lapsuus on kuitenkin elämän onnellisinta aikaa.[257]

On mielenkiintoista, kuinka Olga haluaa nimenomaan olla lapsi, eikä vaikuta haikailevan ollenkaan aikuisten maailmaan. Ainoa merkki siitä, että hän oli ylpeä ollessaan vanhempi, on se, kun hän nimittää itseään ja ystäviään ”isoiksi tytöiksi”, verrattuna koulua käymättömien tyttöjen kutsumista ”pieniksi tytöiksi”. Olga on ansainnut itselleen ison tytön arvonimen käytyään koulua ja mahdollisesti hankittuaan sellaisia tietoja ja taitoja, joita nuoremmilla lapsilla ei ole.[258] Hän ei kuitenkaan koskaan haikaile aikuisten maailmaan, eikä esimerkiksi suunnittele omaa tulevaisuuttaan. Se, kuinka vankasti hän korostaa olevansa nimenomaan lapsi, näkyy erityisesti silloin, kun hän kertoo leikeistä ja peleistä. Monet sellaiset asiat, jotka itse liitän pienten lasten tekemisiksi, olivat Olgalle arkipäivää vielä 15-vuotiaanakin.

15-vuotissyntymäpäiväjuhlillaan Olga kertoi pelanneensa ystäviensä kanssa *korttia ja muita mielenkiintoisempia lasten pelejä, joita [heillä] oli kotona monta*.[259] Eräänä sunnuntaina Olga leikki ystäviensä kanssa ja kirjoitti siitä seuraavasti:

> Siellä oli kaikki tytöt mukana ja myöhemmin myös joukko poikia. Leikimme leikkejä kuten ”Mamsellileikki”, ”oletko tyytyväinen naapuriisi” ja paljon tällaisia. En usko, että tanssimme ollenkaan. Silti tarpeeksi paljon hauskaa.[260]

---

[256] Saarivirta, Consoli & Dhont 2009, kappale ” Klinikoiden ja sairaaloiden perustaminen: muuttuneisiin asenteisiin ja tarpeisiin vastaaminen”.
[257] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865.
[258] KHRM 1399 Olga Ahlströmin päiväkirja 1865.
[259] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 8–9.

Olgalla oli ainakin yksi nukke, jolle hän ompeli vaatteita. Oliko nukke varsinaista leikkimistä vaan vain ompelutaidon harjoittamista varten ei tule selväksi päiväkirjoista. Yleinen nukkemalli 1800-luvulla oli aikuismainen, solakka nukke, joka puettiin omistajan esikuvan, yleensä kuninkaallisen, tyyliin. Olga käyttää nukestaan nimeä *skrikdocka*[261], mikä kuitenkin viittaa enemmän vauvanukkeen kuin aikuismaiseen nukkeen. Vauvanuket olivat alkaneet yleistyä 1800-luvun loppupuolella, kun kuningatar Viktorian lapsista haluttiin jäljitelmänukkeja.[262] On siis erittäin mahdollista, että Olgan nukke oli vauvaa jäljittelevä vauvanukke, joka ei niinkään olisi ollut esikuvallinen, vaan enemmänkin hoidettava nukke.

Olgan lapsenomainen identiteetti ja asema perheessä sallivat hänen leikkiä ja seurustella ystäviensä kanssa ilman suurempia velvoitteita. Olgan päiväkirjoja lukiessa saa sen vaikutelman, että Olgan tarvitsi kantaa vastuuta ainoastaan koulunkäynnistään. Vapaa-ajan hän sai käyttää haluamallaan tavalla.[263] Tämä erosi aikakauden agraarisen yhteiskunnan käytännöstä, jossa kymmenen vuotta täyttäneen lapsen oletettiin osallistuvan kodin työntekoon vastuullisesti. Tytöille tämä tarkoitti muun muassa nuorempien sisarusten hoitoa, ruuanlaittoa, sadonkorjuuta ja kotitaloustöitä.[264] Myös kaupungissa asuneet, alempaa sosiaalista luokkaa edustaneet tytöt osallistuivat yleensä edellä mainittuihin töihin, sillä kaupungit muistuttivat vielä 1800-luvulla paljon maaseutua osittaisen omavaraisuutensa takia.[265]

Olga kävi usein kävelyretkillä koulusta tuttujen tyttöjen kanssa. Kävelemään lähdettiin usein isollakin tyttökavereista koostuvalla joukolla, ja joskus mukana saattoi olla myös poikia. Olga kirjoitti palmusunnuntaina 1865 seuraavasti:

> Muistan yhä että olin palmusunnuntaina kävelemässä tuttujeni kanssa, arvelen ja uskon Otti, Lina, Helga, Alma, Julia, ja Selma H. Hasselblattien ja pitkänsillan luo, josta otin vihreän ruohonkorren, ensimmäisen tänä vuonna. Meidän mukana oli kokonainen joukko koulupoikia. Varmasti, kyllä aivan varmasti Selim, Otto R., Candelin, John ja Viktor Sovelius ja Julius Forsén.

Kävelyretkillä nuoret saivat olla yhdessä ilman vanhempien ja muiden aikuisten valvontaa. Sosiaalisena tapahtumana se on ilmeisesti ollut tärkeä, koska Olga käyttää paljon kirjoitustilaa kävelyretkillä olleiden ystävien nimeämiseen. Poikien ja tyttöjen välillä oli selvästi jännitteitä,

---

[260] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865, 13.
[261] Suomennettuna ”huutonukke” tai ”kiljuva nukke”. Svenska Akademiens Ordbokin mukaan kyseessä on nukke, joka pitää lapsen huutoa muistuttavaa ääntä, kun sitä painaa esimerkiksi mahasta. Svenska Akademiens Ordbok, [http://g3.spraakdata.gu.se/saob/], luettu 5.4.2012. KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1865.
[262] Hämäläinen-Forslund 1987, 161–162.
[263] KHRM 1399 Olga Ahlströmin päiväkirja 1865.
[264] Häkkinen 2007, 189–190.
[265] Markkola 2007, 256–257.

mutta mistään vakavammasta ei ollut kyse. Suomessa säätyläisavioliitot solmittiin yleensä noin 20–30-vuotiaina. Vuosien 1851–1900 keskimääräiset avioliiton solmimisiät säätyläisillä olivat naisille 24 vuotta ja miehille 30,2 vuotta.[266] Olga ystävineen olivat siis aivan liian nuoria tähän puuhaan, mutta se tuskin on estänyt heitä ihastumasta ja kiinnittämästä huomiota vastakkaiseen sukupuoleen. Tästä kertoo ainakin se, että Olga mainitsee vuoden 1865 päiväkirjassaan usein jo aiemmin mainitun Selimin.

Kävelyretkien määränpäänä oli usein Olgan ystävän Helga Hasselblatin koti. Hasselblattien perhe asui Närvilän kylässä, joka sijaitsee noin yhden ja puolen kilometrin päässä Kokkolan silloisesta keskustasta ja Olgan kodista. Joskus tyttöjen kävelyretket venyivät pitkiksi, ja erityisesti talven pimeinä päivinä Olgan äiti pahoitti usein mielensä, kun Olga tuli vasta hämärällä kotiin. [267]

Nämä kävelyretket yhdessä tanssin ja leikkien kanssa muodostivat Olgan arjessa tapahtuneen ruumiin liikunnan. Koska ruumiillista työtä ei tarvinnut tehdä, hankittiin liikkumisen tuoma hyvä olo muilla keinoilla. Vaikka Olgan koulussa ei varsinaista liikuntaa tai voimistelua opetettu, osoittavat Olgan päiväkirjat hänen harjoittaneen ajalleen tyypillisiä liikuntamuotoja: kävelyä, tanssia ja leikkejä. Liikunnan hyödyllisyyttä ja terveellisyyttä korostavat suuntaukset olivat rantautuneet eteläisestä Euroopasta 1800-luvun kuluessa. Kouluissa järjestettyjen liikuntatuntien muodossa tämä suuntaus vaikutti tyttöjen elämään pääosin vasta vuoden 1872 koulujärjestyksen säätämisen jälkeen, sillä tätä aiemmin ei tytöillä yleensä ollut lainkaan koululiikuntaa. Kuten jo aiemmin todettua, Olgan käymässä tyttökoulussa ei ollut voimistelutunteja. Sen sijaan liikunnan harrastaminen tuli arjen askareiden lomassa.[268] En kuitenkaan usko Olgan pitäneen kävelyretkiä nimenomaan fyysisen aktiivisuuden suorittamisena, vaan paremminkin hupiretkinä, jolloin saattoi seurustella kavereiden kanssa ja nähdä muutakin kuin arjesta tuttuja maisemia.

3.3 Oppivuosien summa

Kun Olga aloitti opintonsa Kokkolan yksityisessä tyttökoulussa 1860, ei hän varmaan itsekään tiennyt, kuinka paljon hänen elämänsä muuttuisi ennen kuin hän astuisi viimeistä kertaa oppilaana pois tyttökoulun pihalta. Isän kuolema vuonna 1864 oli varmasti tämän ajanjakson merkittävin – ja samalla ikävin – tapahtuma. Toista yhtä suurta ja äkillistä muutosta ei ollut, mutta pidempiaikaisista muutoksista uusien ystävien saaminen ja vanhojen ystävyyksien lujittuminen on mielestäni merkittävin.

---

[266] Häggman 1994, 88.
[267] SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kaarlela: rippikirjat 1859–1865, MKO152–158, kuva 152.
[268] Wuolio 1993, 16–18, 53; Ks. kpl 3.1.4.

Olgan päiväkirjat tyttökouluvuosilta antavat kuvan elämästä, jossa murheita ei murehdita ja elämä eletään päivä kerrallaan. Vaikka sairaudet ja kuolemakin olivat huomattavasti tutumpia 1860-luvun ihmisille kuin esimerkiksi itselleni, eivät ainakaan Olgan päiväkirjat viesti pelkoa tai surumielisyyttä. Lyhyessä elämässä tärkeimpiä olivat hetket ystävien ja perheen kanssa. Harmaan arjen keskelle tuotiin valoa erilaisia juhlia ja kestejä järjestelemällä, mikä saattoi saada tärkeimmistäkin ihmisistä hieman lapsenmielisyyttä ulos.

Olgan elämässä vapaa-aika ja koulutus kulkivat vahvasti käsi kädessä. Hän pystyi heti kotonaan ja vierailuillaan käyttämään ainakin osaa niistä taidoista, joita koulussa oli opetettu. Vaikka hän ajoittain kaipaakin vapauteen koulun penkiltä, on hän ylpeä omasta osaamisestaan ja koulutaustastaan. Olen itse huomannut opettaessani nykynuoria, että heille koulun antama opetus ja vapaa-aika ovat eri universumeissa. Oppilaat eivät välttämättä edes huomaa, kun nämä universumit kohtaavat arjen hetkissä. Olgalla oman koulutaustan ylpeys ja opetuksen hyödyntäminen arjessa johtui mielestäni siitä, että hän oli tottunut näkemään ihmisiä, kenellä ei ollut hänen kaltaisiaan mahdollisuuksia koulutuksen saralla, ja koska tyttökoulutus oli suunniteltu nimenomaan palvelemaan seurapiirejä.

Vaikka tyttökoulu kasvatti Olgasta vienoa seurapiirineitoa, oli hänen mielensä yhä erittäin lapsenomainen. Kouluvuosien jälkeen hänen oli kuitenkin pakko hitaasti siirtyä kohti aikuisuutta. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut hetkessä, ja siksi näemmekin kouluvuosien jälkeisissä päiväkirjoissa ripauksen leikikästä ja lapsellista Olgaa. Kouluympäristö katosi hänen elämästään, mutta kouluvuosien ystävät ja koulussa opitut taidot jäivät rinnalle.

4. Kouluvuosien jälkeen – aikuisuuden kynnyksellä

Kun Olga lopetti opintonsa Kokkolan yksityisessä tyttökoulussa vuonna 1866, ei hän jatkanut muuhun opinahjoon tai siirtynyt ansaitsemaan perheelleen. Miten Olgan päivät kuluivat koulun loputtua? Oliko Olga täysin vapaa tekemään, mitä halusi? Toiko koulun loppuminen onnea vai turhautumista? Miten aikuisuus määriteltiin ja oliko Olga jo saavuttanut sen opintojen avulla?

4.1 Päiväkirjojen ja kirjoittajan muutos

Olgan päiväkirjoissa on havaittavissa selvä ero sen jälkeen, kun Olga lopettaa koulunkäynnin keväällä 1866. Sen jälkeen kirjoitetut muistot ovat paitsi huomattavasti yksityiskohtaisempia, myös tekstillisesti heikompia. Niissä Olgan tarve raportoida tapahtumia, ei luoda laajaa kokonaiskuvaa, korostuu. Lyhyet lauseet, monesti vain parin sanan huomautus, riittävät muistuttamaan tapahtuneesta, mutta ei anna lukijalle kirjallisesti nautinnollista kokemusta:

> Sunnuntai 13. tammikuuta: luin rukouksen. Äiti kotiin myöhemmin. Luin 23:n kappaleeseen asti, soitin Wilhelm Telliä 2 sivua uudelleen – puoli tuntia. Pihalla oli lauhempaa. Gust: Edvardilla. Hän oli poissa. 1 tortunpala. 1 pähkinä – kirjoitin sitten päiväkirjaa uudelta vuodelta viisi päivää. Äiti luki kirjaa joka oli Kurteneilta (täti Betty). Päiväruuaksi oli lintupaistia, perunoita, puolukkaa, ohrajyväuunipuuroa, mantelikranssia. Aloin kirjoittamaan ”Neger Polkaa[269]”. 2 kuppia: teetä, pyöreä korppu, valkoinen, ruskea piparkakku kumpaakin sorttia. (Luimme paljon)(äidin siskot olivat täällä illalla)

Näinä vuosina Olga keskittyy myös paljon ruokailuidensa kuvaamiseen, mihin saattaa usein mennä lähes puolet päivässä kirjoitetusta tekstistä. Poiketen aiemmista päiväkirjoistaan, kouluvuosien jälkeiset päiväkirjat sisältävät suhteellisen paljon omien tunteiden analyysiä. Näistä merkittävin analyysin kohde oli oman vapauden ja oman uskon pohtiminen, jota käsittelen tarkemmin kappaleessa 4.3.[270]

Vuonna 1866 kirjoitetut pienet, päiväkirjan funktiota ajaneet lappuset ovat nekin täynnä muistiinpanomaisia tekstejä. Osassa niistä Olga yrittää laajastikin selittää päivien tapahtumia, kun taas osa on ilmeisesti ollut vain muistilappuna, kuten esimerkiksi erilaisia tanssilajeja listaava lappu, tai selvästi eri sanojen kirjoittamisen harjoitteluun tarvittu paperinpala. Vasta jouluna 1866 Olgan päiväkirja muuttuu systemaattiseksi, vaikka Olga oli jo selvästi ajoittain yrittänyt tehdä vastaavaa edellä mainituissa lappusissa.[271]

Olgan tunteiden pohtiminen ja päämäärätietoisempi päiväkirjojen kirjoittaminen osoittavat päiväkirjan funktion muuttuneen ja kenties myös kirjoittajan kasvaneen. Päiväkirja vaikuttaa nyt olevan Olgalle läheisempi kuin se oli kouluvuosina. Olga ei esimerkiksi suostu näyttämään päiväkirjaansa enolleen, vaikka tästä seurasikin riita. Sen sijaan piika-Fialle hän lukee vähän päiväkirjaansa, mutta ei kuitenkaan anna sitä yksin luettavaksi kenellekään. Läheisyydestä kertoo myös se, että ajoittain Olga puhuttelee päiväkirjaansa: *Hyvää yötä ystäväni!*[272]

Päiväkirjojen muutos valittujen muistojen kirjoittamisesta päivittäiseen, erittäin kurinalaiseen tapahtumien kirjaamiseen vaikuttaa myös päiväkirjojen sisällön vertailuun. Kun pohdin sitä, kuinka Olga ja hänen elämänsä muuttuivat kouluvuosien jälkeen, tulee minun muistaa myös tekstin muutokset ja ymmärtää, että se vaikuttaa tässä tapauksessa mahdollisesti myös sisältöön. Jos Olga ei kouluvuosinaan maininnut jonkin asian tapahtuneen, se saattoi silti tapahtua, mutta Olga ei vain kokenut sen kirjoittamista mielekkääksi tai tarpeelliseksi. Koska myöhemmissä päiväkirjoissa Olga

[269] Olga kirjoitti nuottivihkoonsa J.H. Dopplerin ”Neger Polka” -polkkaa. Olga Ahlströmin nuottivihko 6.4.1866, Keski-Pohjanmaan konservatorion kirjasto.
[270] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867.
[271] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867.
[272] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 16.1.1867, 20.2.1867 ja 12.1.1867.

pyrkii päiviensä täydelliseen raportointiin, voimme olettaa lähes kaiken vähänkään suuremman asian tulleen kirjatuksi. Hän esimerkiksi kertoo kouluvuosiensa jälkeen useammin surullisista aiheista, kuten kuolemasta, sairauksista ja riidoista. Ongelmana päiväkirjoissa on se, että Olga kirjoittaa usein reilusti tapahtumien jälkeen. Tällöin hän ei välttämättä muista kaikkea tapahtunutta.

Toisaalta Olgan raporttimainen kirjoitustapa aiheuttaa ajoittain ongelmia. Lyhenteet ja asioiden toteaminen ilman tarkempaa selitystä aiheuttavat paitsi suuria mysteerejä, myös pahimmillaan väärinymmärryksiä. Asiat, jotka ovat olleet Olgalle aikoinaan itsestään selviä, eivät ehkä avaudu minulle. Siksi myöhäisempiä päiväkirjoja lukiessa olen ollut tavallista varovaisempi johtopäätösten kanssa.

4.2 Seurapiirineidon arkea

Olgan lopetettua koulunkäynnin muuttui hänen arkipäivien rakenne: enää ei ollut oppitunteja päivien täyttäjinä. Tämän vapautuneen ajan hän käytti kotona puuhailuun ja ystävien ja sukulaisten kanssa seurusteluun. Ystävät olivat samoja tyttökoululaisia tai kaupungin parempiosaisia, kuin kouluvuosina, ja Olgan tädit olivat yhä näkyvimpiä ja läheisimpiä sukulaisia.

Olga vietti kotonaan paljon aikaa äitinsä ja siskonsa kanssa. Naiselle suotavia puuhia kotona olivat romaanien lukeminen, kirjeiden kirjoittaminen ja käsityöt, eli Olgan jo kouluvuosina harrastamat tekemiset.[273] Erityisen onnellinen Olga oli 6.1.1867 kertoessaan, että Kokkolassa on siirrytty kolmeen postipäivään. Vaikuttaa siltä, että muistokirjat olivat osittain vaihtuneet kirjeiden kirjoittamiseen, vaikka muistokirjatkin esiintyvät vielä vuoden 1867 kirjoituksissa muutamaan otteeseen. Olga kirjoitti kirjeitä sekä sukulaisilleen että ystävilleen, ja suurin osa kirjeenvaihdosta tapahtui talvisin. Kirjeet olivat yleisesti tärkeitä sukulaissuhteiden ylläpitäjiä ja ystävyyssuhteiden vahvistajia. Ne olivat kauan aikaa julkisia, eli niitä luettiin ääneen viihteeksi. 1800-luvun kuluessa kirjeistä tuli kuitenkin paljon yksityisempiä, ja esimerkiksi kihlatut saattoivat kirjeiden avulla tutustua toisiinsa ennen avioliittoa.[274] Olga ei kerro perheessä olleen tapana lukea kirjeitä ääneen, joten on mahdollista, että suurin osa kirjeistä on ollut yksityisiä. Olga sai paljon käyttöä jo koulussa harjoitelluista kirjeen kirjoittamisen taidoista, mutta valitettavasti hän ei tarkemmin selosta kirjeiden sisältöä. Vuoden 1866 päiväkirjan sivulla on *mosterille*, eli äidin siskolle osoitetun kirjeen alkuosa.

[273] Koskinen & Hagelstam 2006, 31.
[274] Leskelä-Kärki, Maarit, *Kirjeiden kulttuurihistoriaa ja tulkinnan ongelmia*, [http://www.enorssi.fi/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kirjeiden-kulttuurihistoriaa-ja-tulkinnan-ongelmia-maarit-leskela-karki/], luettu 14.3.2012, kpl 2.

Vaikuttaa siltä, että kirjeen alku tahriintui musteella, ja siksi Olga päätti hylätä sen. Sen sijaan sivua on käytetty sanojen ja kirjaimien harjoittelemiseen.[275]

Tekemiset olivat kotona erittäin sukupuolimäärittyneitä: kun leikkiminen väheni aikuisuuden kynnyksellä, myös Olgan ja Gustafin väliset puuhat vähenivät. Veli Gustaf saattoi ajoittain osallistua naisväen pianonsoittoon, mutta muuten päiväkirjat viittaavat hänen eläneen perheen naisista hieman eriytynyttä elämää. Esimerkiksi puutarhanhoitoon osallistuivat ilmeisesti vain perheen naiset ja palkolliset, ja kesällä Gustaf tuli perheen huvilalle Varville vasta muiden jälkeen.[276]

Gustaf oli keskeyttänyt koulunkäynnin Kokkolan yläalkeiskoulussa vuonna 1866, vain kahden vuoden opintojen jälkeen.[277] Olga ei raportoi Gustafin puuhista, joten hänen kauttaan emme saa tietää, mitä Gustaf teki lopetettuaan koulunkäynnin. Gustafin asemasta perheessä kertoo Olgan maininta velan maksusta:

> Janne S. oli sisällä hetken, maksoi prenikat [*prenikor*][278], jotka oli otettu laskuun. Gustaf halusi että hän maksaa. Äiti antoi [lainasta] vähän anteeksi.[279]

Oliko Gustafilla jo 14-vuotiaana sananvaltaa perheensä raha-asioihin? Tällöin voisimme olettaa Gustafin itse tienanneen edes osan perheen rahoista. Kun Gustaf kuoli, oli hänen ammatikseen merkitty kirjanpitäjä.[280] On siis erittäin mahdollista, että Gustaf oli koulunkäynnin lopetettuaan siirtynyt työelämään, kenties jonkinlaiseksi oppipojaksi. Sitä, tapahtuiko tämä jo vuonna 1866, eli Gustafin lopetettua koulun, ei tämän tutkimuksen aikana ole saatu selville.

Ajatus siitä, että Gustaf olisi voinut jo nuorena miehenä ansaita perheelleen, herätti mielenkiintoni myös Olgan mahdolliseen rahan ansaitsemiseen. Jos Olga ei mennyt varsinaisiin töihin kodin ulkopuolelle, saattoiko hän ansaita perheelle kotoa käsin? Jo ensimmäisellä kerralla kun luin Olgan vuosien 1866–1867 päiväkirjaa, kiinnitin erityisesti huomiota siihen valtavaan määrään käsitöitä, joita Olga talven aikana valmistaa. Valitettavasti, Olgalle tyypilliseen tyyliin, hän ei tarkemmin kerro mitä varten hän mitäkin käsityötä valmistaa. Olgan käsitöihin kuului ainakin sukan kudontaa, paidan ja mekon ompelua, mansettien tekoa ja yhdessä täti Zelinan kanssa tehty pöytäliina.[281]

---

[275] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866, 4b.
[276] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, katso esim. 21.6.1867; 13.7.1867.
[277] *Dokument och minnesbilder*, 55.
[278] *Prenikor*: keksejä, piparkakkuja, vehnärinkeleitä tai muita leivonnaisia. Äikäs, Monica, *Pripu och prenikor*, [http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=2126], luettu 13.3.2012, kpl 2.
[279] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 30.5.1867.
[280] SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleet 1862–1887, MKO 585–586, kuva 19.
[281] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 22.–28.1.1867; 27.3.1867; 13.4.1867.

Olisiko Olga siis voinut tehdä näitä töitä muille myytäväksi? Tähän viittaisi Olgan muutamaan otteeseen käyttämät *arbeta-* ja *arbete*-sanat. Esimerkiksi 29.4.1867 Olga kirjoittaa: *Menimme kaupungin läpi (että saisin töitä [arbete]) mutta menimmekin meille.* Kerran hän kertoo tehneensä *vähän töitä.*[282] 21.2.1867 hän kertoo ommelleensa nappeja Alexander Donnerin luona. Naisten tekemät työt olivat usein tällaisia dokumentoimattomia, osa-aikaisia ja statuksettomia töitä.[283] Voi olla, että Olga ei ole halunnut mainostaa omaa työntekoaan, koska se oli kuitenkin verrattain pienimuotoista ja kävi samalla harrastuksesta. Toinen vaihtoehto on, että Olga vain sattui pitämään käsitöistä, ja on tarkoittanut *arbeta*-sanalla alun perin eri asiaa. Olgan työnteko nuoruusiällä jääkin mysteeriksi.

Jatkuva kotona oleminen ei kuitenkaan ollut Olgan mieleen. Erityisesti talvikuukausina hän on usein allapäin. Mitä enemmän hän saa olla ihmisten seurassa, sitä iloisempia hänen kirjoituksensa yleensä ovat. Ollessaan yksin kotona 27.3.1867 hän kertoo olleensa *onneton koko päivän*. Talvikuukausina säät ja valon puute rajoittivat sosiaalista elämää. Jouluna yksi ilon aiheista on juuri runsas valojen käyttö. Talvisin Olgan liikkuma-alue Kokkolassa on paljon pienempi kuin kesällä, ja samalla tavalla myös päivien pituus oli riippuvainen luonnollisen valon ajasta. Talvisin nukkumaan mentiin aikaisemmin ja herättiin myöhemmin kuin kesällä.[284]

Talvikuukaudet eivät kuitenkaan edellyttäneet täydellistä sisätiloissa pysymistä. Sään salliessa Olga kävi jo kouluvuosilta tutuilla kävelyretkillä. Uutena piirteenä Olgan talvipäivien kertomuksiin tuli hiihtäminen, mitä varten Olgalle hankittiin uudet suksetkin. Todennäköisimmin Olga on jo aiemminkin harrastanut hiihtoa, koska häneltä löytyvät myös vanhat sukset, mutta ei vain ole kirjoittanut siitä. Hiihtämään lähdettiin kaveriporukalla, mutta hiihtomatkojen pituudesta tai määränpäästä Olga ei ole kirjoittanut. Myöhäisen kevään vuoksi Olga pystyi kavereineen hiihtämään vielä vappunakin.[285]

Kesäisin päivien pidentyminen ja sään parantuminen sallivat Olgalle enemmän mahdollisuuksia liikkua kaupungilla ja tavata ystäviä. Suurin poikkeus talven elämiseen oli kuitenkin huvilaelämä, joka toi vaihtelua jatkuvaan kaupungissa asumiseen. Perheen oma huvila sijaitsi Kokkolan Varvin huvila-alueella. Yleisin ajanvietto Olgalle oli kavereiden kanssa soutaminen, purjehtiminen, uiminen, kävelyretket ja onkiminen. Monella Olgan ystävällä oli huvila lähistöllä, joten huvilaelämä oli erittäin sosiaalista:

---

[282] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 20.5.
[283] Vainio-Korhonen 2001, 191.
[284] Sääskilahti 2000, 60–61.
[285] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, katso esim. 22.3.1867; 11.4.1867.

> Maanantai 5. elokuuta luin ääneen äidille kirjasta[.] Merellä Stanzan kanssa soudimme ja ohjasimme molemmat. Menin äidin kanssa Waseliuksille. He eivät olleet kotona. Tytöt menivät Walineille pyysivät meitä sinne, koska Modee[-perheen] Damströmit olivat siellä.[286]

Aivan kuten kaupungissakin, huviloilla käytiin kahvilla ja seurusteltiin sukulaisten ja ystävien kanssa. Koska sunnuntaisin ei voitu kirkon kaukaisuuden takia käydä jumalanpalveluksessa, oli osa sunnuntaista pyhitetty uskonnollisten tekstien lukuun. Osa kaupunkielämän elementeistä siis seurasi perhettä myös huvilalle.

Huvila-asuminen kesäisin oli erittäin yleistä varakkaimmille kokkolalaisille. Kaupungin kerrotaan olleen lähes autio kesäisin, koska kaikki kykeneväiset muuttivat lähemmäksi luontoa. Huvila-asutuksen kulta-aika sijoittuikin juuri Olgan kuvaamalle 1860-luvulle.[287] Kesällä 1867 Olga vietti myös kaksi ajanjaksoa sukulaistensa luona Granön huvilalla Kälviällä. Siellä hän sai seurustella hänen äitinsä sukulaisten kanssa, kuten Thilda ja Betty Wasastjernan[288] kanssa. Vaikka Olgan muu perhe tulee samaiselle huvilalle, oli Olga siellä suurimman osan ajasta ainoana lähiperheestään. Sukulaisten luo lähettäminen koettiin tuohon aikaan hyväksi tavaksi kasvattaa lasta: tällöin lapsi saisi harjoitella sosiaalisia taitojaan ja oppia hillitsemään koti-ikäväänsä.[289]

Entä miten oli käynyt Olgalle aiemmin niin rakkaille leikeille ja tanssiaisille? Rippikouluikään pääsy ei estänyt Olgaa nauttimasta ikänsä ja sosiaalisen statuksensa tuomasta vapaudesta: kun ei tarvinnut kouluun eikä töihin, pystyi käyttämään enemmän aikaa ystävien kanssa oleskeluun ja leikkimiseen. Keväällä 1867 Olga käy muutamaan otteeseen tanssiaisissa ja sen lisäksi tanssia harrastettiin aina kun tuttavajoukko kokoontui yhteen. Varsinaiset leikit jäivät vähän vähemmälle, mutta nuket, pukuleikit ja erilaiset seuraleikit, kuten ”kapsäkkileikki” ja ”viimeinen pari” -leikki esiintyvät vielä vuoden 1866–1867 päiväkirjassa.[290]

Sosiaalinen elämä ja siihen liittyvät tapahtumat täyttivät Olgan arkipäivät koulun loputtua. Talvisin, kun yhtä laaja sosiaalinen elämä ei ollut mahdollista, vietettiin myös paljon aikaa kotona käsitöiden, lukemisen ja muiden askareiden parissa. Vaikka Olgalla oli kotona myös vastuualueita, kuten talon muiden naisten auttaminen puutarhatöissä, oli hänen elämänsä päätehtävä kuitenkin ihmissuhteet ja niiden ylläpitäminen. Tästä kertovat myös Olgan Granössä vietetyt ajat.

---

[286] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 5.8.1867.
[287] Möller 1970, 428,433.
[288] Olgan mainitsema Thilda Wasastjerna on todennäköisesti Hedvig Mathilda Wasastjerna, omaa sukua Donner. Näin hän oli Olgan äidin puoleista sukua. Bettyn, jota Olga kutsuu myös Betty-tädiksi, identiteetti ei ole tämän tutkimuksen aikana selvinnyt. Hiski historiakirjojen hakuohjelma: Kokkola, vihityt 1848.
[289] Häggman 2007, 121.
[290] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, katso esim. 14.2.;26.2.;28.24;20.5.;25.8.1867.

4.3 ”Jumala armahda” – lohduttava uskonto

Rippikouluajan lähentyminen näkyy Olgan päiväkirjoissa lisääntyvällä uskonnollisella pohdinnalla ja erityisesti rukoilun yleistymisellä. Vuoden 1866 lopussa aloitettu ja vuoden 1867 syyskuulle asti jatkuva päiväkirja on erittäin uskonnollissävytteinen verrattuna maallisia huveja korostavaan kouluajan päiväkirjaan. Miten ja miksi Olga nojautui uskontoon niin vahvasti juuri tuolloin?

Uskonnollista suuntautumista valittaessa Olgalla ja suomalaisilla yleensä ei ollut, ainakaan viralliselta katsantokannalta, paljon vaihtoehtoja. Autonomisen Suomen syntyessä voimaan jäänyt vuoden 1686 kirkkolaki velvoitti kaikkia kansalaisia tunnustamaan evankelis-luterilaista uskoa. Poikkeuksena tästä olivat vain ortodoksit, jotka saivat erityisluvan uskontonsa harjoittamiseen 1827. Kirkko oli osa yhteiskunnan auktoriteettijärjestelmää, jota yhteiskunnan kollektiivinen uskontokeskeinen maailmankuva vahvisti.[291] Mielenkiintoista onkin, kuinka Olga koki tämän ylhäältä annetun uskonnon omassa arjessaan.

Olga lukee hengellistä kirjallisuutta, Katekismusta (todennäköisesti myös Vähä Katekismus[292]), Uutta Testamenttia, Psalmeja ja saarnoja lähes päivittäin joko yksin tai perheensä kanssa. Erityisesti Vähä Katekismuksen luku kiihtyy rippikoulun lähentyessä keväällä; Olgan ensimmäinen rippikoulupäivä oli 3.6., jolloin hän kertoi ehtineensä vielä käydä läpi Vähä Katekismuksen. Katekismus kuului rippikoulun lukemistoon, ja se muodosti rippikoulun opetuksellisen keskeisen sisällön.[293]

Myös kirkossa käynti tiivistyy rippikoulun lähestyessä. Olga kertoo kouluaikansa päiväkirjoissa vain kerran käyneensä kirkossa, mutta huhtikuusta 1867 alkaen hän kirjoittaa sunnuntaikirkosta lähes joka viikko. Erityisen aktiivinen kirkossakävijä hän on huhtikuun puolesta välistä rippikouluaikoihin, jolloin hän kävi kirkossa viikoittain. Sunnuntaisin keskityttiin muutenkin hengellisyyteen muita päiviä enemmän, ja niinä sunnuntaina, kun Olga ei ollut kirkossa, hän yleensä luki uskonnollisia tekstejä. Olgan tädit ja äiti kävivät kirkossa Olgaakin useammin, mutta ilmeisesti pääosa hengellisestä työstä tehtiin kuitenkin kotona.

Mielenkiintoisena yksityiskohtana kirkossa kuullusta saarnasta Olga mainitsee kerran, jolloin oli kiitetty Keisarin pelastumista.[294] Keisarin valtaa vastustava Dmitri Karakozov oli yrittänyt murhata keisari Aleksanteri II:n tasan vuosi sitten, 16. huhtikuuta 1866.[295] Tämä kuvaa hyvin hallinnon ja

[291] Murtorinne 1992, 80.
[292] Olga kirjoittaa usein ”catechesen” –kirjasta ja nimittää tätä myös ”lilla catechesen”-nimellä. KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 3.6.1867.
[293] Murtorinne 1992, 89.
[294] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 16.4.1867.
[295] Venäjällä käytössä olleen juliaanisen kalenterin mukaan 4.4. Radzinski 2005, 227–228.

evankelis-luterilaisen kirkon sidonnaisuutta: hallitsijasta puhuttiin virallisissa kirkkosaarnoissa vain hyvää. Kirkko toimikin maallisen auktoriteetin vahvistajana ja tämän moraalin perustana, ja kirkon ja maallisen vallan suhdetta kuvattiin valtaistuimen ja alttarin liitoksi.[296]

Kirkossa Olga tapasi tuttuja, mutta hän ei kirjoituksissaan korosta kirkon sosiaalista puolta, vaan nimenomaan sen hengellistä antia. Kirkko oli Olgalle Jumalan sanan kuulemisen paikka, ja hän mainitseekin kuuntelevansa saarnaa *huolellisesti*.[297] Kokkolalaiset olivat tietojen mukaan yleisestikin hartaasti paikallaan jumalanpalveluksen aikana, mihin on saattanut vaikuttaa se, että ovet suljettiin tilaisuuden ajaksi liikehdinnän välttämiseksi[298]. Jumalanpalveluksia pidettiin joka sunnuntain lisäksi kirkollisina juhlapyhinä. Ruotsinkielinen jumalanpalvelus alkoi yhdeksältä aamulla, josta poikkeuksena vuoden pimeimmät ajat, jolloin tilaisuus alkoi vasta kymmeneltä. Tätä seurasi suomenkielinen jumalanpalvelus.[299]

Yleisesti ihmisten oletettiin käyvän kirkossa ja ehtoollisella ainakin kerran vuodessa, mistä kertovat rippikirjojen ehtoollismerkinnät.[300] Kirkko olisi toki halunnut nähdä seurakuntalaisiaan kirkossa useamminkin, viikoittain, mutta 1850-luvulta alkaen alkanut kirkollisen tavan mureneminen näkyi erityisesti ruotsinkielisissä säätyläisissä, jotka laiminlöivät velvollisuuksiaan käydä jumalanpalveluksissa. Tähän vaikuttivat erityisesti uudet herätysliikkeet, jotka korostivat uskontoa nimenomaan yksilöllisenä kokemuksena.[301] Vaikka Olga ei kerrokaan kuuluvansa herätysliikkeisiin, löytyy hänen uskonnollisuudestaan paljon juuri yksilöllisyyttä korostavia piirteitä.

Uskonnollisuus näkyy Olga päiväkirjassa muutenkin kuin pelkkänä lukemisena ja kirkossa käymisenä. Hän puhuu paljon Jumalasta ja Jeesuksesta, ja kertoo rukoilevansa usein.

> Tuntui, että minun täytyisi itkeä. Olin niin syntinen. Oi! Jos olisin oikein hyvä. Mielelläni ja hartaasti rukoilin lapsenrukouksen. ”Gud som hafver barnen kär”.[302]

Kyseinen lapsenrukous on alun perin kirjoitettu Kustaa IV Adolfille hänen 2-vuotispäiväksi vuonna 1780, ja se oli erittäin yleinen rukous suomenruotsalaisella seudulla.[303] Olga rukoilee enimmäkseen terveyttä, sitä että voisi olla parempi ihminen, ja että Jumala ja Jeesus auttaisivat häntä.

---

[296] Murtorinne 1992, 16.
[297] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 30.5.1867.
[298] Jumalanpalveluksen aikainen liikehdintä ja häiriöt olivat yleinen ongelma 1800-luvulla kirkoissa. Murtorinne 1992, 81; Möller 1970, 343.
[299] Möller 1970, 343.
[300] SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: rippikirjat 1862–1868, MKO 144–155, kuva 43.
[301] Murtorinne 1992, 288–289.
[302] Suomeksi: ”Jumala, joka pitää lapsia rakkaina”. KHRM 1399: Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1687, 23.1.1867.

Erityisesti talvikuukausina, kun Olga on alakuloinen, hän kaipaa apua korkeammalta taholta. Helmikuun 28. päivänä vuonna 1867 hän kirjoittaa seuraavasti:

> Aurinko tulee vähän esille, myös naapurusto on iloinen, mutta minun sisimmässäni pimenee yhä. Oi! Jeesus. Pelasta minut. Alan uskoa, jolloin kirkastun.

Ajatus Jumalasta ja Jeesuksesta lohduttaa Olgaa silloin, kun hän on allapäin tai on harmissaan omasta syntisyydestään. Keväällä 1867 Olga puhuu paljon vapaudesta ja sen kaipuusta. Hän ei koskaan määrittele tätä vapautta, eikä hän tarkemmin ilmaise, miksi juuri tiettynä päivänä koki olevansa vapaa. Tärkeä piirre tässä vapauden kaipuussa on kuitenkin se, että Olgan mukaan Jumala voi auttaa häntä tässä ongelmassa ja ahdistuksessa. 17. Tammikuuta 1867 hän kirjoitti päiväkirjaansa seuraavan runon:

> Koko päivän olin vapaa ja kevyt ja iloinen,
> Esteettömästi lensin huoneesta huoneeseen,
> Häärin vielä täällä, vielä siellä perätysten,
> Halusin kuitenkin Jumalalta iloa ja hauskuutta.[304]

Olgan mukaan Herra päättää, milloin hän voi olla vapaa. *Jos silloin on Herran tahto, niin tulen vapaaksi*, hän kirjoittaa 10. huhtikuuta. Mitä pidemmälle kevään 1867 päiväkirjaa lukee, sitä positiivisemmalla mielellä Olga vaikuttaa olevan. Samalla rukoilu ja vapauden kaipuu vähenevät huomattavasti.[305]

Olgan suhde Jumalaan oli selvästi alisteinen ja johdatusta vaativa. Hänen uskossaan Jumala ja Jeesus voivat johdattaa hänet oikealle tielle, pois siitä nykyisestä synnistä, jossa hän mielestään elää. Hän ei koskaan pyytänyt rukouksissaan mitään aineellista, pois lukien oman terveytensä, vaan toiveina olivat henkiset kyvyt, kuten hyvyys, kiltteys ja vahvuus. Varsinkin talvikuukausin Olga kertoi usein omasta syntisyydestään, joka ahdisti häntä voimakkaasti. Vain Jumalan ja Jeesuksen ajatteleminen ja rukoilu auttoivat tähän ahdistuksen. Jumala ja Jeesus voivat Olgan mukaan armahtaa ihmisen, joka on tehnyt syntiä, mutta ihmisen tulee myös alistua heidän tahtoonsa.

Myös oman sielun varjeleminen pahalta oli tärkeää ja pahoja tapoja seurannut katumus saikin Olgan kerran aloittamaan sielunsa *tervehdyttämisen*. 3. huhtikuuta 1867 Olga kirjoittaa keskustelleensa täti Stenhagenin kanssa *kaikesta minun tyhmästä puheestani*. Seuraavana päivänä hän päättikin tervehdyttää oman sielunsa. Hän ei kuitenkaan kerro tarkemmin, miten tämä tervehdyttäminen

---

[303] Samaisesta rukouksesta tuli myöhemmin suomenkielisenä erittäin suosituksi tullut virsi ”Ystävä sä lapsien”. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Psalmikommentaari [http://evl.fi/psalmbok.nsf/kommentarer/493], luettu 30.1.2012.
[304] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 17.1.1867.
[305] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 10.4.1867.

tapahtuu. Olgan aiemmista kirjoituksista päätellen se on saattanut tarkoittaa hyvää käytöstä ja hyviä ajatuksia, joita Olga arvosti.[306]

Aili Nenola käsitteli artikkelissaan *Seinään isketty naula. Uskonto naiseuden ja naisen roolien määrittelijänä* (1988) naisen roolia kristillisessä kirkossa. Hänen päätelmiensä mukaan kristinuskon ollessa miesten määrittelemä ja miesten kontrolloima, on naisen rooliksi jäänyt Olgankin luonnehtima alisteinen rooli. Uskonto on määritellyt hyvän ja huonon naisen mallin ja on samalla asettanut naisen alempiarvoiseksi ja syntisemmäksi kuin miehen. Tämä syntisyys on alkanut jo Eevan lankeamisesta.[307]

Naisen syntisyyden, eli huonojen piirteiden perinne on perujaan jo antiikin ajoista, minkä jälkeen se sai kristillisiä piirteitä keskiajalle tultaessa. Naiselle tyypilliset synnit olivat muun muassa halukkuus, turhamaisuus, ahmattius ja turhan puhuminen. Miesten synnit ja hyveet liitettiin yleensä miehen ammattiin ja statukseen, kun taas naiselle ne olivat hänen biologisia ominaisuuksia.[308] Tämänkaltainen jaottelu on nähtävissä vielä 2000-luvunkin sukupuolikeskustelussa; esimerkiksi naisen kuluttaminen nähdään usein turhamaisena toimintana kun taas miehelle se on sallittua, statukseen liittyvää toimintaa. Olgan ahdistuneisuus omien piirteidensä ja syntiensä edessä ei ehkä olekaan niin kaukainen ajatus kuin sitä aluksi luulisi.

Olgan kouluvuosien jälkeisessä elämässä uskonto oli erittäin merkittävä osa arkea ja juhlaa. Se toi Olgalle lohtua silloin, kun hän koki elämänsä rajoitetuksi ja ankeaksi. Hän uskoi Jumalan johdattavan hänet oikealle polulle, mutta ymmärsi myös oman vastuunsa sielustaan ja sen pelastuksesta. Olgan uskolle merkittävä tekijä oli rippikoulu, jota käsittelen seuraavassa kappaleessa.

4.4 Rippikoulu – tiukemmin kiinni kristillisyyteen

Olga oli rippikoulun aloittaessaan 17-vuotias. Hänen ensimmäinen rippikoulupäivänsä oli, kuten mainittu, 3.6.1867. Edellisenä päivänä Olga keskusteli ystäviensä kanssa rippikoulun aloittamisesta. Olga oli omien sanojensa mukaan ”todella onnellinen”, mutta hänellä ei vielä olisi ollut halua mennä rippikouluun.[309] Menneen talven synkät ajat olivat vaihtuneet valoisaan kesään, eikä paluu koulun penkille tuntunut houkuttelevalta ajatukselta, kun kesän päivät olisi voinut käyttää muutenkin.

[306] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirjat 1866–1867, 3.4.1867 ja 4.4.1867.
[307] Nenola 1988, 19–25.
[308] Katajala-Peltomaa & Toivo 2009, 26–27.
[309] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 2.6.1867.

Olga kirjoitti ensimmäisestä rippikoulupäivästään pitkästi. Hän kuvaili tarkasti luokkahuoneen ulkonäköä, ensimmäisen oppitunnin tapahtumia ja rippikoulua pitäneen pastorin puheita:

> Kuuntelin jokaista sanaa. [Pastori] kysyi minulta. Tunsin muuttuvani hieman punaiseksi, ja vastasin aika nopeasti [kysymykseen] ”Mitä ylpeily on”. Ensin pohdin kuinka osaisin vastata siihen (kysyi aiemmin Forslundilta, Helenalta). Sanoin, ”Se joka luulee olevansa enemmän kuin muut”. Hän oli ystävällinen, puhui sopivasti ja sanoi että se oli oikein.[310]

Suomalaiset rippikoulut pohjautuvat 1500- ja 1600-lukujen katekeettiseen perinteeseen. Varsinainen rippikoulu oli kuitenkin syntynyt vasta 1730-luvulla tarpeesta pidentää nuorten uskonnonopetusta ja korostaa tämän opetuksen tärkeyttä, mutta myös vastavoimana pietististä separatismia vastaan. Samalla se selkiytti lukkarien ja pappien työjakoa, joka oli tähän mennessä ollut hajanainen. Lukkarit pitivät vastedes lukutaitoisille lukkarinkoulua ja sen suoritettuaan nuoret pääsivät pappien pitämään rippikouluun. Olgan kaltaisen, koulua käyneen tytön ei toki tarvinnut mennä lukkarinkouluun ollenkaan, vaan hän pääsi suoraan rippikouluun. Muutenkin lukkarinkoulu alkoi syrjäytyä rippikoulun alta ja lukkareista tuli yhä enemmissä määrin kirkkomuusikkoja.[311]

Rippikoulun pohjana oli lukeminen ja omakohtainen tutustuminen kristillisiin teksteihin. Raamattu oli toiminut luterilaisen uskon pohjana heti luterilaisuuden alkuajoista lähtien, ja luterilaisuudessa korostettiinkin lukutaitoa. Jokaisen seurakuntalaisen pitäisi pystyä itse lukemaan Raamattua ja muita kristillisiä kirjoja, jotta he paitsi kiinnittyisivät syvemmin kristilliseen oppiin, myös taistelisivat samalla katolilaisuutta ja pietismiä vastaan.[312] Olgakin mainitsee kerran keskustelleensa pietisteistä, mutta ei kerro mielipidettään tästä uskonnollisesta ryhmittymästä.[313]

Rippikoulu oli Olgalle kuitenkin muutakin kuin vain uskonnollisten tekstien lukua. Lukeminen tapahtui nimittäin kotona, kun taas itse rippikoulussa tunnit kuluivat kirjallisuuteen liittyvissä puuhissa. Rippikoulupäiviin kuului Olgan kirjoitusten mukaan virsien laulua, katekismuksen kuulustelua ja läpikäyntiä, yleistä kristillisten asioiden kuulustelua sekä rukoilua. Katekismuksella oli selkeästi tärkein rooli rippikouluopetuksessa: sitä paitsi luettiin ja kerrattiin kotona, myös käytettiin jokaisella oppitunnilla. Kuulustelun aikana pastori yleensä kyseli hyvään kristittyyn liittyviä piirteitä tai muita uskonnolle tärkeitä seikkoja, kuten kristillisten sakramenttien läpikäyntiä. Esimerkiksi 18.6. pastorin kysymyksinä olivat ainakin *kuka on tekojensa kautta ansainnut autuuden*

[310] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 3.6.1867.
[311] Nieminen 1995, 20–23; Laine&Laine 2010, 281.
[312] Laine & Laine 2010, 258.
[313] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 30.5.1867.

ja *kuinka usko näyttää elävän.* Eniten rippikoulussa puhuttiin ilmeisesti synnistä ja anteeksiannosta, sekä täydellisestä omistautumisesta Jumalalle ja Jeesukselle.[314]

Olgan rippikoulu oli erittäin vakavahenkinen tapahtuma, jossa pastori johdatteli rippikoulunuoria vankalla kädellä kristinuskon tiiviiseen yhteyteen. Uskonnolliset tekstit antoivat raamit opetukselle, eikä niiden auktoriteettia kyseenalaistettu. Olga kertoi usein erään Simellin käyttäytyneen huonosti, mitä pastori ei suvainnut. Pastori oli erityisen vihoissaan ja löi lattiaa kepillään, kun Simell oli ilmaissut epäilynsä siitä, voivatko tuhat vuotta sitten edesmenneet enää nousta kuolleista. Varsinaista keskustelua asioista ei siis ilmeisesti käyty, vaan kristillisessä kirjallisuudessa ja pastorin kertomassa pitäydyttiin uskollisesti.[315]

Olga suhtautui vakavalla hartaudella rippikouluopiskeluun. Tämä näkyi jo aiemmin käsitellyssä kristillisen kirjallisuuden opiskelussa: Olga esimerkiksi etsi toisena rippikoulupäivänään kiireesti katekismuksen kohtia, joita hän ei vielä osannut. Lisäksi hän ajoittain selvittää erittäin tarkasti rippikoulussa oppimaansa ja kuulemaansa, ja usein kertoo itkeneensä rukouksen tai virren aikana. Varsinkin viimeisenä rippikoulupäivänään 27.6.1867, kun pastori piti pitkän saarnan konfirmoidun kristityn velvollisuuksista, Olga oli tunteikas ja pohti omaa uskoaan ja kirjoittikin myöhemmin päiväkirjaansa:

> Oi! Nyt olemme käyneet rippikoulun. Olkoon kaikki minkä opein syvällä sydämessäni, osallistukoon hyvään ja Jeesus olkoon lähellä, näe tämä on toiveeni.[316]

Olgan rippikoulutaival kesti neljä viikkoa, jolloin varsinaista koulua oli vain kolmesta neljään päivään viikossa. Rippikoulupäivien kestosta ei ole tietoa, mutta Olgan kirjoituksista päätellen tunnit alkoivat aamupäivällä ja loppuivat iltapäivällä tai illalla. Välissä oli ilmeisesti lounastauko.[317]

Konfirmaatiopäivä koitti lauantaina 29.6.1867. Konfirmaatioaamuna Olga sai äidiltään siunauksen ja lahjaksi kultasormuksen. Kirkossa konfirmoitavat muodostivat puoliympyrän ja pastori kyseli heiltä heidän omaan uskoonsa liittyviä kysymyksiä, kuten uskovatko oppilaat kolmijakoiseen Jumalaan. Nämä kysymykset oppilaat olivat saaneet jo aiemmin, ja ainakin Olga kertasi niitä kotonaan jo muutama päivä ennen konfirmaatiota.[318] Näissä konfirmaatiokysymyksissä korostuu

[314] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, ks. esim. 27.6.1867.
[315] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 18.6.1867.
[316] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 27.6.1867.
[317] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867.
[318] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 27.6.1867.

juuri luterilainen henkilökohtaisen uskon vaatimus.[319] Tämän jälkeen konfirmoitavat lausuivat uskontunnustuksen:

> Kun olimme tunnustaneet uskomme täydessä tietoisuudessa menimme polvillemme ja laitoimme päämme alttarin luona olevalle pallille, saimme kuulla kauniin rukouksen[…], me itkimme penkeillämme.

Ensimmäisen ehtoollisen Olga ystävineen sai kuitenkin vasta seuraavana päivänä, sunnuntaina 30.6.1867. Myös ensimmäisen ehtoollisensa aikana Olga itki, sekä tämän jälkeisen rippikouluystävien hyvästelyn aikana, jolloin rippikoululaiset *kiittivät toisiaan hyvästä seurasta*.[320] Tunteikkuus ja sen näyttäminen ikään kuin sinetöivät sen uskonnollisen kokemuksen ja omistautuneisuuden, jota Olga jatkuvasti korostaa päiväkirjassaan. On selvää, että jos päiväkirja edustaa niitä asioita, joita ihminen haluaa myöhemmin muistaa omasta elämästään, on uskonnollisuus ja sille omistautuminen myös pelastuksen toivossa hyvä muisto; Olga voisi myöhemmin päiväkirjaansa lukemalla todeta antaneensa kaikkensa omalle uskolleen.

Periaatteessa konfirmaatio tarkoitti Olgalle muuttumista lapsesta aikuiseksi. Konfirmaatiota edeltävänä iltana Olga oli sanojensa mukaan *viimeisen illan lapsena*. Yhden yön tai yhden kristillisen toimituksen aikana kukaan tuskin muuttuu ihmisenä, mutta konfirmaation ja ensimmäisen ehtoollisen jälkeen Olga oli kirkon ja seurakunnan edessä aikuinen: hän olisi nyt halutessaan voinut ryhtyä kummiksi tai mennä naimisiin.[321] Olgan kirjoitukset eivät tämän aikuisuuteen siirtymisen jälkeen olennaisesti muutu. Hän silti jatkaa katekismuksen ja muiden uskonnollisten tekstien lukemista, olivathan ne osa koko perheen ajanvietteestä. Jumalasta hän kuitenkin kirjoittaa hieman aiempaa vähemmän. Rippikoulu oli kuitenkin hänelle, ainakin hänen kertomuksistaan päätellen, syvä uskonnollinen kokemus. Se oli ilmeisesti toimittanut Olgan kohdalla tehtävänsä ja saanut hänet vielä lujemmin kiinni kristilliseen perinteeseen.

4.5 Säiden armoilla, säädyn suojissa

Toukokuun 14. päivänä 1867 Olga kävi katsomassa sairasta ystäväänsä Helgaa ja kirjoitti erään mielenkiintoisen huomion kotiinpaluumatkaltaan:

> Kysyin eräältä tytöltä, voisiko Suntin[322] yli mennä, mutta en mennyt, melkein auki.[323]

Sunti oli siis ilmeisesti vieläkin ollut niin jäässä, että sen yli olisi teoriassa voinut kävellä. Suntin osittainen jääpeite kertoo vuoden 1867 rankasta säähistoriasta: talvi oli jatkunut poikkeuksellisen

[319] Laine & Laine 2010, 281.
[320] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 30.6.1867.
[321] Nieminen 1995, 23.
[322] Sunti: Kokkolan kaupungin läpi kulkeva salmi.
[323] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 14.5.1867.

pitkälle, ja Etelä-Suomessakin esiintyi lumipeitteitä vielä kesäkuunkin puolella.[324] Toukokuun alkupäivinä Olga kirjoitti usein lumisateista ja teiden jääpeitteistä. 26.5. Olga pysähtyi hieman pidemmäksi hetkeksi kuvaamaan vallitsevaa säätilannetta:

> Sunnuntai 26. toukokuuta oli ”Wilhelmina”[-päivä] myös yksi monista nimipäivistä joita juhlitaan kukkaiskuussa. Ennen ovat ehkä olleet keltaiset kukat auenneita. Sinivuokot puutarhassamme ja luonto on osoittanut kesän saapumista, mutta nyt jäätä on jäljellä […]. Lumikaan ei ole mikään harvinaisuus.

Samana päivänä hän kertoi nähneensä hieman virheitä lehtiä maan pinnalla. Ensimmäisen sinivuokon tuona keväänä hän näki kuitenkin vasta 9.6.[325] Ilma muuttui alkukesän kylmästä pian juhannuksen tienoon lähes trooppiseen lämpöön. 21.6.1867 Olga on erittäin väsynyt liiallisesta kuumuudesta ja seuraavana päivänä, ollessaan kävelyllä hautausmaalla, hän kertoi hien valuneen solkenaan kasvoja pitkin.

Vuoden 1867 oudoilla sääilmiöillä oli kuitenkin vakavammat vaikutukset, kuin pelkän kylmyyden tai kuumuuden kestäminen. Kesä oli alkanut liian myöhään, liian rajusti ja kesän sadon menettäminen oli käynyt selväksi uhaksi. Kokkolassa heinäkuun 11. ja 12. päivä pidetyssä maanviljelijöiden kokouksessa mahdollista nälänhädän uhkaa ennusteltiin, ja siksi hätäleipäaineksia päätettiin alkaa keräämään pikimmiten.[326] Myös Olga mainitsee kyseisen kokouksen, ja kertoo siellä puhuttaneen *katovuodesta*. Sen tarkemmin hän ei aiheeseen puutu, vaan kertoo tilaisuudesta iloisena joukkotapahtumana, jonka näyttelyssä hänen äitinsä kasvattama vasikka voitti palkinnon.[327]

Vuodet 1867 ja 1868 piirtyivät Suomen historiaan suurina nälkävuosina, joiden aikana suomalaisia kuoli noin 200 000, eli kaksinkertainen määrä normaaliin verrattuna.[328] Olgan päiväkirjat kuvasivat kevättä ja kesää 1867 nimenomaan poikkeuksellisena säävuotena. Samalla ne kertoivat myös siitä sosiaalisesta eriarvoisuudesta, joka maassamme tuolloin vallitsi: parempiosaisia nälkävuodet koskettivat yleisesti vain niukkuutena, ei varsinaisena nälkänä.[329]

Vaikka pahimmat nälkäkuukaudet[330] eivät sijoittuneetkaan Olgan päiväkirjojen ajalle, voisi olettaa, että maata jo tuohon aikaan suurella mittakaavalla vaivannut ongelma esiintyisi edes muutamalla sanalla päiväkirjoissa. Viikoittain sanomalehtiä lukeva Olga on varmasti ollut tietoinen tilanteesta.

---

[324] Pitkänen 1991a, 58.
[325] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 9.6.1867.
[326] Pitkänen 1991a, 58.
[327] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 11.–12.7.1867.
[328] Pitkänen 1991a, 41.
[329] Häkkinen 1992, 129
[330] Pahimmat kuukaudet sijoittuivat loppuvuodelle 1867 ja vuodelle 1868. Häkkinen 1992, 130–131.

Päiväkirjoissaan hän kertoi vain kerran köyhästä henkilöstä. Tällöin hän ilmoittaa antaneensa *5 [penniä] köyhälle ukolle [fattiggubbe] matkalla*.[331]

Kertooko Olgan vähäpuheisuus hänen omasta ajattelumaailmasta? 1860-luvun varakkaimman kansanosan yhteiskuntakäsitykseen kuului usein ajatus, että suuret sosiaaliset erot olivat oikeudenmukaisia ja itse aiheutettuja. [332] Hiljaisuus tulkitaan yleensä myöntymiseksi, mutta päiväkirjojen ja muun kirjallisen tekstin osalta tulee mielestäni olla varovainen, ettei tee liiallista tulkintaa. Tulkinnan kohde kun ei voi puolustautua. Silti Olgan kirjoituksista saa selvän kuvan siitä, että ainakaan syyskuuhun 1867 mennessä nälkäongelma ei ollut koskettanut Olgan perhettä tai lähipiiriä. Se ei ollut merkittävä puheenaihe kahvikutsuilla tai juhlissa, eikä siitä ilmeisesti puhuttu kotonakaan. Keskustelu ja Olgan kirjoitukset pyörivätkin mieluummin päinvastaisessa aiheessa: ruoassa.

4.6 Klimppisoppaa ja leivoksia

Olgan yksi lempiaiheista vuosien 1866 ja 1867 päiväkirjoissa on ruoka. Olga merkitsi tarkasti päivittäin syömänsä ateriat ja erityisesti kahvin kanssa nauttimansa leivonnaiset. Esimerkiksi keksien osalta hän mainitsi lähes aina myös lukumäärän. Olga ei koskaan kertonut tarkemmin, miksi koki ruoan niin tärkeäksi kirjoitusaiheeksi ja miksi hän kirjoittaa siitä vasta kouluvuosien jälkeisissä päiväkirjoissa. Se on kuitenkin selvästi ollut hänelle tärkeä aihe, koska hän jaksaa kirjoittaa siitä niin tarkkoja kuvauksia. Tärkeää ruokakuvauksissa on, että Olga ei niinkään kerro ruokailutilanteista sosiaalisena tapahtumana, vaan nimenomaan ruoan syömisen ja siitä nauttimisen kannalta.

Aikana, jolloin Espanjasta ei tuotu tomaatteja lentokoneella ja vuoden ympäri lämpimiä kasvihuoneita ei ollut, määrittivät vuodenajat ihmisten ruokatottumuksia. Talvisin Olgan perheen pöydässä oli lähes päivittäin puuroa tai velliä: mannavelliä, riisipuuroa, ruisvelliä, perunapuuroa, ohrapuuroa tai -velliä. Päivän toinen iso ateria koostui joko laatikkoruoasta, kuten siikalaatikosta, tai muusta raskaammasta ateriasta, kuten naudanpaistista tai kalasta. Arvokkaammat paistit ja kalat tarjoiltiin yleensä juhlapäivinä ja sunnuntaina. Näiden lisäksi syötiin runsaasti leivonnaisia: keksejä, torttuja ja kakkuja kera teen tai kahvin. Vain muutaman kerran talven aikana syötiin jälkiruoaksi marjasoppaa tai marjoja puuron kanssa, mutta muuten marjojen ja vihannesten syönti oli

[331] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 9.6.1867.
[332] Pitkänen 1991b, 166.

olematonta. Marjoja oli varastoitu ainakin hilloiksi: Olga mainitsee ainakin mustikka-, mesimarja-, lakka- ja puolukkahillot.[333]

Kesäisinkin ruokavalio oli hiilihydraattipitoinen, eli puurot ja vellit olivat myös tällöin pöydässä liki päivittäin. Kevään edetessä maidon ja maitotuotteiden osuus ruokavaliossa kasvoi, ja ilmeisesti voin saatavuudesta johtuen myös voileivät, joita Olga syö keskikesällä lähes päivittäin. Karja oli usein ummessa suurimman osan vuodesta ja talvisin voin laatu oli huono. Siksi maitotuotteet olivat yleensä parhaimmillaan ja saatavimmillaan kesällä. Leivonnaiset, kuten keksit ja leivokset, ovat talven lailla erittäin tärkeässä roolissa, ja niiden kanssa nautittiin yleensä teetä tai kahvia. Olutta juotiin ilmeisesti läpi vuoden.[334]

Kesän edetessä kanamunat ja marjat muuttuvat lähes päivittäiseksi ruoaksi. Myös hedelmiä syötiin kesällä, vaikkakin marjoja harvemmin. Olga ei kuitenkaan harmiksi kerro, mitä hedelmiä hän on syönyt, omenaa lukuun ottamatta, vaan kirjoittaa vain *hedelmänpalasista.*[335] Vihanneksia esiintyy myös Olgan kesäaikaisissa päiväkirjoissa, mutta kuitenkin yllättävän vähän. Olgan perheellä oli omalla pihamaallaan kasvamassa ainakin maustekasveja, papuja, pinaattia, porkkanaa, retiisejä. Olga, hänen äitinsä ja tätinsä tekivät ilmeisesti ainakin osan puutarhatöistä. Onkiminen oli kesäisin myös Olgan harrastus, ja sen sivutuotteena saattoi ajoittain saada esimerkiksi ahvenia. [336] Näin myös varakkaammat perheet elivät luontaistaloudessa, jossa ruoka tuli läheltä, yleensä omalta pihalta.[337]

Olgan perheen parempiosaisuus näkyy erityisesti kahvin, teen ja perunan runsaassa kulutuksessa; nämä olivat vielä pitkään vain varakkaimpien ruokalistoilla. Alkuvuonna 1867 Olga sai jopa omenan, jonka kasvukausi oli selvästi ohitettu Suomessa, joten sen on täytynyt olla ulkomaista perua. Myös leivonnaiset kuuluivat vain parempiosaisten pöytään. Samalla ruokalistalla oli kuitenkin esimerkiksi klimppisoppaa ja jauhopuuroja, joiden valmistus on ollut verrattain halpaa.[338]

Koska Olgan kirjoitus on erittäin epäsäännöllistä ja ajoittain myös sekavaa, on välillä vaikea hahmottaa, mihin aikaan päivästä hän on mitäkin ruokaa syönyt. Aamupalalla hän yleensä söi joko hieman tukevampaa ruokaa, kuten kananmunia, leipiä tai perunoita, tai sitten kahvia tai teetä ja leivonnaisia, kuten piparkakkuja, rinkeleitä tai kanelileipiä. Tukevampi aamupala oli yleisempi kuin

[333] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, katso esim. 23.12.1866; 6.1.1867; 24.2.1867.
[334] Sillanpää 1999, 27.
[335] Katso esim. KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866, 10.6.1866.
[336] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 21.6.1867; 4.7.1867.
[337] Tamminen 2007, 197.
[338] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, katso esim. 4.1.1867; Mäkelä 2002, 190.

makea vaihtoehto. Syöminen vaikutti muutenkin keskittyneen aamulle ja päivälle, tai ainakaan Olga ei usein kerro iltasyömisistä.

Esimerkki Olgan ruokailuista, 9.7.1867:

Aamupala: Lihaa, juustoa ja maitoa

Kahvi: Kaksi kuppia kahvia, korppua, kaksi kranssia, 2 ruskeaa piparkakkua

Lounas: Lihaa, puolukoita, kitkerää juustoa, vadelmasoppaa

Välipala: Kuusi lättyä

Päivällinen: Lämmitettyä lihaa

Olgan ruokakertomuksen pääpainopiste on herkuissa: leivonnaisissa ja hienommissa aterioissa. Ihmettelin aluksi ruokakulttuurissamme Olgan aikana suositun lantun puuttumista hänen kertomuksista. Voi kuitenkin olla, että Olga ei ole kokenut lantun mainitsemista tärkeänä, vaan pitänyt itsestään selvänä, että esimerkiksi laatikoihin ja keittoihin käytettiin lanttua. Olgahan yleensä korosti pääruoan proteiinilähdettä, kuten lihaa tai kalaa, vaikka ruokailussa on varmasti usein ollut myös jotain muutakin tarjolla. Liha oli kuitenkin erittäin arvokasta, eikä runsaaseen lihan syöntiin uskoisi olleen varaa. Perhe todennäköisesti kasvatti itse suuren osan lihakarjastaan ja lypsylehmistään, mistä kertoo jo mainitun vuoden 1867 maatalousnäyttelyn voittaminen vasikka-sarjassa.[339] Sen sijaan 1800-luvulla kahvin juonnin mukana levinneiden leivonnaisten eli kahvileipien syönti oli varakkaammissa kodeissa Olgan tapaan arkipäiväistä.[340]

Ruokaharrastuksen mielekkyydestä kertovat myös Olgan vuoden 1866 päiväkirjaan kirjoittamat reseptit. Hän antaa ohjeet jääjäätelön, kermajäätelön ja piparkakkujen valmistukseen:

> Kermajäätelö
>
> Otetaan niin paljon kermaa kuin halutaan laittaa siihen lisätään vaniljaa, sokeria tarpeeksi että siitä tulee makeaa, sitten laitetaan kerma keittymään sokerin kanssa, kun se on kiehahtanut vispataan joukkoon kaksi kananmunankeltuaista, sitten voi kaataa sen jäätelölaatikkoon.[341]

Jäätelöstä oli 1800-luvun kuluessa kehittynyt herrasväen suosikkijälkiruoka, joskin sitä tarjoiltiin yleensä vain juhlissa.[342] Muita 2000-luvulle säilyneitä juhlaruokia olivat pääsiäisenä nautittu

[339] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1867, 12.7.1867.
[340] Sillanpää 1999, 26;33.
[341] KHRM 1399, Olga Ahlströmin päiväkirja 1866, reseptilappunen.

mämmi ja vapun aikoihin tehdyt tippaleivät. Paastonaikaa ei ilmeisesti perheessä vietetty, vaikka mämmiä perinteisenä paastonajan loppumista juhlistavana ruokana syötiinkin.[343] Piparkakkuja Olga söi läpi vuoden, eli niitä ei ollut varattu vain jouluherkuiksi. Toki on mahdollista, että niiden maustamisessa on käytetty eri vuodenaikoina eri mausteita.

Olgan ruokakertomuksista ei arvaisi, että samaan aikaan Suomessa elettiin nälkävuosia. On harmillista, että syyskuun 1867 jälkeen Olga ei joko kirjoittanut päiväkirjaa tai päiväkirjat eivät ole jääneet myöhempien sukupolvien luettavaksi. Talven 1867–1868 ja sitä seuranneen kesän nälkäkatastrofi ja sen vaikutus Olgan ruokailuihin ja yleisesti elämään jää näin pimentoon. Päiväkirjamerkinnät antavat kuitenkin hyvän kuvan nousevan porvariston ruokakulttuurista, joka oli yhdistelmä ylellisyyttä ja arkipäiväisyyttä, klimppisoppaa ja leivoksia.

4.7 Nuori ja hengellinen

Vuosien 1866–1867 päiväkirjojen Olga antaa kuvan hengellisesti valveutuneesta, suuria tunteita kokevasta tytöstä, jonka elämää ympäröivät rakkaat ihmiset. Ne kertovat mielialan vaihteluista, yhtäkkisistä suruista ja iloista, ja siitä, kuinka kipeästi ihminen kaipaa toisen ihmisen seuraa. Olga kokee syvää ahdistuneisuutta talvisin, kun hän ei voi vapaasti olla muiden ihmisten kanssa. Pimeänä vuodenaikana, kun luonnonvalo rajoittuu muutamaan tuntiin, on helppo vajota synkkyyteen. Tässä tilanteessa Olgan suurin tukipylväs oli uskonto, joka antoi hänelle toivoa paremmasta.

Olgan uskonnollinen kokemus saavutti eräänlaisen huippunsa rippikoulussa. Sen jälkeen uskonto pysyi osana arkea, mutta talven ja rippikouluajan suurta syntisyyden kokemusta ja armahduksen tarvetta hänellä ei enää ollut. Päiväkirjan täytti tuolloin kesän 1867 tapahtumat, joista suurin osa sijoittuu huviloille, meren rannalle. Olgan kirjoitukset noilta ajoilta huokuvat onnellisuutta ja iloa, kun hän sai vapaasti seurustella ystävien ja sukulaisten kanssa ja oleilla luonnossa.

Identiteetin kannalta kouluvuosien jälkeiset vuodet olivat tärkeitä: hän eli yhä säätynsä suojissa, eräänlaisessa lapsuuden ja aikuisuuden välimaastossa. Samalla hänen arjessaan ei enää ollut kouluvuosien aikaista järjestelmällisyyttä. Kenties se on yksi syy sille, että Olga tukeutui uskontoon.

---

[342] Mäkelä 2002, 194.
[343] KHRM 1399 Olga Ahlströmin päiväkirja 1866–1867, 25.4.1867.

Olga oli siirtynyt täysin uuteen vaiheeseen elämässään: hän oli käynyt koulunsa loppuun ja oli päässyt ripille. Hänen käytöksensä ja puuhansa viestivät kuitenkin yhä nuoresta, joka etsi itseään ja omaa paikkaansa maailmassa. Ilman ammattia tai avioliittoa hän ei 17-vuotiaana päiväkirjansa viimeisiä sivuja kirjoittaessaan ollut vielä löytänyt paikkaansa yhteiskunnasta. Muutos vuoden 1865 päiväkirjasta on kuitenkin selvä: Olga oli muuttunut pohtivammaksi ja hengellisemmäksi, vastapainona hänen ajoittain railakkaallekin seuraelämälleen.

5. Olga Ahlström – mamselli ja kauppias

5.1 Olgan elämä päiväkirjojen jälkeen

Olgan viimeinen päiväkirjamerkintä on kirjoitettu 2.9.1867. Tiedot Olgan ja hänen perheensä elämästä päiväkirjojen jälkeen ovat suhteellisen vähäisiä. Niistä kertovat vain kirkonkirjojen kuolleitten kirjat ja muutama muu dokumentti. Olgan tiedetään pitäneen *Galanterihandel*-kauppaa Kokkolassa. Sitä, milloin tämä kauppa oli perustettu, ei ole tämän tutkielman teon aikana saatu selville. Kokkolan kotiseutuarkistossa olevassa Vi Nerisstanbor -kuvakokoelmassa on kuva Olgan kaupasta vuodelta 1870, eli suhteellisen pian päiväkirjojen jälkeen.[344] Tällöin Olga on ollut vain 20-vuotias.

Olgan perukirja kertoo myös vähän hänen kauppiastoiminnastaan: se sisältää luettelon kaupassa olleista tavaroista. Kauppatavaroina on ollut tuolloin erilaisia nappeja, lankoja, pitsejä, neuloja ja kankaita. Lista ei ole järin pitkä, sisältäen vain 34 eri tuotetta, joista suurin osa on pikkutavaraa, kuten nappeja.[345] Perheen kauppiasveri virtasi vahvasti myös Olgan suonissa. Ompelukaupan perustaminen oli varmasti luonnollinen jatkumo ompelua harrastaneelle Olgalle.

Olgan veli ja äiti kuolivat molemmat vuonna 1877, ensin Gustaf 21.1., ja sitten Carolina 4.10.1877. Kuten jo todettua, Gustaf oli merkitty kirkonkirjoihin kirjanpitäjäksi. Sen enempää ei hänen elämästään ole tämän tutkielman teon aikana saatu selville. Hänen kuolinsyyksi oli merkitty keuhkokuume, joka on samana kuukautena merkitty useammalle kuolleelle. Carolina Ahlströmin kuolinsyy on kuitenkin hieman erikoisempi. Kirkonkirjoissa on merkintä *gastrisk feber*, ”mahakuume”, mikä viittaisi eräänlaiseen malarian kaltaiseen toisintokuumeeseen.[346] Woldemar Backmanin 1930-luvulla kirjoittama *Några äldre, ännu i staden levande Nykarleby-släkter* -teos, jota Fredrik Liljestöm on myöhemmin Internetissä täydentänyt, kertoo Carolinan kuolleen tapettimyrkytykseen. Tapetteihin saatiin vihreää väriä käyttämällä kupariarsenikkiväriä, joka saattoi

[344] Kokkolan kotiseutuarkisto, Vi Nerisstanbor-kuvakokoelma, *Olga Ahlströms Galanterihandel.*
[345] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirja 1907–1909, Eb 44, Olga Ahlström.
[346] SSHY, digitoidut kirkonkirjat, Kokkola: kuolleet 1862–1887, MKO 585–586, kuva 19–20;Vuorinen 2002, 191.

pahimmillaan johtaa kuolettavaan myrkytykseen. Myrkytykseen saattoi joskus kuolla vain oleskeltua kyseisellä tapetilla vihreäksi tapetoidussa huoneessa.[347] Varmaa tietoa Carolinan kohtalosta ei ole, mutta koska Stanza eli Julia Constance Ahlström oli Backmanin kirjan ilmestyessä (1931) vielä elossa, on mahdollista että tieto tapettimyrkytyksestä olisi tullut suoraan häneltä.

Näin Olga oli lyhyessä ajassa menettänyt kaksi perheenjäsentään. Vuonna 1887, kun Olgan eno Fredrik Ahlström menehtyi, oli Olgan läheisistä enoista ja tädeistä elossa enää Hilda Zelina.[348] Kukaan perheen lapsista ei koskaan avioitunut, eikä saanut lapsia.

Olga Evelina Ahlström kuoli 4.5.1908 *verenpuutteeseen*, eli anemiaan.[349] Lähisukulaisista oli tuolloin elossa vain Stanza, joka eli aina vuoteen 1950.[350] Olgan jäämistö kertoo paljon siitä elämästä, jota Olga eli nuoruusvuosiensa jälkeen. Hänellä oli piano, hieman kultaesineitä, posliiniastioita ja huonekaluja. Kenties osa tavaroista oli jo nuoruudesta periytyneitä, kuten esimerkikski kultasormus, joka voisi hyvin olla Olgan rippisormus. Velkaa hänelle oli kuitenkin kertynyt niin paljon, että velkojen summa ylitti varallisuuden yli 2400 markalla. Suurin osa velasta, 4456 markkaa ja 72 penniä, oli Stanza-siskolle.[351] Vuoden 2011 rahassa tämä summa vastaa yli 17 000 euroa.[352] Olga ei siis ollut halunnut luopua esineistöstä edes sillä uhalla, että joutuisi lainaamaan suuriakin summia pikkusiskoltaan. Perukirja kertoo karua sanomaa siitä, kuinka lapsuutensa ja nuoruutensa varakkaammissa piireissä pyörinyt Olga halusi pitää kiinni siitä elämäntavasta, johon hänet oli kasvatettu.

5.2 Nuoren tytön päiväkirja – identiteetin kuvaaja

Olga Ahlströmin päiväkirjoja lukiessa olen pohtinut paljon sitä, kuinka erilaisissa todellisuuksissa ihmiset usein elävät. Olgan kohdalla tämä tuli erittäin selväksi nälkävuosien osalla, mutta myös siinä, kuinka hän niin selvästi uskoi omaan statukseensa yhteiskunnassa. Olgan elämä ja ystäväpiirit olivat rajoittuneet vain varakkaimpiin ihmisiin ja seurapiireihin, ja ainoa läheisempi kosketus muihin tapahtui palkollisten kautta. Hän elää ikään kuin suuressa kuplassa, jossa kuplaan kuulumattomien ongelmista ei puhuta. Se identiteetti, jota Olga päiväkirjoissaan itselleen rakensi, muodostuu vahvasti tämän kuplan ympärille: hän halusi olla hieno nainen, joka käyttää aikansa

[347] Backman & Liljeström, *Några äldre, ännu i staden levande Nykarleby-släkter* [http://www.nykarlebyvyer.nu/sidor/texter/prosa/backmanw/div/ahlstrom.htm#tab5], luettu 16.3.2012.
[348] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirja 1887–1889, Eb 37, Fredrik Ahlström.
[349] VMA, Kokkolan kirkonkirjat, kuolleet, IF3 1904–1910, 588 ()224/495).
[350] Julia Constance Ahlström kuoli 23.2.1950. Tieto: Kokkolan ruotsalainen seurakunta, kirkkoherranvirasto.
[351] VMA, Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus, perukirja 1907–1909, Eb 44, Olga Ahlström.
[352] Tilastokeskus, rahanarvonkerroin, [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2011/khi_2011_2012-01-18_tau_001.html], luettu 16.3.2012.

seurustellen ihmisten kanssa, pukeutuen ja syöden hyvin. Samalla hän pyrki jatkuvasti parempaan kristillisyyteen.

Opintojensa avulla Olga sai itselleen tietoja ja taitoja, joita hänen kulttuurinen ympäristönsä häneltä odotti. Vaikka se ei ollut ensimmäinen seikka, joka vei hänen identiteettiään ja kulttuurista ymmärrystään pois varattomampien nuorten vastaavista, osoittautui se olemaan yksi niistä tärkeistä rajavedoista, joita nuorten välille tehtiin. Kulttuuriselta ilmapiiriltään kaupunki oli ikään kuin jakautunut kahtia. Kirjoitustaito, lukutaito, seurustelutaidot ja muut Olgalle tärkeät seikat olivat lähes täysin toisen kulttuurin edustajien ulottumattomissa. Olgan maailmankuvasta kertoo hyvin se, että hän ei koskaan kyseenalaista omaa tärkeyttään tai sitä, miksi juuri hän oli oikeutettu parempaan elämään.

Olgan kulttuurissaan naiseuden ja mieheyden ero oli merkittävä, ja se määritteli jo varhain lapsen elämän suunnan. Sukupuolet nähtiin toisilleen lähes vastakohtaisina. Olga ei saanut samanlaista koulutusta kuin vastaavassa asemassa olevat pojat saivat. Häneltä odotetut luonteenpiirteet ja sen myötä myös tekemiset olivat erilaisia. Itselleni on ajoittain ollut vaikea käsittää, kuinka syvälle juurtuneita sukupuoleen liittyvät konventiot olivat Olgalle. Sukupuolten välinen ero oli hänelle itsestään selvä, eikä hän nähnyt siinä mitään outoa tai poikkeuksellista.

Olgan identiteetti perustui siis vahvasti sukupuoleen, säätyyn ja säädyn tuomiin ulkoisiin etuoikeuksiin. Kesät huvilalla, erilaiset juhlat, hieno pukeutuminen ja Olgan rakastama ruoka olivat osa varakkuuden ja säädyn tuomaa onnellisuutta. Sääty-yhteiskunnan alkaessa murtua ja miespuolisen elättäjän puuttuessa Olgan täytyi etsiä itsestään taitoja, joiden avulla hän voisi pärjätä maailmassa. Säätypiireissä ja koulussa opitut ompelutaidot tulivat tarpeeseen, ja Olga perusti itselleen ompelutarvikkeisiin keskittyvän kaupan. Hänen perukirjasta huomaa kuitenkin, että hän ei koskaan kadottanut omaa säätyläis-identiteettiään: hän tarttui yhä kiinni arvokkaisiin esineisiin, vaikka oli muuten huomattavan velkainen.

Vaikka päiväkirjojen aikakehys oli varsin lyhyt, voimme silti nähdä muutoksia Olgan kirjoituksissa. Päästyään koulusta Olga käytti enemmän energiaa päiväkirjojen kirjoittamiseen, minkä seurauksena kouluvuosien jälkeiset päiväkirjat ovat yksityiskohtaisempia ja johdonmukaisempia kuin aikaisemmat. Niistä kuvastuu tarve saada kaikki elämän hetket vangittua paperille niin, etteivät ne koskaan katoaisi. Olgan kouluvuosien ja niiden jälkeisten päiväkirjojen ero löytyy myös hengellisyydestä ja siitä, kuinka Olga koki erittäin tärkeäksi olla kauniin ulkomuodon ja hyvän käytöksen lisäksi myös henkisesti hyvä. Elämä oli osoittanut olevansa muutakin kuin kestejä ja ilonpitoa, ja uskoon nojaaminen muuttui yhä tärkeämmäksi erityisesti vaikeina aikoina. Olgan

minuus kuitenkin vaihtui alati, kuten nuorilla on usein tapana, ja huvilalla oli kesäpäivisin helppo keskittyä taas vain hupeihin.

Tutkimusprosessin aikana olen kokenut erittäin vahvasti kuinka tutkimuskohteeseensa voi kiintyä ja kuinka kohteen analysointi voi sitä myötä vaikeutua. Olga valloitti sydämeni viattomuudellaan, innokkuudellaan ja hienostelullaan. Koin siksi aluksi vaikeaksi pohtia näiden piirteiden huonoja puolia. En voi kuitenkaan paeta sitä faktaa, että Olga kuului aikansa parempiosaisiin, ja että hän on tätä kautta myös sulkenut silmänsä muiden kärsimykseltä. En kuitenkaan halua tuomita häntä, vaan läpi työni olen pyrkinyt ymmärtämään häntä nimenomaan oman aikansa kulttuurisena peilinä. Olgalle eriarvoisuus oli normi. Ehkä hän koki parempiosaisuutensa ansaituksi.

Nuoruus ei ollut Olgalle samanlainen käsite, kuin se itselleni on. Hän oli aina joko lapsi tai aikuinen, ei mitään siltä väliltä. Samalla näemme kuitenkin hänen muuttuvan koulutytöstä omaa vapauttaan pohtivaksi nuoreksi naiseksi, joka ei kuitenkaan ole vielä menettänyt leikkisyyttään. Hän haki selvästi omaa paikkaansa yhteiskunnassa, samalla tavalla kuin nuoret tekevät 2000-luvulla. Tästä kertovat ehkä parhaiten hänen talviaikaiset ahdistuksen tunteet ja tarve kuulua oikeanlaiseen tyttöjoukkoon. Sääty oli suonut hänelle raamit, minkä suojissa ja rajoittamana hän sai itseään etsiä. Voisivatko nämä raamit olla syynä sille, että Olga halusi omien sanojensa mukaan olla vapaa? Vai oliko vapaus hänelle vain vapautta säiden armoilta paikkaan, jossa talvi ei rajoittaisi elämää?

Merkittävin asia, minkä Olga on päiväkirjojensa avulla viestinyt, on mielestäni se, kuinka kulttuurisidonnaisia ihmiset ovat, ja kuinka heidän identiteettinsä rakentuu heitä ympäröivien ihmisten mukaan. Olga ei olisi voinut kirjoittaa samanlaista päiväkirjaa 100 vuotta myöhemmin, koska hänen käsityksensä maailmasta olisivat olleet niin erilaiset. Samalla näen hänen kirjoituksissaan jonkin sellaisen inhimillisen tarttumispinnan, jonka tunnistan myös itsestäni: me kaikki haluamme olla vapaita rajoituksista, elää nauttien ja herkutella.

Lähteet

I Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA)

Turun tuomiokapitulin kouluarkisto

Kokkolan yksityisen tyttökoulun asiakirjat 1859–1870, 14.2.

Kokkolan kotiseutuarkisto

Vi Nerisstanbor –kuvakokoelma

Olga Ahlströms Galanterihandel –kuva.

K.H. Renlundin museo (KHRM)

Kuva 205: Olga, Constance ja Gustaf Ahlström

Ruotsi-englanti-sanakirja.

Hattu sulalla.

Kolme liitutaulua.

Olga Ahlströmin päiväkirjat 1864, 1865, 1866, 1866–1867.

Pieni albumi.

Rintakoru luusta.

Keski-Pohjanmaan konservatorion kirjasto

Olga Ahlströmin nuottivihkot.

Kokkolan ruotsalainen seurakunta

Rippikirja 1879–1888.

Vaasan maakunta-arkisto (VMA)

Kokkolan kaupungin maistraatti ja raastuvanoikeus

Perukirja 1864.

Perukirja 1887–1889.

Perukirja 1907–1909.

Kokkolan kirkonkirjat (mikrofilmi)

Syntyneet 1843–47 521 (224/495)

Syntyneet 1848–52 522 (224/495).

Syntyneet 1853–56 523 (224/495).

Kuolleet 1904–1910 588 (224/495).

II Painetut lähteet

Bremer, Fredrika, Presidentens döttrar, teoksessa *Teckningar ur hvardagslifvet*, Abr. Bohlin, Örebro, 1868, toinen osa, s.13–392.

Keisarillisen majesteetin armollinen gymnaasi- ja koulujärjestys Suomen Isoruhtinamaalle. Annettu, Helsinginkaupungissa, 7 p. huhtikuuta 1856. Helsingissä, J. Simeliuksen perillisten tykönä, 1856.

Suomen Virallinen Tilasto, VI2, *Syntyneet, vihityt ja kuolleet vuosina 1865–1868 ynnä katsahdus väkiluvun muutoksiin vuodesta 1812 alkaen*, Tilastollinen toimisto, Helsinki, 1871.

Theodor Sederholm, *I Finland*, Theodor Sederholms tryckeri, Helsinki, 1863.

II Tutkimuskirjallisuus

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, Näkökulmia suomalaisen nuoruuden ja nuorison historiaan, teoksessa *Nuoruuden vuosisata: Suomalaisen nuorison historia*, Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2003, 9–31.

Ahola, Suvi, ”Naiset päiväkirjojen kirjoittajina”, teoksessa *Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista*, Ulla Piela (toim.), Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 1993, 96–110.

Björkman, Siri, ”En bortglömd skola. Anteckningar om Maria Wallins fruntimmersskola i Gamlakarleby”, teoksessa *Skolhistoriskt arkiv II*, Ekenäs, 1954, s. 94–97.

Dokument och minnesbilder. Gamlakarleby svenska samlyceum, Vi nerisstanbor, Kokkola 1991.

Elomaa, Hanna, Mikrohistoria johtolankojen jäljillä, teoksessa Immonen, Kari & Leskelä-Kärki, Maarit, *Kulttuurihistoria*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2001 59–74.

Franck, Marketta, *Waatteen wiesti ja wiettelys, eli pukeutumisen historiaa kivikaudelta nykyaikaan*, Nukke- ja pukumuseo, Tampere, 1997.

Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle, Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2010.

Häggman, Kai, *Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*, Suomen Historiallinen Seura, Helsinki, 1994.

Häggman, Kai, Helsinkiläisen kauppaporvarin perhe-elämää 1800-luvulla, teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*, WSOY, Porvoo, 2007, 100–121.

Häkkinen, Antti ”Nälkä, valta ja kylä 1867–1868”, teoksessa *Talous, valta ja valtio. Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta*, Haapala, Pertti (toim.), Vastapaino, Tampere, 1992, s.125–148.

Häkkinen, Antti, ”Elämä täynnä kärsimystä” teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*, WSOY, Porvoo, 2007, 178–194.

Hämäläinen-Forslund, Pirjo, *Maammon marjat, entisaikain lasten elämää*, WSOY, Helsinki, 1987.

Jalava, Marja, Käykö se laatuun? – 1840-luvun keskustelu avioliitosta, perheestä ja naisesta, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto*, Knapas, Rainer & Forsgård, Nils Erik (toim.), Tammi, Helsinki, 2002, 314–315.

Joutsivuo, Timo, ”Papeiksi ja virkamiehiksi”, teoksessa Jussi Hanska & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2010, 112–183.

Kaarninen, Mervi, ”Koulu ja kansa”, teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*, WSOY, 2007, 230–249.

Kaivola, Terttu, ”Syntymä- ja nimipäivät”, teoksessa Terttu Kaivola (toim.), *Lasten juhlat rotinoista rippikouluun*, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 1998, s.50–59.

Katajala-Peltomaa, Sari & Toiso, Raisa Maria, *Noitavaimo ja neitsytäiti. Naisen arki keskiajalta uudelle ajalle*, Atena, Jyväskylä, 2009.

Ketonen, Liisa, *Suomen tyttöoppikoulut autonomian aikakaudella*, tutkimuksia n:o 53, Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos, Helsinki, 1977.

Klinge, Matti, ”Suuriruhtinaskunnan aateilmasto”, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto*, Rainer Knapas & Nils Erik Forsgård (toim.), Tammi, Helsinki, 2002, 232–266.

Koskinen, Riitta & Hagelstam, Katja, *Kartanoita ja porvariskoteja*: *sisustuksia ja tapakulttuuria 1800-luvun Suomessa*, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki, 2006.

Korhonen, Anu, ”Mentaliteetti ja kulttuurihistoria”, teoksessa Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki (toim.), *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen,* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2001, 40–58.

Laine, Esko M. & Laine, Tuija, ”Kirkollinen kansanopetus”, teoksessa *Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*, Hanska, Jussi & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2010, s.258–305.

Leskelä, Maarit, ”Kaipaava, haluava, seksuaalinen nainen Aino Kallaksen päiväkirjoissa”, teoksessa Kari Immonen; Ritva Hapuli; Maarit Leskelä & Kaisa Vehkalahti, *Modernin lumo ja pelko. Kymmenen kirjoitusta 1800–1900-lukujen vaihteen sukupuolisuudesta,* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2000, 211–243.

Leskelä-Kärki, Maarit, Kerrottu elämä. Naishistorioitsija ja toisen ihmisen historian kirjoittamisen ongelma, teoksessa Kalela, Jorma & Lindroos, Ilari (toim.), *Jokapäiväinen historia.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2001, 98–120

Leskelä-Kärki, Maarit, *Kirjoittaen maailmassa. Krohnin sisaret ja kirjallinen elämä,* Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tampere, 2006.

Markkola, Pirjo, ”Suomalaisen naisen ja miehen elämänkaari”, teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*, WSOY, Porvoo, 2007, 250–269.

Muistoksi minulta! Kiiltokuvia ja muistovärssyjä aikojen takaa, Järvenpää, Leena (toim.), Tammi, Helsinki, 2009.

Murtorinne, Eino, *Suomen kirkon historia 3. Autonomian kausi 1809–1899,* Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo, Helsinki, Juva, 1992.

Mäkelä, Johanna, ”Pettua ja paakkelsia”, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto,* Rainer Knapas & Nils Erik Forsgård (toim.), Tammi, Helsinki, 2002, 189–195.

Möller, Sylvi, *Kokkolan kaupungin historia III*, WSOY, Porvoo, 1970.

Nenola, Aili, *Seinään isketty naula. Uskonto naiseuden ja naisen roolien määrittelijänä*, Naistutkimus – Kvinnoforskning 1/1988, s.19–28, 1988.

Nieminen, Juha, *Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia*, Lasten Keskus Oy, Helsinki, 1995.

Nuoruuden vuosisata: Suomalaisen nuorison historia, Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2003.

Ojala, Jari, *Tuhannen purjelaivan kaupunki,* Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 1996.

Ojala, Jari, *Tehokasta liiketoimintaa Pohjanmaan pikkukaupungeissa. Purjemerenkulun kannattavuus ja tuottavuus 1700–1800-luvulla,* Suomen historiallinen seura, Helsinki, 1999.

Ollila, Anne, Tapoja, tunteita ja uskomuksia, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto,* Rainer Knapas & Nils Erik Forsgård (toim.), Tammi, Helsinki, 2002a, 168–178.

Ollila, Anne, Elämää puutalokaupungissa, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto,* Rainer Knapas & Nils Erik Forsgård (toim.), Tammi, Helsinki, 2002b, 196–201.

Peltonen, Matti, *Mikrohistoriasta*, Gaudeamus, Helsinki, 1999.

Pitkänen, Kari, ”Kärsimysten ja ahdingon vuosikymmen – 1860-luvun yleiskuva”, teoksessa *Kun halla nälän tuskan toi*, Häkkinen et al. (toim.), Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo, Helsinki, Juva, 1991, s.36–80.

Pitkänen, Kari, ”Leipää kansalle, sirkushuveja herroille – armeliaisuuden januskasvot”, teoksessa *Kun halla nälän tuskan toi*, Häkkinen et al. (toim.), Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo, Helsinki, Juva, 1991, s.158–175.

Radzinski, Edvard, *Aleksanteri II. Venäjän suuri vapauttaja*, WSOY, Juva 2005.

Saarivirta, Toni; Consoli, Davide & Dhont, Pieter*, ”Suomen terveydenhuoltojärjestelmän ja sairaaloiden kehittyminen. Vaatimattomista oloista modernin terveydenhuollon eturintamaan”,* Kasvatus & aika, 4/2009.

Sillanpää, Merja, *Happamasta makeaan. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin kehitys*, Hyvää Suomesta, Vantaa, 1999.

Sjöberg, Maria, “Från kvinnohistoria till genushistoria”, teoksessa *Genusperspektiv i historia. Metodövningar,* Perlestam, Magnus (toim.), Studentlitteratur, Lund 2001, 7–26.

Släkten Donneri Finland II, Eeva Donner (toim.), Painopörssi Oy, Helsinki, 1992.

Sulkunen, Irma, *Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen,* Hanki ja jää, Helsinki, 1989.

Sulkunen, Irma, *Mandi Granfelt ja kutsumusten ristiriita,* Hanki ja jää, Helsinki, 1995.

Sulkunen, Irma, *Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet 1700–1800-luvuilla,* Gaudeamus, 1999.
Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi, WSOY, Porvoo, 2007.

Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto, Knapas, Rainer & Forsgård, Nils Erik (toim.), Tammi, Helsinki, 2002.

Suomen taloushistoria 3: historiallinen tilasto, Vattula, Kaarina (toim.), Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 1983.

Sääskilahti, Nina, ”Ajasta ja kulttuurista”, teoksessa *Arjen säikeet: aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin*, Bo Lönnqvist (toim.), Atena, 2000a, 13–29.

Sääskilahti, Nina, ”Muistamisen intohimo” teoksessa *Arjen säikeet: aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin*, Bo Lönnqvist (toim.), Atena, 2000b, 73–91.

Sääskilahti, Nina, ”Valo” teoksessa *Arjen säikeet: aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin*, Bo Lönnqvist (toim.), Atena, 2000c, 53–72.

Talvio, Tuukka, ”Riksistä markkaan”, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto,* Knapas, Rainer & Forsgård, Nils Erik (toim.), Tammi, Helsinki, 2002, 76–79.

Tamminen, Marketta, ”Herrasväen keittiö ja ruokapöytä”, teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*, WSOY, 2007, 196–211.

Taylor, Charles, *Autenttisuuden etiikka*, suom. Soukola, Timo, Gaudeamus, Helsinki 1995.

Vainio-Korhonen, Kirsi, ”Nainen – vanhemman kaupunkihistorian tutkimaton sukupuoli”, teoksessa *Tanssiva mies, pakinoiva nainen. Sukupuolten historiaa*, Anu Lahtinen (toim.), Turun historiallinen yhdistys ry, Turku, 184–199..

Varpio, Yrjö, ”Kirjallisuus, kansa ja kulttuuri”, teoksessa *Suomen kulttuurihistoria 2: tunne ja tieto,* Knapas, Rainer & Forsgård, Nils Erik (toim.), Tammi, Helsinki, 2002, 390–415.

Wiirilinna, Annikki, *Merestä noussut kaupunki III. Kotiseutuhistoriaa Kokkolasta*, Kokkolan koulutuslautakunta 1994.

Wilkama, Sisko, *Naissivistyksen periaatteiden kehitys Suomessa 1840–1880 –luvuilla*, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 1938.

Wuolio, Eija-Leena, ”Koululiikunnan juuria”, teoksessa *Kyykkyyn ylös, 150 vuotta koululiikuntaa*, Liikuntatieteellinen seura, Tampere 1993, 16–21.

Wuolio, Eija-Leena, ”Suomalaisen voimistelukasvatuksen hahmottuminen 1860- ja 1870-luvuilla”, teoksessa *Kyykkyyn ylös, 150 vuotta koululiikuntaa*, Liikuntatieteellinen seura, Tampere 1993, 44–60.

Vuorinen, Heikki S., *Tautinen historia*, Vastapaino, Tampere, 2002.

Vuorinen, Heikki S., *Taudit, parantajat ja parannettavat*, Vastapaino, Tampere, 2010.

Åström, Bernhard, *Från fruntimmersskola till samskola. Läröverksutbildning för flickor i Gamlakarleby under 1800-talet analyserad mot bakgrunden av samhällets förändring och specifika utbildningsintressen samt ifråga om utbildningens betydelse för en social förändring av kvinnans ställning i samhället.* Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, 1995.

III Internet-lähteet

Backman, Woldemar & Liljeström, Fredrik, *Några äldre, ännu i staden levande Nykarleby-släkter* [http://www.nykarlebyvyer.nu/sidor/texter/prosa/backmanw/div/ahlstrom.htm#tab5], luettu 16.3.2012.

Hiski – historiakirjojen hakuohjelma [http://hiski.genealogia.fi/historia/], luettu 16.3.2012.

Leskelä-Kärki, Maarit, *Kirjeiden kulttuurihistoriaa ja tulkinnan ongelmia*, [http://www.enorssi.fi/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kirjeiden-kulttuurihistoriaa-ja-tulkinnan-ongelmia-maarit-leskela-karki/], luettu 14.3.2012.

SSHY: Digiarkisto, Suomen Sukuhistoriallinen Yhdistys ry, kirkonkirjat, [http://www.digiarkisto.org/sshy/index.htm], 23.11.2011.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Psalmikommentaari [http://evl.fi/psalmbok.nsf/kommentarer/493], luettu 30.1.2012.

Svenska Akademiens Ordbok, [http://g3.spraakdata.gu.se/saob/], luettu 5.4.2012.

Tilastokeskus, rahanarvonkerroin, [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2011/khi_2011_2012-01-18_tau_001.html], luettu 16.3.2012.

Wiirilinna, Annikki, *Kun tyttökoulu oli tanssimestarin talossa ja Varvin rannat lastujen peitossa*, 1980, [http://lib.kokkola.fi/wiirilinna/Varvin%20rannat.htm], luettu 2.12.2011.

Äikäs, Monica, *Pripu och prenikor*, [http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=2126], luettu 13.3.2012.

Liite 1: Kokkolan kaupungin vuoden 1824 asemakaava

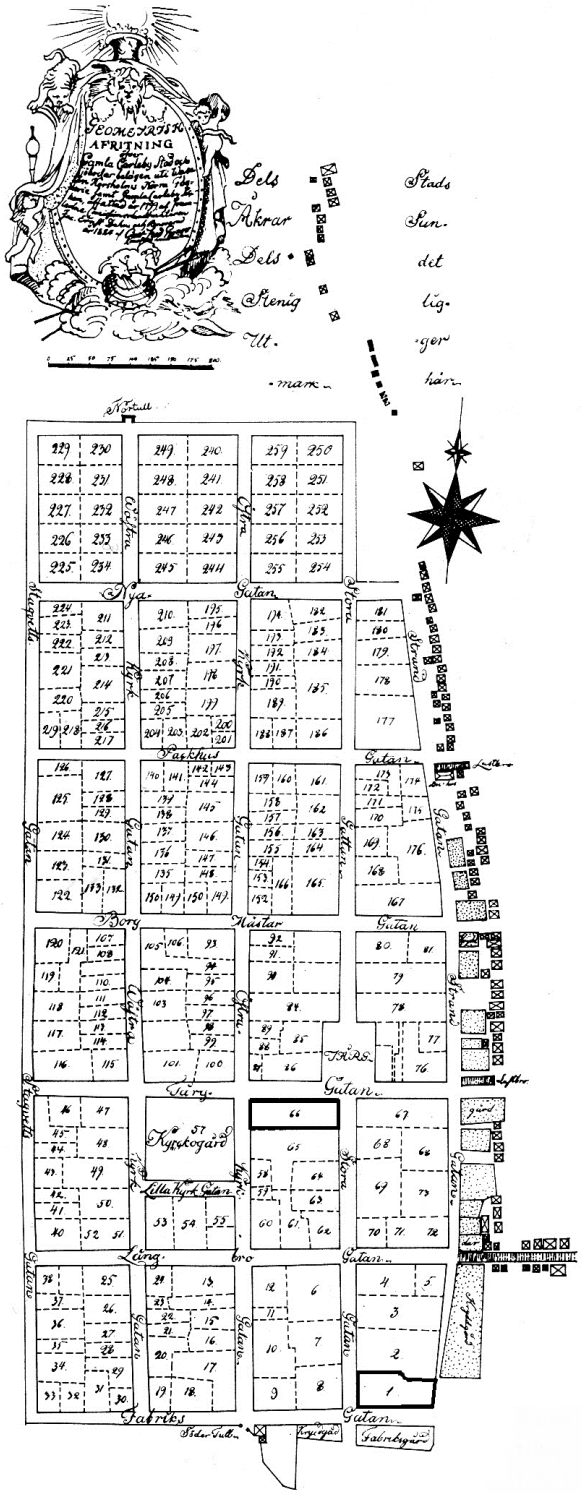

Maanmittari Gust. Fred. Gronovin vuonna 1824 laatima asemakaavakartta, joka pohjautuu J.E. Dahlin karttaan vuodelta 1799. Asemakaava säilyi pääosin samana aina vuoden 1860 suurpaloon saakka. Uusi asemakaava uudisti tonttijaon ja muutti rakennustyyliä väljemmäksi, mutta ei tehnyt muita merkittäviä muutoksia vielä 1860-luvulla.[353]

[353] Möller, 1970, 18, 56, 58. Tonttien 66 ja 1 korostukset ovat kirjoittajan lisäämiä.

Liite 2: Tuntijako yläalkeiskoulussa[354]

Oppiaineet	I	II	III	IV
Uskonto…….	3	3	2	2
Maantiede ja historia……..4		6	4	4
Määräysoppi ……..5		5	4	4
Ruotsi ……..2		-	-	-
Latina ……..6		6	6	6
Latinan kieliopillisia harjoituksia, kirjallisesti ja suullisesti …….2		2	2	-
Suomi …….-		2	4	2
Venäjä …….-		-	4	2
Saksa …….-		-	-	4
Selittävä luonnonhistoria…2		2	2	2
Käsikirjoitus ja kirjoitus sanain sanomisen jälkeen…4		2	-	-
Ainekirjoituksia ruotsiksi	-	-	2	2
Kertaaminen ……..2		2	-	-
Laulanto ja ruumiinharjoite……6		6	6	6
Yhteensä	36	36	36	36

[354] Koulujärjestys 1856, 77.

Liite 3: Väestö ja kuolleisuus Kokkolassa ja Suomessa esimerkkivuosina[355]

Vuosi	Kokkola			Suomi		
	Väestö	Kuolleet	Kuolleisuus %	Väestö	Kuolleet	Kuolleisuus %
1845	2383	60	2,5 %	1,547 724	34 362	2,3 %
1850	2379	59	2,4 %	1,686 915	41 322	2,4 %
1855	2329	83	3,6 %	1,688 707	51 410	3,0 %
1860	2231	53	2,4 %	1,746 725	41 815	2,4 %
1865	2163	38	1,7 %	1,843 245	45 743	2,5 %

[355] Otoksessa mukana vain Kokkolan kaupungin alue, ei Kokkolan maalaisseurakunta eli Kaarlela. Kuolleina syntyneitä ei ole laskettu taulukkoon. Taulukon tiedot: Hiski historiakirjojen hakuohjelma: Kokkola, haudatut 1845, 1850, 1860,; SSHY digitoidut kirkonkirjat, kuolleiden ja haudattujen luettelot, Kokkola 1862–1887, MKO585–586, Kuva 4; Suomen Virallinen Tilasto VI:2 1871, XXV, IV.

Liite 4: Olga Ahlströmin sukutaulu

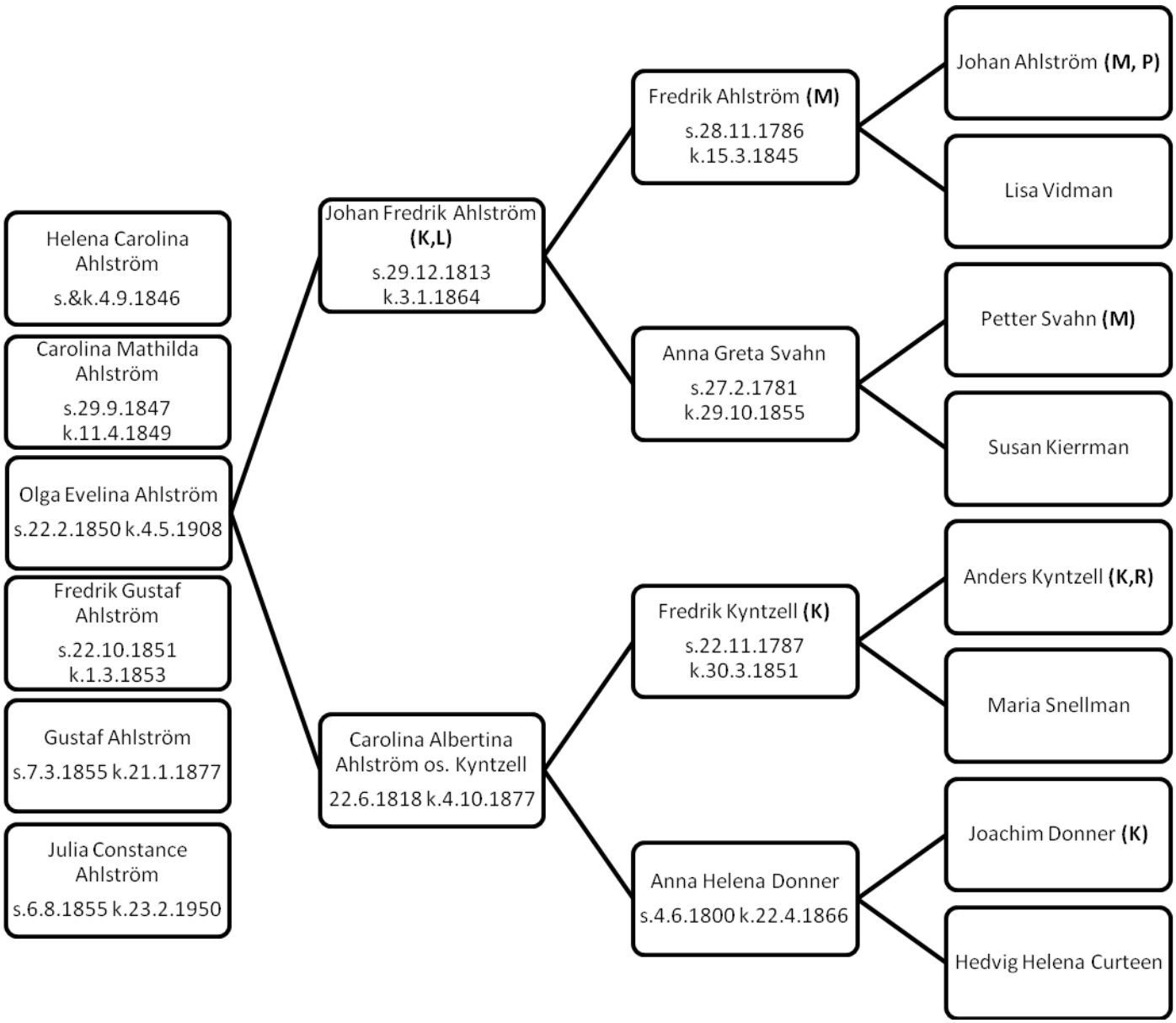

Kirjainselitykset: kirkonkirjoihin merkityt ammatit, **K**: kauppias, **L**: laivanvarustaja, **M**: merimies, **P**: porvari, **R**: raatimies.

Tiedot on koottu tutkimuksestani sekä Hiski historiankirjojen hakuohjelmasta.